

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Запорізька політехніка»

гуманітарний факультет

кафедра теорії та практики перекладу

пояснювальна записка до
дипломної роботи
магістра

АЛЮЗИВНІ ЗАСОБИ АНГЛОМОВНОГО МЕДІАДИСКУРСУ
США ТА ЇХ ВІДТВОРЕННЯ
ПРИ ПЕРЕКЛАДІ

Виконав: студент (-ка) групи ГФз-319м

Спеціальність: 035 «Філологія»

Освітня програма (спеціалізація):
035.041 «Германські мови та літератури (переклад включно),
перша – англійська»

Толстолицька Анастасія Русланівна

Керівник к.ф.н., доц. Е.О. Куш

Рецензент к.ф.н., доц. К.В. Тарасенко

Запоріжжя-2020

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Запорізька політехніка»
(повне найменування закладу вищої освіти)

Інститут, факультет ЕГІ, гуманітарний факультет
Кафедра теорії та практики перекладу
Ступінь вищої освіти магістр
Спеціальність 035 «Філологія»
(код і найменування)
Освітня програма (спеціалізація) 035.041 «Філологія (германські мови та літе-
ратури (переклад включно)), перша – англійська»
(назва освітньої програми (спеціалізації))

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____

«_____» _____ 2020 року

З А В Д А Н Н Я
НА ДИПЛОМНИЙ ПРОЕКТ (РОБОТУ) СТУДЕНТА

Толстолуцької Анастасії Русланівни

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема проекту (роботи) Алюзивні засоби англомовного
медіадискурсу США та їх відтворення при перекладі

керівник проекту (роботи) Куш Еліна Олексіївна, к. філол. н., доцент,
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом закладу вищої освіти від «6» листопада 2020 року №317

2. Строк подання студентом проекту (роботи) 21 грудня 2020 р.

3. Вихідні дані до проекту (роботи): теоретичні та критичні праці
вітчизняних та зарубіжних вчених: О. Ю. Абрамової, М. В. Воробйової,
К. О. Комарова, Л. А. Машковой, Н. О. Сунько, N. Fairclough, P. Lennon,
O. Stone, M. Wheeler та ін.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно
розробити): з'ясування поняття алюзія; визначення її структурно-
семантичних характеристик; надання загальної характеристики
англомовному медіадискурсу США; встановлення функцій алюзії у
вказаному типі дискурсу; аналіз способів їх перекладу українською мовою.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

6. Консультанти розділів проекту (роботи)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада Консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	прийняв виконане завдання
I	Куш Е.О., к. філол. н., доцент		
II	Куш Е.О., к. філол. н., доцент		
III	Куш Е.О., к. філол. н., доцент		
IV	Журавель С.М., ст. викладач		
Нормоконтроль	Підгорна А. Б., к. філол. н., доцент		

7. Дата видачі завдання « 7 » вересня 2020 року.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломного проекту (роботи)	Строк виконання етапів проекту (роботи)	Примітка
1.	Вибір теми дипломної роботи	вересень 2020	виконано
2.	Розробка завдання на дипломну роботу	вересень 2020	виконано
3.	Складання календарного плану роботи	вересень 2020	виконано
4.	Збирання матеріалу для написання 1, 2, 3, 4 розділів	вересень – жовтень 2020	виконано
5.	Підготовка розділу 1	жовтень 2020	виконано
6.	Підготовка розділу 2,3	листопад 2020	виконано
7.	Підготовка розділу 4	листопад 2020	виконано
8.	Написання вступу і загальних висновків роботи	листопад – грудень 2020	виконано
9.	Оформлення дипломної роботи	грудень 2020	виконано
10.	Нормоконтроль	1-10 грудня 2020	виконано
11.	Рецензування дипломної роботи	10-12 грудня 2020	виконано
12.	Захист дипломної роботи	24 грудня	

Студентка

(підпис)

Толстолуцька А.Р.
(прізвище та ініціали)

Керівник проекту (роботи)

(підпис)

Куш Е.О.
(прізвище та ініціали)

РЕФЕРАТ

МР: 128 с., 168 джерел.

Об'єкт дослідження – алюзивні засоби англомовного медіадискурсу США.

Предмет дослідження – структурно-семантичні та функційні характеристики алюзій англомовного медіадискурсу США, а також способи їх перекладу українською мовою.

Мета дослідження – з'ясування структурно-семантичних особливостей і функційних характеристик алюзивних одиниць англомовного медіадискурсу США, виявлення труднощів і способів їх перекладу українською мовою.

Методи дослідження – описовий, структурно-семантичного, функційного, контекстуального перекладацького аналізу.

У першому розділі відбувається огляд теоретичних засад дослідження алюзивних одиниць англомовного медіадискурсу США. В другому розділі надається детальна характеристика англомовного медіадискурсу США як контексту функціонування алюзій, визначаються ключові сфери їх походження, встановлюються функції алюзивних одиниць і виявляються особливості їх поліфункційного характеру. В третьому розділі здійснюється детальний аналіз труднощів і способів перекладу алюзивних одиниць англомовного медіадискурсу США українською мовою. Четвертий розділ присвячено проблемам охорони праці в галузі. У висновках викладено основні теоретичні та практичні результати запропонованої роботи, визначено перспективи подальших наукових досліджень.

АЛЮЗІЯ, МЕДІАДИСКУРС, СПОСІБ ПЕРЕКЛАДУ, СФЕРА ПОХОДЖЕННЯ, ФУНКЦІЯ.

ЗМІСТ

Завдання на роботу

Реферат

ВСТУП.....7

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

АЛЮЗІЙ АНГЛОМОВНОГО МЕДІАДИСКУРСУ США.....11

1.1. Поняття алюзії 11

1.2. Структурно-семантичні характеристики алюзій.....19

РОЗДІЛ 2. ФУНКЦІЙНІ ОСОБЛИВОСТІ

АЛЮЗИВНИХ ЗАСОБІВ АНГЛОМОВНОГО МЕДІАДИСКУРСУ США ...28

2.1. Англомовний медіадискурс США як контекст
функціонування алюзій.....28

2.2. Функції алюзій англомовного медіадискурсу США.....37

РОЗДІЛ 3. ПЕРЕКЛАД АЛЮЗИВНИХ ЗАСОБІВ АНГЛОМОВНОГО
МЕДІАДИСКУРСУ США 44

3.1. Труднощі перекладу.....44

3.2. Історичні алюзії.....51

3.3. Міфологічні алюзії.....63

3.4. Алюзії, джерелами яких є твори мішаної та артефакти
невербальної природи.....68

РОЗДІЛ 4. ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА У НАДЗВИЧАЙНИХ
СИТУАЦІЯХ.....75

4.1. Аналіз потенційних небезпек.....75

4.2. Заходи по забезпеченню безпеки.....77

4.3. Заходи по забезпеченню виробничої санітарії та гігієни 80

4.4. Заходи по забезпеченню безпеки в надзвичайних ситуаціях.....87

4.4.1. Заходи з пожежної безпеки.....87

4.4.2. Порядок проведення рятувальних та інших невідкладних робіт при аваріях на АЕС.....	88
ВИСНОВКИ.....	94
SUMMARY.....	99
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	104
ДОДАТКИ.....	121
Додаток А. Класифікація алюзій: критерії та типи.....	121
Додаток Б. Способи перекладу алюзій англomовного медіадискурсу США.....	122
Додаток В. Тези на тему «Поняття алюзії».....	123

РЕФЕРАТ

ДР: 128 с., 168 джерел.

Об'єкт дослідження – алюзивні засоби англомовного медіадискурсу США.

Предмет дослідження – структурно-семантичні та функційні характеристики алюзій англомовного медіадискурсу США, а також способи їх перекладу українською мовою.

Мета дослідження – з'ясування структурно-семантичних особливостей і функційних характеристик алюзивних одиниць англомовного медіадискурсу США, виявлення труднощів і способів їх перекладу українською мовою.

Методи дослідження – описовий, структурно-семантичного, функційного, контекстуального перекладацького аналізу.

У першому розділі відбувається огляд теоретичних засад дослідження алюзивних одиниць англомовного медіадискурсу США. В другому розділі надається детальна характеристика англомовного медіадискурсу США як контексту функціонування алюзій, визначаються ключові сфери їх походження, встановлюються функції алюзивних одиниць і виявляються особливості їх поліфункційного характеру. В третьому розділі здійснюється детальний аналіз труднощів і способів перекладу алюзивних одиниць англомовного медіадискурсу США українською мовою. Четвертий розділ присвячено проблемам охорони праці в галузі. У висновках викладено основні теоретичні та практичні результати запропонованої роботи, визначено перспективи подальших наукових досліджень.

АЛЮЗИЯ, МЕДІАДИСКУРС, СПОСІБ ПЕРЕКЛАДУ, СФЕРА ПОХОДЖЕННЯ, ФУНКЦІЯ.

ВСТУП

Сучасна парадигма лінгвістики характеризується концентрацією уваги на дослідженні структурних і функціональних особливостей текстів. Антропологічний вектор розвитку лінгвістики зумовлює фокусування уваги вчених на постійному прагненні комунікантів до економії мовних засобів. Сучасні умови спілкування сприяють створенню текстів, які здатні передати максимальний обсяг змісту, залучивши при цьому мінімальну кількість одиниць мови. На перший план у наукових розвідках виходить виявлення найбільш частотних засобів оптимізації співвідношення форми та змісту тексту. До таких засобів відносяться й алюзивні засоби, які уможливають мовну економію шляхом реалізації інтертекстуальних зв'язків.

Попри наявність значної кількості наукових праць, присвячених проблемі алюзивних засобів (О. Ю. Абрамова [1], М. В. Воробйова [11; 12], О. М. Дронова [21], Н. О. Сунько [59], М. Д. Тухарелі [61] та інші), у сучасній лінгвістичній літературі ще й дотепер не визначені чіткі межі змісту поняття «алюзія». Алюзія розглядається і як прецедентний текст (К. О. Комарова [35], М. Д. Тухарелі [61]), і як стилістичний засіб (О. М. Дронова [21], А. Г. Мамаєва [44]), і як форма вияву інтертекстуальності (О. М. Дронова [21], Н. О. Сунько [59], О. Б. Ярема [74]). Інтертекстуальні характеристики алюзії, особливості її структурно-семантичної організації також не мають однозначного трактування в лінгвістиці. Усе це пояснюється складністю та неоднозначністю самого феномену алюзії, різними підходами й напрямками у її вивченні.

Неабиякого значення набуває дослідження функційних характеристик алюзивних одиниць. У різних типах дискурсу алюзії виступають не тільки маркерами інтертекстуальності, але й засобами вираження різноманітних емоційно-оцінних, прагматичних і культурологічних значень, номінативними одиницями з «прирощеним» змістом, що дозволяють по-новому розглянути

ознаки та характеристики понять і явищ, позначених ними. Багатогранність і різноманітний характер алюзії

Актуальність дослідження зумовлена зростаючим інтересом до алюзивно навантажених типів дискурсу, недостатнім вивченням структурно-семантичних і функційних характеристик алюзій англомовного медіадискурсу США в лінгвістиці, необхідністю детального аналізу способів їх перекладу українською мовою.

Зв'язок роботи з науковими темами. Дипломну роботу виконано в межах ініціативної наукової теми кафедри теорії та практики перекладу Національного університету «Запорізька політехніка» № 61118 «Система й структура германських мов у когнітивно-комунікативній парадигмі знання». Тема роботи затверджена наказом ректора № 317 від 06.11.2020.

Мета роботи полягає у з'ясуванні структурно-семантичних особливостей і функційних характеристик алюзивних одиниць англомовного медіадискурсу США, виявленні труднощів і способів їх перекладу українською мовою.

Мета передбачає вирішення таких **завдань**:

- визначити лінгвістичний статус алюзії та понять, суміжних із нею;
- виявити структурно-семантичні особливості алюзій;
- надати характеристику англомовного медіадискурсу США як контексту функціонування алюзивних одиниць;
- визначити ключові сфери походження алюзивних одиниць медіадискурсу США;
- встановити функції алюзій англомовного медіадискурсу США;
- з'ясувати труднощі перекладу алюзивних засобів означеного типу дискурсу з огляду на ключові сфери походження цих одиниць;
- проаналізувати способи їх перекладу українською мовою.

Об'єктом дослідження виступають алюзивні засоби англомовного медіадискурсу США.

Предметом дослідження є структурно-семантичні та функційні характеристики алюзій англомовного медіадискурсу США, а також способи їх перекладу українською мовою.

Матеріалом дослідження слугувала тисяча двісті алюзивних засобів англомовного медіадискурсу США, представленого фрагментами і заголовками статей із газет і журналів 2015–2019 рр.

У роботі було використано такі **методи дослідження**: *описовий метод*, вжитий для визначення теоретичного підґрунтя дослідження алюзивних одиниць англомовного медіадискурсу США; *структурно-семантичного, функційного, контекстуального аналізу*, задіяні для з'ясування структурно-семантичних і функційних характеристик алюзивних засобів англомовного медіадискурсу США; *семантичного, контекстуального та перекладацького аналізу*, застосовані для з'ясування способів перекладу алюзій англомовного медіадискурсу США; *метод кількісних підрахунків*, використаний для з'ясування основних способів їх перекладу.

Наукова новизна роботи зумовлено тим, що в ній уперше відбувається дослідження структурно-семантичних і функційних характеристик алюзивних засобів англомовного медіадискурсу США. В роботі також уперше здійснюється системний аналіз та опис способів перекладу алюзій указанного типу дискурсу засобами української мови.

Теоретичне значення роботи полягає в тому, що її результати є певним внеском у такі галузі та напрями сучасної лінгвістики, як стилістика англійської мови, дискурсологія, функційна лінгвістика, медіалінгвістика. Результати роботи сприяють також вирішенню питань сучасного перекладознавства, пов'язаних із з'ясування способів перекладу алюзій сучасного англомовного медіадискурсу США засобами української мови.

Робота має також **практичну цінність**, оскільки її результати можуть бути використані в навчальних курсах зі стилістики англійської мови, теорії та практики перекладу англійської мови, лінгвокраїнознавства; у

спецкурсах із дискурсології, функційної лінгвістики, медіалінгвістики; при написанні курсових і дипломних робіт, укладанні лінгвокраїнознавчих словників.

Апробація роботи здійснювалася на I Міжнародній науково-практичній конференції «Світова наука: проблеми, перспективи, інновації», проведеній 2 жовтня 2020 р., м. Бердянськ, Україна. За результатами апробації надруковані наукові тези [60].

Структура роботи визначається її метою та завданнями. Робота складається із вступу, чотирьох розділів, висновків та списку літератури із 168 найменувань. Загальний обсяг дипломної роботи складає 128 сторінок друкованого тексту.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ АЛЮЗІЙ АНГЛОМОВНОГО МЕДІАДИСКУРСУ США

Розділ прив'язано висвітленню теоретичних засад дослідження алюзивних засобів англомовного медіадискурсу США. У розділі визначається лінгвістичний статус алюзії та понять, суміжних із нею, встановлюється корелятивних зв'язок між ними, з'ясовуються структурно-семантичні характеристики алюзивних засобів.

1.1. Поняття алюзії

Алюзія як спосіб творення підтексту, засіб прикрашання мовлення та текстів, маркер їх інтертекстуальності, цікавила ораторів, письменників ще за часів античності. Являючи собою одну з характеристик різноманітних текстів, алюзія стає об'єктом зацікавлення фахівців зі стилістики, літературознавства, перекладознавства, поетики, риторики, теорії референції й нині.

Жвавий інтерес науковців до алюзії (від *лат. allusio* – *натяк, жарт*) зумовив появу великої кількості дефініцій цього явища. Алюзію розглядають насамперед як стилістичний прийом, уживання в мовленні чи у творі відомого виразу як натяку на добре відомий історичний, побутовий, соціокультурний, політичний та ін. факт [21, с. 5].

Під алюзією розуміють також «приховане звертання, оформлене словом або фразою, до історичного, літературного, міфологічного, біблійного факту чи факту повсякденного життя, що зустрічається в усному чи писемному мовленні» [11, с. 4]. Алюзію описують як «символічне /образне / приховане посилання чи натяк» [69, с. 39].

І. Р. Гальперін порівнює алюзію з фразеологізмом: «...Можна сказати, що алюзія – це мовний фразеологізм. Але, на відміну від мовних фразеологізмів, що фіксуються словниками як одиниці словникового складу мови, алюзії стають поєднанням фразеологізму лише в тому випадку, якщо вони співвідносяться з тими творами, де вони були використані вперше. Іншими словами, складові частини вільної словосполуки в тексті, на який робиться посилення, стають зв'язаними, якщо вони використовуються в іншому контексті» [81, с.123].

У межах різних лінгвістичних парадигм залежно від наукових поглядів алюзію визначають і як:

- непряме посилення на подію в літературному творі або історичну подію [75, с. 58];
- натяк на факти сучасного суспільно-політичного життя, який робиться, як правило, у творах про історичне минуле [62, с. 7];
- асоціацію з уже відомими адресату фактами або виразами, викликаною текстом або його фрагментами [35, с. 33];
- посилення до певного культурного знака [72, с. 74];
- підвид інтертекстуальності, один із типів взаємодії текстів, коли в одному творі наявні два або більше інших творів [74, с. 12];
- феномен, що створює поліфонію висловлювань на текстовому рівні [63, с. 26].

Оскільки алюзія є фактично засобом непрямого вираження змісту, що викликає ті чи інші асоціації з відомими фактами, подіями тощо, це зумовлює її імпліцитний характер. Двоплановість алюзії визначається її складовими: референтом, що є глибинним об'єктом непрямого посилення, а також репрезентантом, вербалізованим словами чи висловлюваннями, що викликають алюзивні асоціації [62, с. 5]. Іntenціональний характер алюзії полягає у свідомому використанні її як непрямого посилення на той чи інший факт, подію, джерело задля виклику подібних асоціацій.

Існують також інші визначення алюзії, але так чи інакше вони інтерпретують це явище як непряме посилання на будь-який факт (особу чи подію), що вважається потенційно відомим. При цьому діапазон посилань варіюється від історичних подій до використання натяків, різного роду іносказань; від згадувань епізодів і персонажів літературних творів до біблійних мотивів і міфологічних сюжетів, від посилань на факти минулого до фактів сучасного життя [72, с. 74].

Оскільки алюзії широко використовуються в текстах художньої літератури, вони стають предметом дослідження літературознавців. Останні трактують алюзію як: прояв літературної традиції [45, с. 1], літературний прийом для одночасної активації двох текстів [74, с. 9], елемент літературної гри з читачем [75, с. 56] тощо.

У фаховій науковій літературі зустрічається також поняття «літературна алюзія» [45, с. 4; 51, с. 3], що вважається одним із видів алюзії та визначається як «посилання на текст художнього твору» [51, с. 3]. Дослідження алюзії з позицій літературознавства здійснюється також із залученням до розгляду питань інтенцій автора, інтерпретаційного аналізу, асоціативних зв'язків між текстами та референтами, ступеня вираження алюзії [68, с. 114–116].

Для декодування алюзії адресат повинен звернути увагу не тільки на джерело її походження, але й на пов'язану з його творенням етно- та соціокультурну дійсність, традиції, цінності, епоху, що визначають розуміння змісту подібного джерела та самого алюзивного засобу. Актуалізація змісту алюзії залежить від проникнення адресата в сутність джерела алюзії, того чи іншого етно- чи соціокультурного феномену, прихованим за ним.

Алюзія співвідноситься з явищем інтертекстуальності, під якою розуміють властивість текстів діалогічно взаємодіяти, різними способами посиляючись одне на одного [57, с. 51]. Хоча розуміння існування

взаємозв'язків між текстами та їх взаємодії, власне діалогічності, існувало раніше, термін «інтертекстуальність» було введено в науковий обіг Ю. Крістєвою лише в 1967 році. Підґрунтям концепції інтертекстуальності Ю. Крістєвої слугувала теорія діалогічності текстів М. М. Бахтіна [5; 38; 66].

Питання інтертекстуальності стає згодом об'єктом досліджень Ю. М. Караулова [32; 33] та багатьох інших. Як зазначає П. І. Ільїн, «саме крізь призму інтертекстуальності світ стає великим текстом, в якому все колись було сказано, у тому числі у світі науки та різних галузях знань» [26, с. 187]. Інтертекстуальність розглядається науковцями також як рекурсивний зв'язок з певними текстами [27, с. 88], як занурення тексту до континууму інших текстів, до текстової традиції [63, с. 27]. Інтертекстуальність допомагає сприймати текст з точки зору його залежності від інших релевантних текстів. Отже, категорія інтертекстуальності підкреслює відкритість тексту, його зв'язок з іншими, із культурним контекстом загалом.

Виявами інтертекстуальності є не тільки алюзії, але й цитати, квазіцитати, ремінісценції, прецедентні феномени, що змістовно збагачують текстову інформацію, створюючи численні асоціації за рахунок введення додаткової інформації, натяку на факти, події тощо. Подібні інтертекстуальні одиниці необхідно відрізняти одне від одного.

Цитація є дослівним відтворенням фрагмента певного тексту, що супроводжується посиланням на джерело [2, с. 4]. Свідома цитація є алюзією за умови, що вона являє собою таке включення «чужого» тексту до «свого», яке повинно модифікувати семантику останнього за рахунок асоціацій, пов'язаних із текстом-джерелом [26, с. 188]. Квазіцитація спостерігається, коли ціле висловлювання чи рядок тексту-джерела, що співвідноситься з новим текстом, наявні в останньому начебто «за текстом», імпліцитно, а в самому тексті є тільки деякі елементи першоджерела, за якими необхідно відтворити оригінал, доклавши деяких зусиль та особливих знань [63, с. 26].

Одним з видів квазіцитації є також парафраз, який полягає в зміні лексичного складу якогось виразу або тексту відомого адресату [49, с. 65].

Деякі науковці вважають цитати та квазіцитати видами алюзії, оскільки вони є посиланням на літературні твори та їм властива така риса алюзій, як імпліцитність [27, с. 89; 63, с. 29]. Проте для набуття цитатами та квазіцитатами статусу алюзії необхідно, щоб для актуалізації її змісту відбулося звертання до попереднього досвіду, фонових знань реципієнта тексту, дискурсу. Алюзію від цитати та квазіцитати відрізняє також відсутність посилання на текст-джерело та текстова приналежність [26, с. 188]. Джерелом алюзії может бути й позатекстове середовище: фольклор, живопис, історичні дати тощо.

Ремінісценції є посиланням на попередні літературні факти, певною рисою тексту, що наводить на спогади про інший [26, с. 200]. Ремінісценції вважають також точними чи неточними, явними чи неявними цитатами, в яких віддзеркалюються інтертекстуальні зв'язки літературних творів [63, с. 30]. У деяких дослідженнях ремінісценцію від алюзії не відокремлюють, обидва явища називають «рядками, що можна впізнати, перефразування, що непрямо вказуючи на джерело, слугують своєрідним камертоном тексту» [27, с. 90]. Алюзивного змісту можуть набувати також ремінісценції, використані за умов свідомого використання з тією ж метою [57, с. 53].

Зазначимо, що мовна одиниця може набувати статусу алюзії, якщо вона володіє такими характеристиками: присутність прихованого змісту; наявність посилання до одного чи більшої кількості джерел походження та використання, необхідних для адекватного відтворення її змісту; інтенціональний і свідомий характер відсилання до подібних джерел; ідейне чи художнє апелювання до адресата; гра змісту першоджерела алюзивної одиниці та її змісту в тексті-реципієнті [61, с. 5–6].

Алюзивні засоби є засобами реалізації прецедентності. Слідом за поняттям прецедентного тексту, або інтертексту, який запропонував

Ю. М. Караулов [32, с. 26], з'явилося поняття «прецедентний феномен». До прецедентних феноменів відносять прецедентні тексти, прецедентні висловлювання, прецедентні ситуації та прецедентні імена [32; 35].

Під прецедентними Ю. М. Караулов розумів «тексти, що є значущими для тієї чи іншої особистості в пізнавальному та емоційному відношенні, що мають надособистісний характер та є добре відомими її широкому оточенню, включаючи її попередників і сучасників, звернення до яких поновлюється неодноразово в дискурсі цієї мовної особистості» [32, с. 27]. Прецедентні тексти представлені античною міфологією та літературою, Біблією, класичними літературними та фольклорними творами, текстами кінофільмів, пісень, реклами тощо. Саме тому вони добре відомі представникам певної лінгвокультурної спільноти.

Прецедентна ситуація є «еталонною» ситуацією [32, с. 28]. Вона може бути позначена прецедентним висловлюванням і прецедентним ім'ям. Алюзія та прецедентність знаходяться в родо-видових відношеннях. Адже прецедентним стає текст, який вступає в інтертекстуальні відношення з іншими текстами, у тому числі через алюзію.

Відзначаємо також, що текст-джерело алюзії не обов'язково повинен бути прецедентним. Подібний текст може не мати загальновизнаної соціо- та лінгвокультурної цінності та не характеризуватися високою частотністю посилань на нього в текстах, що виникли пізніше. Проте алюзії, джерелом яких є прецедентний текст, сприяють більш ефективній реалізації комунікативно-прагматичних інтенцій автора, ніж алюзії, джерелом яких є непрецедентні тексти.

Суміжними з поняттям алюзії є також поняття імплікації, підтексту, суто текстової імплікації. Під імплікацією в широкому значенні розуміють наявність у тексті вербально невиражених змістів, які можна відтворити [3, с. 83]. Оскільки алюзія є одним із засобів імплікації, вони знаходяться в родо-видових відношеннях. До засобів імплікації відносять

також підтекст, що є прихованим, вербально невираженим, внутрішнім, неявним змістом тексту чи висловлювання, який декодується, виходячи з комунікативної ситуації та у вертикальному контексті. Поняття вертикального контексту розглядається в лінгвістиці неоднозначно:

- у широкому значенні це історико-філологічний контекст літературного твору та його частин [46, с. 25];

- у вузькому значенні – семантичне ціле, що складається з поверхневого контексту (те, що міститься в самому тексті) та інфраконтексту (контекст, до якого зводиться алюзія, цитата, реалія, за рахунок чого й утворюється система вертикального контексту) [73, с. 29].

Як алюзія, так і підтекст, відсилають до позатекстової дійсності, а їх декодування спирається на систему фонових знань, власне тезаурус адресата. Проте актуалізація змісту алюзії вимагає знання лише конкретного текстового, історичного, побутового, соціокультурного факту, тобто джерела алюзії, у той час як декодування підтексту вимагає наявності знань не тільки про зміст усього твору, але й про історичний, біографічний, літературний контекст його написання. На відміну від підтексту, носіями алюзії можуть бути окремі лексичні одиниці, речення, висловлювання, надфразові єдності, текст.

Текстова імплікація є додатковим невираженим вербально змістом, закладеним у тексті [3, с. 84]. Текстова імплікація корелює з текстовим епізодом, комунікативним актом, комунікативною дією, чим і відрізняється від підтексту, який діє на рівні сюжету, тем, усього змісту та ідеї твору. Текстова імплікація може належати тексту та поєднуватися з іншими видами імпліцитної інформації [57, с. 53], актуалізуватись контекстуально-ситуативною алюзією [27, с. 90], що є фактично посиланням на попередні факти цього тексту. За його межами засоби актуалізації ситуаційно-контекстуальної алюзії втрачають своє алюзивне навантаження. Отже,

алюзія, підтекст, текстова імплікація стають засобами утворення системи імплікаційних змістів тексту, мовлення, дискурсу.

Алюзію слід відрізнити також від пресупозиції, що є смисловим компонентом висловлювання, тексту, особливим логічним висновком, який не дозволяє зробити їх семантично аномальним (семантична пресупозиція); прагматично недоречними (прагматична пресупозиція) [28, с. 18]. Пресупозицію іноді порівнюють із фоновими знаннями, а також ототожнюють із ними. Зауважимо, що фонові знання, необхідні для розуміння пресупозиції, досить часто обмежуються лише мовною компетенцією [63, с. 30]. Для актуалізації змісту алюзії часто необхідною є не тільки мовна, але й культурна компетенція. І алюзія, і пресупозиція мають експліцитну та імпліцитну частини та є подібними за структурними характеристиками.

Після опису відмінних і спільних характеристик алюзії та інших явищ, споріднених із нею, вважаємо необхідним навести перелік потенційних джерел алюзій. Алюзія може бути:

- відсиланням до цілого тексту;
- відсиланням до композиційних особливостей тексту;
- відсиланням до стилістичних особливостей тексту;
- копіюванням ритміко-синтаксичних ходів текстів;
- цитуванням літературних творів;
- цитуванням невербальних і мішаних текстів;
- відсиланням до різного роду сталих виразів, фразеологізмів, прислів'їв, приказок;
- відсиланням до побутових фактів;
- відсиланням до історичних фактів;
- відсиланням до інших мов/діалектів/жаргонів.

Частотність використання алюзій у різних типах текстів і дискурсів підтверджує значущість та універсальність цих мовних одиниць.

Застосування алюзій допомагає авторам передати своє бачення ситуації, ставлення до тих чи інших подій, фактів, їх оцінку тощо. Алюзії можуть виступати засобами непрямого опису та надання характеристики суб'єктів, явищ, подій.

Алюзивні одиниці активізують увагу адресата, відсилаючи його до складної системи соціокультурних, історичних, літературних та інших асоціацій і зіставлень. Вони сприяють створенню візуальних і чуттєвих образів, пов'язаних із предметно-логічним змістом, кодифікованим текстами та дискурсами із подібними одиницями.

Отже, алюзивні одиниці є складним, багатоаспектним явищем, яке розглядається як стилістичний прийом, засіб вияву інтертекстуальності, феномен прецедентності. Як інтертекстуальне явище алюзія співвідноситься з цитатами, квазіцитатами, ремінісценціями, виступаючи родовим поняттям для них. Суміжними з поняттям алюзії є також поняття імплікації, підтексту, суто текстової імплікації. Ознаками алюзії є імпліцитність, двоплановість, інтенціональність.

1.2. Структурно-семантичні характеристики алюзій

Детальний розгляд алюзії передбачає визначення її структурно-семантичних характеристик. Незважаючи на те, що подібні характеристики ставали предметом дослідження в лінгвістиці [11; 62, с. 5–7] та літературознавстві [61 с. 7–8; 68, с. 115–117], вважаємо необхідним деталізувати особливості семантичної структури алюзій загалом і алюзивних одиниць англомовного медіадискурсу США зокрема.

Структура алюзій, джерелом якої виступає вербальний текст, визначається наявністю в ній репрезентантів і трансформантів [62, с. 5]. Репрезентанти являють собою ті елементи алюзії, що збігаються з

елементами тексту-джерела, до якого алюзивна одиниця відсилає адресата. Трансформантами є модифіковані елементи тексту-джерела, від якого походить алюзивний засіб. Вони створюють його зміст і є властивими контексту використання подібного засобу [62, с. 6]. Структура алюзії виявляє її внутрішню організацію та взаємне розташування репрезентантів і трансформантів по відношенню одне до одного [61, с. 7].

Репрезентантами алюзії можуть бути також мовні одиниці, що відсилають до текстів-джерел невербальної та мішаної природи (кінематографічних творів, музичних текстів, архітектурних об'єктів, творів живопису тощо). Подібні алюзивні засоби використовуються в англomовному медіадискурсі США, наприклад:

*Being responsible for keeping democratic values we can't but observe that deadly **game of thrones** happening in the militant Islamic world nowadays* [132].

У наведеному фрагменті дискурсу застосовується алюзивна одиниця *game of thrones*, що відсилає адресата до назви популярного американського драматичного телесеріалу в жанрі фентезі, знятому за мотивами циклу романів відомого сучасного американського письменника-фантаста Дж. Мартіна «*Пісня Льоду та Вогню*» («*A Song of Ice and Fire*»). Дії серіалу відбуваються у вигаданому світі. Головною сюжетною лінією серіалу є боротьба за владу над політичним утворенням під назвою Сім Королівств, внаслідок якої розгортається кривава громадянська війна. Політичні інтриги та натуралістичні сцени вбивств супроводжують боротьбу за владу над міфічною державою та її трон. Алюзивна одиниця, вжита в наведеному фрагменті, фактично актуалізує зміст відомого для американців серіалу. Саме тому використання алюзії, що вказує на назву цього серіалу, не тільки виявляє погляд автора дискурсу на події країн ісламського світу, втягнутих у війну, але й викликає цілий ряд емоцій та асоціацій в адресата.

Структурно-семантичні характеристики алюзій визначаються за ознаками наявності / відсутності трансформацій, яким вони підлягають. Якщо трансформація елементів тексту-джерела алюзії не відбувається, і вона використовується у новому контексті без змін, подібна одиниця вважається прямою алюзією. Непрямою називають алюзію, елементи тексту-джерела якої підлягають подібним трансформаціям [61, с. 8].

Серед типів трансформації джерела алюзії, у першу чергу, розрізняють субституцію (заміну певної частини джерела), експансію (додавання до оригіналу нових елементів), редукцію (зменшення кількості одиниць оригіналу) [62, с. 9–10]. Зазначаємо, що зустрічаються випадки поєднання різних типів трансформацій при створенні того чи іншого алюзивного засобу.

Наведемо приклад використання непрямої алюзії в медіадискурсі США:

*Representing a shared vision of democracy, individual rights and freedom of choice we can definitely say that prejudices, bigotry, and narrow-mindedness are fatal to anybody. **Those who deny democracy, freedom and peace to others deserve them not for themselves*** [135].

Речення «*Those who deny democracy, freedom and peace to others deserve them not for themselves*» має алюзивне навантаження. Джерелом його походження є висловлювання з листа видатного американського політичного діяча, шістнадцятого президента США (1861–1865 pp.), першого президента від Республіканської партії країни, відомого борця проти рабства А. Лінкольна (1809–1865 pp.) до свого співвітчизника, конгресмена-республіканця Х. Пірса (1825–1896 pp.).

Джерело походження алюзивної одиниці вказує на те, що в новому контексті вона використовується в модифікованому вигляді, тобто є непрямою алюзією, що зазнала кількісних і якісних трансформацій: експансія (*democracy ... and peace*), редукція (*and, under a just God, cannot long retain it*), субституція (*deserve them not for themselves – deserve it not for themselves*) її

елементів. Застосування алюзивної одиниці дозволяє авторіві медіадискурсу висловити свою думку про тих, хто загрожує країні, її демократичним свободам і спокою.

Висловлювання А. Лінкольна у скороченому вигляді стало своєрідним кредо країни, що згодом розповсюджувалося через газети, журнали, використовувалося іншими політичними діячами, друкувалося на марках США, надаючи йому алюзивного статусу в нових контекстах, зокрема:

Рис.1.1. Приклад використання алюзії [88, с. 102].

Визначаємо, яких трансформаційних змін зазнала інша алюзивна одиниця англомовного медіадискурсу США:

The hollow squares sittings typical to our community signify its virtues, its strong belief in God and shared destiny [139].

Алюзивний засіб, використаний у наведеному фрагменті дискурсу, відсилає адресата до поняття *hollow squares*, що вказує на традицію розташування американських співаків при виконанні церковних пісень у стилі *sacred harp*: *Sacred Harp singers face each other in a «hollow square» with each voice part on one side* [102, с. 112]. Стиль *sacred harp* (священна арфа) є одним із найбільш давніх музичних стилів, що виник на півдні країни при виконанні священних пісень і гімнів у американських церквах у XVIII столітті. Назва стилю походить від назви книги нотної грамоти для церковних пісень «*The Sacred Harp*», складеної Б. Ф. Уайтом та

опублікованої в 1844 році. Пісні та гімни стилю *sacred harp* виконувалися акапела (тільки за допомогою голосу та без музичних інструментів) [92, с. 787]. Саме тому розташування для правильного виконання подібної музики вважалося особливо важливим для церковних співаків.

Оскільки експансію та редукцію елементів алюзії відносять до кількісних трансформацій, яким підлягають ці одиниці [62, с. 10], алюзивний засіб *the hollow squares sittings*, використаний у наведеному контексті, є непрямою алюзією, що зазнала кількісної модифікації елементів порівняно із джерелом свого походження (ориг. *hollow square*). Застосування вказаної алюзії надає можливість авторові дискурсу всіляко підкреслити віру в Бога, гідність та чесноти співвітчизників, успадкованих ними від пращурів.

У структурі алюзивного засобу розрізняють також експліцитну та імпліцитну частини. Експліцитною частиною алюзії є ті елементи тексту-джерела, що перейшли до тексту-реципієнта в зміненому чи незміненому вигляді, а імпліцитною частиною є елементи тексту-джерела, що необхідно відтворити для актуалізації змісту алюзії [61, с. 12].

Зазначаємо, що відтворення імпліцитних частин потребують тільки непрямі алюзії, оскільки прямі алюзивні одиниці використовуються в новому контексті без змін. І хоча розуміння змісту будь-якої алюзії визначається загальним фондом знань адресата, спільністю його тезауруса з автором алюзивного повідомлення, складність для відтворення його змісту становлять саме алюзії, що підлягають значним якісним і кількісним трансформаціям у новому контексті. Розуміння подібних алюзивних одиниць потребує відтворення їх імпліцитних частин, зокрема:

*We can all agree that family dynamics in the US are very complex. A. Hammoud is a Democrat and the first Arab American Muslim to win a seat in the State House of Representatives in Dearborn, Michigan. Having served in consulting and education, as well as the US Peace Corps, his **experience results in good judgment** [141].*

Джерелом походження алюзивної одиниці *experience results in good judgment* є вислів видатного американського письменника, журналіста та громадського діяча М. Твена (1835–1910 pp.) «*Good judgement is the result of experience and experience the result of bad judgement*». Якісно та кількісно модифікована в наведеному фрагменті дискурсу, алюзивна одиниця стає не тільки засобом надання додаткової характеристики одному із новообраних урядовців штату Мічиган, американцю арабського походження А. Хамуду, але й виявляє позитивне ставлення автора до нього. Характерною ознакою структури вказаної алюзії є перестановка елементів її експліцитної частини (*experience results in good judgment*) та редукція значної кількості елементів її імпліцитної частини (*and experience the result of bad judgement*).

Засобами актуалізації алюзивного змісту, що визначають експліцитну частину алюзії, можуть бути одиниці будь-якого рівня: фонографічного, морфемного, лексичного, синтаксичного. Основою алюзивних відношень виявляється іноді навіть техніка побудови фрази чи цілісної композиції. Здатність нести алюзивний зміст мають і дати, введені до тексту.

За кількісними структурними характеристиками алюзії розподіляються на однолексемні та полілексемні [22, с. 8]; за якісними – на номінальні, виражені в імені чи назві, вербальні, виражені у фразі чи реченні [61, с. 14]. Розмежування алюзій на номінальні та вербальні вважаємо недоречним, оскільки під терміном «вербальний» (від лат. *verbalis* – *словесний*) розуміємо «виражений за допомогою мови, слів» [93, с. 79], протиставляючи його терміну «невербальний» – виражений немовними засобами.

Хоча алюзивний зміст актуалізується насамперед лексичними та синтаксичними одиницями, алюзивно навантаженим може бути цілий текст. Він є носієм алюзії, коли за своїми формальними характеристиками відтворює та повторює текст, створений раніше, наприклад:

Berlusconi's much acclaimed sequel to his earlier masterpiece The Robbie Baron.

*As **the curtain rises**, a chorus of magistrates, prosecutors and police chiefs exult at the forthcoming trial of Silvio, the popular robber baron who has returned from his years in exile. '**Tutti Frutti**' they sing ('We gotta you thissa time, boss'), to the approval of the watching peasantry.*

*Everything looks black for Silvio, who imagines that he is finally to face justice for his myriad crimes. '**Sono finito**' ('**The game is up**') he sings in a poignant **aria**. But then he is visited by his clever English lawyer, Signor David Mills. '**Volare**' ('**I can get you off**') sings the husband of Tessa Jowell.*

***The opera concludes** with the baron appearing before the Italian people (on his own television channel) to inform them that he has just issued a new law, declaring that all cases involving himself are now null and void. '**Nulla e voida**' he sings, to the amazement of the assembled magistrates, prosecutors etc. With one bound he is free, and the robber baron lives to steal another day [113].*

Наведений текст статті є алюзією на оперне лібрето 'Vivio Silvio'. Підкреслені нами слова та фрази є типовими для подібних лібрето. У тексті зазначаються також назви арій тієї чи іншої мізансцени оперного лібрето.

За обсягом семантичної дії в тексті алюзії поділяються на домінантні, дія яких поширюється на контекст усього тексту, та локалізовані, дія яких обмежується певним мікроконтекстом. Домінантна алюзія розміщена в композиційно значущих сегментах тексту: заголовку, початку й кінці тексту. Вона визначає лейтмотив тексту, ведучи адресата до переосмислення його змісту.

Суголосну думку висловлює М. Д. Тухарелі, яка за місцем і роллю в тексті розрізняє предикативні чи наскрізні алюзії та алюзії релятивні [61, с. 8]. Предикативні алюзії стають концептуальним ядром у складі цілого комплексу, підпорядковуючи інші частини тексту. Розташовуючись у композиційно важливих частинах, вони допомагають усвідомити зміст

тексту, привносячи в нове місце функціонування за аналогією чи протиставлення сенсу джерела алюзії. Релятивні алюзії не визначають провідної теми тексту, але сприяють її розвитку. Релятивними є алюзії-зачини й алюзії-кінцівки, що належать до найважливіших формотворчих елементів тексту. Залежно від того, скільки разів вони зустрічаються в тексті, релятивні алюзії можуть бути повторюваними чи одиночними.

А. А. Тютенко вважає, що опис структури алюзії необхідно здійснювати не тільки через структуру її репрезентанта, але також через розташування цього репрезентанта у структурі всього тексту-реципієнта: у його заголовку чи основній частині [62, с. 9]. Вважаємо, що подібні характеристики алюзії можна швидше вважати її узуальними, а не структурними характеристиками.

Визначення наявності чи відсутності алюзивного навантаження в тієї чи іншої мовної одиниці відбувається з урахуванням її семантичних характеристик. Повний зміст алюзивного навантаження мовної одиниці визначається, на думку О. С. Євсєєва, трьома компонентами її значення:

- словниковим значенням алюзивної одиниці, що є незалежним від контексту її використання, нібито «виноситься за дужки» при її тлумаченні, але іноді скеровує цей процес;
- значенням алюзивної одиниці в тексті-джерелі, що виявляє співвідношення її алюзивного навантаження з першим референтом;
- значенням алюзивного засобу в тексті-реципієнті, що актуалізує співвідношення її алюзивного навантаження з іншим референтом [22, с. 7].

Алюзивне навантаження розуміється як ті компоненти значення одиниці, які адресату інформації необхідно відтворити, спираючись на власний тезаурус [21, с. 6]. Виявлення алюзивного навантаження мовних одиниць у тексті відбувається з урахуванням форми представлення алюзії. Трьома «класичними» формами алюзії вважають:

- власні назви – антропоніми, топоніми, зооніми тощо;

- літературні, міфологічні, біблійні, історичні та інші реалії;
- відлуння цитат, загальновідомих і ходових виразів, перифрази, контамінації тощо [61, с. 9].

Одиницями позначення реалій є також варваризми, що використовуються для опису звичаїв, побуту, реалій життя іншого народу, зберігаючи при цьому національно-культурні конотації вихідної мови.

Отже, структура алюзивної одиниці характеризується наявністю в ній репрезентантів, які збігаються з елементами її тексту-джерела та трансформантів, які є його модифікованими елементами. Алюзія, що використовується в тексті-реципієнті без змін елементів тексту-джерела, вважається прямою. Непрямою є алюзія, елементи тексту-джерела якої підлягають певним трансформаціям. У структурі алюзії виокремлюють також експліцитну частину, елементи якої в зміненому чи незміненому вигляді переходять від тексту-джерела до тексту-реципієнта, а також імпліцитну частину, що є елементами тексту-джерела, необхідними для розуміння змісту алюзії. Засобами актуалізації алюзивного змісту експліцитної частини алюзії можуть бути одиниці будь-якого рівня: фонографічного, морфемного, лексичного, синтаксичного, текстового. За обсягом семантичної дії в тексті алюзії поділяють на домінантні та локалізовані. За семантикою та походженням вони можуть бути: власними назвами; літературними та історичними; відлунням цитат і ходових виразів; біблійними та міфологічними; побутовими та алюзіями-реаліями; алюзіями, джерелом яких є твори мішаної та невербальної природи.

РОЗДІЛ 2

ФУНКЦІЙНІ ОСОБЛИВОСТІ

АЛЮЗИВНИХ ЗАСОБІВ АНГЛОМОВНОГО МЕДІАДИСКУРСУ США

Розділ прив'язано аналізу функційних особливостей алюзивних засобів англomовного медіадискурсу США. У розділі надається характеристика англomовного медіадискурсу США як контексту функціонування алюзивних одиниць, визначаються ключові сфери їх походження, встановлюються основні та додаткові функції алюзій, виявляється їх поліфункційний характер.

2.1. Англomовний медіадискурс США як контекст функціонування алюзій

Виникнення нового типу дискурсу, який отримує назву *медіадискурс* [10; 20; 79], *дискурс мас-медіа* [23; 55, с. 14] зумовлено стрімким розвитком інформаційних і комунікаційних технологій, появою та поширенням всесвітньої мережі Інтернет, тенденціями інтерналізації та глобалізації. Виступаючи одним із основних засобів розповсюдження інформації в сучасному світі, медіадискурс відіграє важливу роль у житті та розвитку сучасних суспільств та усього світового співтовариства в цілому.

Слово *медіадискурс* походить від англійського слова *média* (англ. *media* – *засоби, способи*) та французького слова *дискурс* (фр. *discours* — *промова, виступ, слова, розмова*). Під *медіа*, *медійними засобами* розуміють сукупність інформаційних засобів, інструментів і каналів, які використовуються для збереження та передавання інформації, того чи іншого повідомлення (друкованого, голосового, музичного тощо) [10, с. 4].

Під *media* розуміють також сукупність засобів аудіо-, теле- та візуальної комунікації [18, с. 14]. Як правило, термін «медіа» вживається у складі інших слів або є компонентом словосполучень, наприклад: мас-медіа, медіареклама, медіаграмотність, медіаосвіта, медіапланування, медіатека, соціальні медіа, медіадискурс тощо

Медіадискурс вельми різномірний, що вимагає спеціального вивчення його різновидів. Однак у наукових працях, присвячених мові мас-медіа, досліджується насамперед матеріал друкованих ЗМІ [2; 10; 48; 50; 59; 62]. В останні роки лінгвісти почали зосереджувати увагу на телевізійному мовленні [19; 20]. Досить нечисленними поки ще є дослідження, присвячені радіомовленню [50] .

Медіадискурс включає в себе газети та журнали, програми телебачення, радіо. За формою презентації розрізняють два основних типи медіадискурсу: писемний та усний. Прикладами писемного медіадискурсу є тексти газет і журналів. Реклама також може розглядатися як одна із форм медіадискурсу [53, с. 31]. Радіо і телебачення належать до розмовного типу дискурсу, прикладом якого є випуски новин. Інтернет-контент, що також відноситься до медіадискурсу, часто поєднує писемну та усну форми викладу інформації [10, с. 16; 18, с. 15].

Неабиякий інтерес мовознавців викликає англомовний медіадискурс США, представлений сукупністю усних і писемних текстів, створених журналістами, що поширюються в країні за допомогою ЗМІ та мережі Інтернет. Пріоритетні позиції США, її лідерство у світовому співтоваристві, всіляко привертають увагу до медійного дискурсу країни. Все більша кількість її газет, журналів, теле- та радіопередач, Інтернет-контенту перекладається різними мовами світу, зокрема українською. Для з'ясування концептуальних ознак англомовного медіадискурсу США вважаємо за доцільне визначити сутність поняття «дискурс», «медіадискурс», а також описати ті поняття, що корелюють із ними.

Хоча поняття «дискурс» використовувалося ще на початку ХХ століття Ф. де Соссюром (1857-1913 рр.), своєму поширенню в лінгвістиці воно завдячує статті «Дискурс-аналіз» американського дослідника, представника структурної лінгвістики З. Харріса, опублікованій у журналі «Мова» («*Language*») у 1952 році [83]. Науковець трактував означене поняття як послідовність речень, сказаних чи написаних людиною в певній ситуації («*the sentence spoken or written in succession by a person in a single situation*») [83, с. 3].

Хоча дискурс вже досить тривалий час досліджується лінгвістами, проте загальновизнаного підходу до його вивчення та універсального визначення самого поняття не існує ще й дотепер. Дискурс розглядається як комунікативний процес, виражений формулою «текст плюс дія» [39, с. 7]; реалізація мови як системи знаків, мовлення, що актуалізує цю систему знаків для взаємодії людей через механізми їх свідомості, і мовленнєвої діяльності як цілеспрямованої соціальної дії для суспільної орієнтації та комунікації [42, с. 18].

Дискурсом вважають також мисленнєво-комунікативну діяльність, що відбувається в певній комунікативній, соціокультурній ситуації [77, с. 18]; форму мовленнєвого спілкування та міжособистісної діяльності, що передбачають взаємозв'язок між адресантом і адресатом [16, с. 6]; «категорію природного мовлення, що матеріалізується у вигляді усного чи писемного мовленнєвого твору, відносно завершеного в змістовому та структурному відношенні, довжина якого потенційно варіативна: від синтагматичного ланцюга вище одного висловлювання (речення) до змістовно цілісного твору (розповіді, бесіди, опису, інструкції, лекції тощо)» [52, с. 105]. Дискурс визначається і як «зв'язаний текст у поєднанні з зовнішньолінгвістичними, прагматичними й іншими факторами; текст, узятий у подієвому аспекті; мовлення, розглянуте як цілеспрямована соціальна дія, як компонент, що

бере участь у взаємодії людей і в механізмах їхньої свідомості (когнітивних процесах)» [4].

Як свідчать вищенаведені визначення, поняття «мовлення» та «текст» є ключовими в розумінні дискурсу. На думку М. Ю. Олешкова, трактування дискурсу як «мовлення, зануреного в життя» походить від запропонованої засновником структурної лінгвістики, видатним швейцарським науковцем Ф. де Соссюром тріади «мова – мовлення – мовленнєва діяльність» (фр. *langue – parole – langage*) [52, с. 106]. Їх розмежування було теоретично обґрунтовано науковцем ще в 1916 році.

В. Є. Чернявська відзначає, що термін «дискурс» із самого початку своєї появи використовувався всіма науковцями для дослідження та опису явищ, які належать саме мовленню [71, с. 19]. А. О. Кібрик вважає, що «перехід від поняття мовлення до поняття дискурсу пов'язаний із наміром ввести в класичне протиставлення мови та мовлення дещо «більш мовленнєве», ніж саме мовлення та одночасно те, що піддається вивченню за допомогою традиційних лінгвістичних методів, більш формальне і тим самим «більш мовне» [34, с. 94].

Оскільки поняття «дискурс» досить часто визначається через суміжне з ним поняття «текст», одним із ключових завдань лінгвістики ще й дотепер залишається питання їх розмежування. Відзначаємо, що дискурс загалом протиставляється тексту, який вважається переважно абстрактною, формальною конструкцією, у той час як дискурс є видом її актуалізації [42, с. 35]. Текст у термінах І. Р. Гальперіна є формально-змістовою структурою [13, с. 21], що допомагає вичленити його в дискурсі. Щодо відмінностей тексту від дискурсу, О. С. Кубрякова зазначає: «хоча текст і являє собою зразок емерджентного утворення (що виникає під час здійснення певного процесу), він вивчається саме у своїй закінченій формі, тобто як дещо кінцеве. Це й і відрізняє його від дискурсу, вивчення якого природно передуює процесу його виникнення. У будь-якому випадку, дискурсивний

аналіз потребує відновлення цього процесу, навіть якщо досліджується його результат» [39, с. 12].

Дискурс є власне зв'язним текстом, що існує в контексті історичних, соціокультурних, психологічних та інших факторів. Текстом також прийнято вважати будь-яке письмово фіксоване мовлення [24, с. 14]. Розмежування тексту та дискурсу здійснюється за критеріями: мовний та мовленнєвий, статичний та динамічний тощо [42, с. 36].

Голландський лінгвіст Т. А. ван Дейк протиставляє поняття «дискурс» і «стиль». Науковець використовує поняття стиль тільки в значенні певної властивості використання мови чи дискурсу, оскільки його контролює контекст. Тобто стиль – це властивість дискурсу, а не слів, з одного боку, та носіїв мови – з іншого [77, с. 128]. Таким чином, певну інтонацію, лексичні одиниці, риторичні фігури можна віднести до властивості стилю тільки у зв'язку із текстом їх використання, а не окремо.

В. І. Карасик пропонує замінити термін «функціональний стиль» на «формат дискурсу». Під форматом дискурсу він має на увазі різновид дискурсу, що виокремлюється на основі комунікативної дистанції, ступеня самовираження мовця, створених соціальних інститутів, регістра спілкування та клішованих мовних засобів. Формат дискурсу є конкретизацією типу дискурсу [30, с. 193].

У сучасній лінгвістиці вже здійснено багато досліджень різних типів дискурсу. За тематикою виокремлюються такі його типи: медійний, публіцистичний, рекламний, PR-дискурс, науковий, політичний, релігійний, педагогічний, медичний, військовий, юридичний, дипломатичний, діловий, спортивний тощо.

Медійний дискурс або медіадискурс вважається лінгвістами відносно новою формацією, що потребує різнобічного та детального вивчення у зв'язку з його глобальним поширенням та значущістю для сучасної людини [10, с. 5; 20 с. 20; 55 с. 8]. Відзначаємо, що в лінгвістиці на

сьогоднішній день існує якнайменш два підходи до визначення поняття медійного дискурсу. Згідно з першим підходом під медіадискурсом розуміють специфічний мисленнєво-мовленнєвий вид діяльності, характерний для інформаційного мас-медійного простору [55, с. 9]. З огляду на вищезазначене, медіадискурс відрізняють від інших типів дискурсу (публіцистичного, наукового, політичного, релігійного тощо). Різниця між різними типами дискурсу визначається модифікацією їх параметрів: застосуванням різних мовних практик, різних одиниць (як мовних, так і немовних) та різних комунікативних ситуацій їх актуалізації.

У нашій роботі ми розуміємо англomовний медіадискурс США як сукупність процесів і результатів мисленнєво-мовленнєвої діяльності журналістів та інших фахівців галузі в мас-медійному просторі країни.

Медіадискурс США є різновидом інституційного спілкування. Теоретичною базою концепції інституційного дискурсу виступають роботи французьких науковців М. Фуко та П. Бурдьє. На думку М. Фуко, «інституційний дискурс установлює режим комунікації і порядок мислення, дисциплінує розум та відчуття, ідентифікує й структурує об'єкти через встановлення норми та не норми» [65, с. 125]. П. Бурдьє трактує інституційний дискурс «як габітус, що генерує соціальні практики й оцінює сприйняття» і розглядає його як «символічний капітал, який функціонує в соціальному просторі» [8, с. 136].

Інституційний дискурс реалізується в суспільних інститутах і звернений, у першу чергу, до масового адресата. Інформація, актуалізована англomовним медійним дискурсом США, адресується не вузькому колу реципієнтів, а широкому загалу – представникам американської нації. Це визначає основні завдання вказаного типу дискурсу: сприяти розв'язанню соціально значущих питань країни, активно впливати на її мешканців, переконувати їх у справедливості певної ідеї, формувати в них правильне

ставлення до тієї чи іншої проблеми, події, спонукати до її вирішення, пропагувати прогресивні ідеї тощо.

Дискретними одиницями англomовного медіадискурсу, згідно з якими можна поділити його на цілісні, завершені фрагменти, є медіатексти. У зв'язку з цим розгляд означеного типу дискурсу потребує аналіз поняття «медіатекст». Під медіатекстом І. В. Рогозіна розуміє вербальний мовленнєвий твір, створений для здійснення опосередкованої комунікації у сфері засобів масової інформації, який характеризується чітко вираженою прагматичною спрямованістю [55, с. 69]. Дослідниця вважає медіатекст продуктом інформаційних і комунікаційних технологій, що характеризується особливим типом реальності – медіареальності, особливим символічним простором – медіапростором, особливим часом – медіачасом, особливою системою орієнтирів і координат, що відтворює модель ситуації чи події, зображеної крізь призму індивідуального сприйняття автора медіатексту [55, с. 71]. Під медіатекстом розуміють також дискретне повідомлення медіа дискурсу, будь-якого жанру медіа [19, с. 13].

Найважливішою рисою медіатексту, що відрізняє його від тексту взагалі, є багатовимірність, гетерогенний характер, позначений поєднанням різнорідних вербальних, візуальних, аудіовізуальних та інших компонентів в єдиному змістовому просторі [56, с. 9]. Також відмінною рисою медіатекстів вважається їх мовна специфіка, зумовлена адресованістю масовій аудиторії [19, с. 15].

Як і текстам, медіатекстам притаманні змістова та логічна завершеність, цілісність, ситуативність, наявність комунікативно-прагматичного задуму [56, с. 8]. Поєднання вербальних і невербальних одиниць медіатекстів допомагає сприймати та запам'ятовувати їх. Візуальні, аудіальні та аудіовізуальні компоненти медіатекстів (ілюстрації, зображення, шрифт, колір, відеоряд, звук, композиція тощо) у поєднанні з вербальними

компонентами також визначають ефективність їх сприйняття та запам'ятовування.

Як особливий вид комунікації, спрямованої не тільки на масового адресата, але й іноді на цільову аудиторію, і англомовний медіадискурс США, і його медіатексти характеризуються використанням значного арсеналу експресивної та оцінної лексики, різноманітних стилістичних засобів та прийомів: епітетів, порівнянь, гіпербол, метафор, метонімії тощо. Комунікативне призначення означеного типу дискурсу полягає в тому, щоб передати певну інформацію, здійснити вплив на американців, викликати в них необхідну реакцію, зацікавити чи спонукати їх до роздумів, певних дій, пропагувати корисні ідеї або просто розважити представників американської нації. Саме тому в англомовному медійному дискурсі США нерідко використовуються алюзії.

Широке застосування алюзій у вказаному типі дискурсу пояснюється здатністю цих одиниць оригінальним способом позначати ту чи іншу інформацію [22, с. 7], надавати їй певну оцінку, оживлювати тексти знайомими образами [35, с. 34], робити експресивним мовлення автора, тим самим привертаючи й утримуючи увагу адресата та формуючи в нього певне ставлення до поданої інформації. Ключовими сферами походження алюзій медіадискурсу США є історична та міфологічна сфери, а також твори мішаної та артефакти невербальної природи. Подібні сфери були виокремлені нами слідом за Н. О. Сунько [59, с. 9–10], а також на основі власного аналізу фактичного матеріалу.

За спостереженнями Н. О. Сунько, подібні алюзії досить часто використовуються також в заголовках газетних статей, привертаючи увагу читача до їх контенту та слугуючи маркерами інтертекстуальності.

Відзначаємо, що алюзії вживаються не тільки в заголовках американських статей, але й у їх основному тексті, наприклад:

*The war will still be going on. We need to continue **hunting the Hydra** for the sake of our freedom, our future, our children* [135].

Позначення процесу боротьби американців із міжнародною терористичною організацією Аль-Каїда відбувається в наведеному уривку за допомогою алюзивної одиниці *hunting the Hydra*. У давньогрецькій міфології гідрою називали істоту, яку практично неможливо було знищити, оскільки замість однієї відрубаної голови в неї з'являлися дві. Порівняння Аль-Каїди з гідрою вказує на рівень небезпеки цієї терористичної організації для США та інших країн світу. Відомо, що вираз *hunting the Hydra*, який з'явився в медіадискурсі США на початку XX століття, почав використовуватися згодом у всьому англомовному світі. Звертаємося до іншого прикладу:

Отже, поява та стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій спричиняє виникнення особливої форми інституційної комунікації, що отримує в науковій літературі назву медіадискурс. Підвищений інтерес лінгвістів до дослідження англомовного медіадискурсу США зумовлений не тільки своєрідністю його лінгвальних, комунікативно-прагматичних, жанрово-стилістичних та інших особливостей, але й його роллю в житті та розвитку однієї з провідних країн світу та всього світового співтовариства в цілому. Широке застосування алюзій в англомовному медіадискурсі США пояснюється комунікативно-прагматичним призначенням цього типу дискурсу та стилістично-прагматичним потенціалом самих алюзивних засобів, що дозволяють відтворити прагматичний задум і комунікативні інтенції його авторів. Ключовими сферами походження алюзивних засобів вказаного типу дискурсу є історична, міфологічна, а також сфера мистецтва та артефакти невербальної природи.

2.2. Функції алюзій англомовного медіадискурсу США

Алюзивні засоби англомовного медіадискурсу США є не тільки маркерами інтертекстуальності, засобами позначення об'єктів і суб'єктів, явищ і реалій, вони виступають також одиницями надання їм характеристик, вираження різноманітних емоційно-оцінних і культурологічних значень. Застосування алюзій дозволяє авторам медіатекстів апелювати до уваги адресата, сприяти встановленню контакту з ним, реалізувати свої комунікативні наміри та прагматичні настанови. Особливістю алюзивних одиниць англомовного медійного дискурсу США є їх *поліфункційний характер*, реалізація декількох функцій одночасно. Поліфункційні характеристики алюзій виявляються не тільки в аналізованому типі дискурсу, але й у інших: художньому, політичному, публіцистичному тощо.

Виступаючи засобами інтертекстуальних зв'язків, алюзії відсилають адресата до відомих фактів, апелюють до вже існуючих явищ, прирошуючи нові змісти, створюючи «поліфонію їх звучання», активізуючи тезаурус потенційного адресата та дозволяючи йому по-новому сприймати медіадискурс США та його факти. При цьому медіадискурс включається у складну систему лінгво- та соціокультурних асоціацій, зіставлень, порівнянь, забезпечуючи взаємодію та рекурентні зв'язки між медіатекстами, текстами, позатекстовими явищами, лінгвокультурами взагалі.

Для аналізу функційного потенціалу алюзій англомовного медіадискурсу США вважаємо за необхідне звернутися до класифікації алюзивних засобів, запропонованої О. Ю. Абрамовою. Дослідницею було виокремлено три групи алюзій:

- основні (комунікативна, пізнавально-відображальна, номінативна, оцінно-характеризуюча, компресивна);
- додаткові (контактовстановлююча, емотивна);
- факультативні (волюнтативна, апелятивна) [1, с. 7–8].

Комунікативна функція алюзивних засобів в аналізованому та інших типах дискурсу виявляється в здатності цих одиниць передавати інформацію від автора до адресата, відсилаючи останнього до його тезауруса, системи знань про подію, факт, суб'єкт чи об'єкт, що став джерелом алюзії. Визначена функція реалізується за рахунок зміщення інформації, що надходить від референта другого порядку, та, модифікуючись по-новому, привноситься в алюзію завдяки трансформантам [86].

Комунікативна функція алюзії реалізує її двоспрямованість: з боку автора алюзії відбувається наповнення «чужого» слова своїм змістом; а з боку читача – вияв змісту алюзії з опорою на референта другого порядку. Алюзії передають значний обсяг інформації, узагальнюючи ситуацію, описуючи певну подію, надаючи характеристики тому чи іншому референту, наприклад:

*Strom Thurmond turns 100, dies and is revealed to have fathered a black daughter. How **Jeffersonian*** [130].

Зазначаючи факт батьківства та надаючи характеристику одному з американських політиків, сенатору, губернатору штату Южної Кароліни (1947–1951 рр.), Строму Термонду, автор використовує алюзивний засіб *Jeffersonian*. Відомо, що Томас Джефферсон – видатний політичний діяч США, третій президент країни (1743–1826 рр.), головний автор текста Декларації незалежності, борець за політичну, релігійну свободу та рівноправність американців, приховував факт батьківства дітей від чорношкірої рабині.

Пізнавально-відображальна функція алюзій англomовного медіадискурсу США виявляється у їх здатності залучати широке коло асоціацій до основної інформації про референта, поглиблюючи тим самим уявлення про нього, характеризуючи його більш детально та ґрунтовно, порівнюючи його з референтом джерела алюзії, зокрема:

*Lucian Freud (a grandson of Sigmund Freud) began his career, during London's cold-water wartime and post-war years, as a kind of a modern-arty, melancholy **Pierrot**, channeling styles that were in vogue at the time [119].*

Характеристика Л. Фрейда, онука відомого австрійського психіатра та психоаналітика З. Фрейда, на початку його кар'єри здійснюється за допомогою одиниці з алюзивним навантаженням *Pierrot*. Відомо, що П'єро є одним із персонажів французького народного ярмаркового театру. Прототипом П'єро виступає Педроліно з італійської комедії масок («*дель арте*») – спритний хлопець, який постійно потрапляє в халепу.

Відзначаємо, що обидві з наведених алюзій (*Jeffersonian*, *Pierrot*) виконують і комунікативну, і пізнавально-відображальну функцію, оскільки виступають не тільки засобами передавання інформації, але й одиницями актуалізації асоціативних уявлень про позначених референтів. Виступаючи засобами їх номінації та надання характеристик, вони виконують також *номінативну, оцінно-характеризуючу та компресивну* функції. Це свідчить про поліфункційний характер алюзивних засобів аналізованого типу дискурсу.

Додатковою функцією алюзивних засобів англомовного медіадискурсу США є *контактовстановлююча*, що дозволяє активізувати увагу адресата медіатексту, зацікавити його, встановлюючи тим самим певний контакт із ним, забезпечуючи його взаємодію із автором, наприклад:

*As **Lewis and Clark** you can come here to see everything with your own eyes, do everything with your own hands and understand whether this way of life is yours or not [109].*

Привертання уваги, встановлення контакту з адресатом, його зацікавлення подальшою інформацією здійснюється алюзивним словосполучення *as Lewis and Clark*, за допомогою якого автор порівнює адресата, до якого звертається, з М. Льюїсом та В. Кларком – керівниками

першої американської сухопутної експедиції (1804–1806 рр.), здійсненої з метою дослідження нових земель США після купівлі Луїзіани.

Алюзії можуть відображати емоції авторів медіатекстів, їх суб'єктивне ставлення до референтів, позначених цими одиницями. У цьому виявляється *емотивна функція* алюзивних засобів. Подібну думку підтримує також В. Халізов, зазначаючи, що «алюзія досить часто виступає своєрідною «суб'єктивною критикою», віддзеркалює почуття та емоції тих, хто її використовує, оскільки застосування подібних одиниць є цільовим, спрямованим на реалізацію конкретних авторських інтенцій» [68, с. 134]. Звернемося до аналізу прикладу:

Dawn scandalized that society by marrying a young black mechanic named John-Paul Simmons, who went through money like ‘Sherman went through Georgia’ [152].

Характеристика чоловіка однієї із видатних англо-американських письменниць-біографів Дон Сіммонс – транссексуалки, що завдяки операції по зміні статі стала жінкою, здійснюється шляхом його порівняння із діями одного із найбільш відомих генералів Громадянської війни в США (1861–1865 рр.) В. Шермана. Як відомо, солдати В. Шермана – представники північних військ країни, знищували на своєму шляху все, що могло бути корисним південним військам для продовження війни. Успіх операції В. Шермана святкували на півночі США піснею «*Маршируючи крізь Джорджію*» (*‘Marching through Georgia’*), у той час як південь країни перебував у жалю та скорботі. Порівняння користолюбства, жаги до отримання грошей чоловіка Д. Сіммонс із переможним маршем В. Шермана, позначеним реченням, що містить художнє порівняння та алюзивну одиницю *who went through money like ‘Sherman went through Georgia’*, не може не викликати емоцій в адресата статті. Із контексту стає зрозумілим, що чоловік Д. Сіммонс одружився із нею саме через її гроші.

Волюнтативна та апелятивна функції алюзій англомовного медіадискурсу США безпосередньо пов'язані із *емотивною* функцією, оскільки висловлюючи ті чи інші почуття, автори медіатекстів завжди намагаються переконати адресата в правдивості та правоті, апелюючи при цьому до його логіки, здорового глузду тощо [19, с. 87].

Оскільки алюзія розглядається науковцями насамперед як стилістичний засіб [21, с. 15; 26, с. 186; 44; 51; 70, с. 8], її функції можуть бути визначені як такі, що є спільними для неї та інших стилістичних засобів, а також функції, властиві саме алюзії. Отже, поряд з іншими стилістичними засобами, алюзія виконує такі функції:

- комунікативну, що виявляється в її здатності передавати певну інформацію;
- номінативну, актуалізовану її можливістю виступати одночасно засобом позначення референтів тексту-джерела та тексту-реципієнта;
- когнітивну, що дозволяє алюзивній одиниці актуалізувати думку про референта, позначеного нею, відобразити опосередковані свідомістю уявлення про нього, слугувати знаряддям мислення;
- компресивну, що виявляється в лаконізації інформації, актуалізованої алюзією;
- волюнтативну, що реалізує волевиявлення мовця;
- прагматичну, позначену здатністю алюзивної одиниці здійснювати вплив на адресата;
- стилістичну (емотивну, експресивно-образну тощо).

До функцій, властивих саме алюзії, відносять: оцінно-характеризуючу, завдяки якій алюзія передає оцінну інформацію про референт, надаючи йому одночасно певні характеристики; контактовстановлюючу; дейктичну, що реалізує її здатність виступати засобом зазначення територіальної, просторової та часової локалізації подій [26, с. 188].

Дейктична функція реалізується алюзіями англомовного медіадискурсу США, що вказують на символи тих чи інших країн. Так, наприклад, алюзивна одиниця *dragon* досить часто використовується в заголовках статей аналізованого типу дискурсу як засіб номінації Китаю, наприклад:

*Exit the **Dragon**: Why China Should Stop Supporting Venezuela* [125].

Відзначаємо, що подібне використання зазначеної одиниці зумовлено тим фактом, що дракон є однією з найбільш шанованих міфічних тварин країни. Його вважають символом її добра, миру та процвітання [95, с. 132].

Дейктичну функцію виконують в англомовному медіадискурсі США також і алюзії-варваризми, що відсилають до специфічних і загальновідомих виразів, які існують у тій чи іншій мові, наприклад:

*Wine lovers in the US are increasingly describing their favourite European vintages as **molto buono*** [109].

Алюзивне словосполучення *molto buono* виконує в наведеному фрагменті дискурсу не тільки оцінно-характеризуючу, але й дейктичну функцію, оскільки за його допомогою автор імпліцитно вказує на країну, де виробляються найулюбленіші європейські марочні вина американців. Зазначена алюзія є італійським виразом із значенням «дуже добре».

Культурологічна цінність алюзій, змістом яких можуть бути «символічні та ціннісні знання про певне явище чи предмет культури» [72, с. 75] дозволяє говорити не тільки про національно- та етнокультурний компонент їх значення [91, с. 35], але й про здатність цих одиниць до реалізації культурологічної інформації, їх культурологічну функцію [11, с. 13]. Так, наприклад, у період президентських гонок або будь-яких інших виборчих кампаній в американських ЗМІ з'являються статті із заголовками на кшталт:

*What Happened in Ohio: **United We Win, Divided We Fall*** [167].

United We May Win Divided We Will Lose [156].

Подібні заголовки відсилають адресата не тільки до офіційного девізу штату Кентуккі «*United we stand, divided we fall*», ідентичному надпису на прапорі штату Міссурі, але й до рядків американської патріотичної пісні «*The Liberty Song*», слова якої були написані відомим політичним діячем країни Дж. Дікінсоном (1732–1808 pp.) та опубліковані в одній із газет Бостона 18 липня 1768 року [88, с. 314].

Then join hand in hand, brave Americans all,

By uniting we stand, by dividing we fall

In so righteous a cause let us hope to succeed

For heaven approves of each generous deed.

Вислів «*united we stand, divided we fall*» використав у своїй останній публічній промові відомий американський державний діяч, перший офіційний губернатор Вірджинії П. Генрі (1736–1799 pp.).

Отже, своєрідністю алюзій як дискурсно релевантних одиниць є їх поліфункційний характер, здатність до реалізації декількох функцій одночасно. Базовими функціями алюзивних засобів англомовного медіадискурсу США є комунікативна, пізнавально-відображальна, номінативна, оцінно-характеризуюча, компресивна. Варіативними функціями алюзій означеного типу дискурсу є контактовстановлююча, емотивна, волюнтативна, апелятивна, дейктична та культурологічна. Взаємодії та одночасній реалізації можуть підлягати і основні, і додаткові функції алюзивних засобів означеного типу дискурсу.

РОЗДІЛ 3

ПЕРЕКЛАД АЛЮЗИВНИХ ЗАСОБІВ

АНГЛОМОВНОГО МЕДІАДИСКУРСУ США

Розділ присвячено аналізу труднощів та способів перекладу алюзивних одиниць англомовного медіадискурсу США. Подібний аналіз здійснюється з урахуванням ключових сфер їх походження: історичної, міфологічної. До ключових сфер походження алюзивних одиниць медіадискурсу США відносимо також артефакти мішаної та невербальної природи: музичні та кінематографічні твори, символи країни тощо.

3.1. Труднощі перекладу

Лідерство США, її пріоритетні позиції у світовому співтоваристві постійно привертають увагу до самої країни та її медіадискурсу. Все більша кількість англомовних американських газет, журналів, теле- та радіопередач перекладається різними мовами світу, у тому числі й українською. Окремим у зв'язку з широким застосуванням алюзивних одиниць у визначеному типі дискурсу постає питання з'ясування труднощів їх перекладу.

Труднощі перекладу алюзій англомовного медіадискурсу США зумовлені кількома факторами. По-перше, алюзії є складними структурно-семантичними явищами, адекватне передавання яких іншомовному реципієнту вимагає знання джерел їх походження. По-друге, алюзії використовуються авторами медіатекстів для реалізації певних комунікативно-прагматичних задумів, які повинні бути враховані та відтворені при перекладі. По-третє, їх значення може мати національно-культурне забарвлення.

У зв'язку з вищевказаним О. М. Копильна відзначає, що «переклад алюзивних одиниць є доволі складним процесом, який повинен здійснюватися за певним алгоритмом, що визначає його етапи» [37, с. 7]. По-перше, необхідно ідентифікувати одиниці з алюзивним навантаженням у контексті та з'ясувати джерело їх походження; по-друге, визначити її реальне значення з урахуванням джерела походження та контексту застосування; по-третє, знайти адекватний спосіб її передавання одиницями мови перекладу.

Розпізнавання алюзії в медіатексті залежить від факту, наскільки явною чи прихованою її робить автор. Явні алюзії є легко впізнаваними, джерело їх походження легко ідентифікувати. Подібні алюзії мають «прозорого» репрезентанта, що вказує на денотата першоджерела алюзивного засобу. Такі одиниці найчастіше виконують змістоутворюючу функцію в медіатексті чи його фрагменті, збагачуючи та ускладнюючи його зміст, базуються на спільних фонових знаннях адресанта та реципієнта. Особливу складність для перекладача становить розпізнавання прихованих алюзій у медіатексті. Формальними маркерами таких одиниць можуть бути лапки (як маркер цитат), курсив, велика літера (як ознака орфографії власних назв), елементи іноземної мови [45, с. 8].

Визначаючи фактори, що впливають на вибір способів перекладу алюзій загалом, О. М. Копильна розрізняє загальновідомі алюзії та алюзії обмеженої відомості [37, с. 8]. До перших відносять біблійні та міфологічні алюзії, алюзивні засоби, джерелами походження яких є світова література, загальновідомі історичні події, факти, витвори мистецтва, крилаті вислови тощо. Подібні одиниці вказують на спільність тезауруса представників різних лінгвоспільнот і лінгвокультур, їх єдиний інтертекстуальний простір. На думку О. М. Дронової, «тематичні джерела таких алюзій належать до тієї сфери фактів культури, яка отримала назву загальнолюдської чи гуманітарної» [21, с. 9].

Алюзії обмеженої відомості визначають відмінність фонових (інтертекстуальних) знань реципієнтів оригіналу та перекладу, свідчать про національно-культурний, ідіоетнічний характер подібних знань. Алюзії обмеженої відомості відсилають до етно- та національно-специфічних понять, явищ і реалій, подій, фактів, знаків. Подібні одиниці містять інформацію, що є зрозумілою лише представникам певної лінгвокультури. Саме тому вони є найбільш складними для перекладу.

Розподіляючи інтертекстуальні одиниці за критерієм їх приналежності до універсальної, національної та індивідуальної енциклопедії, Л. В. Грек також відзначає, що головна проблема перекладу одиниць національної та індивідуальної енциклопедії полягає у відмінностях інтертекстуального тезауруса представників різних лінгвокультур [14, с. 11]. Саме тому передавання подібних одиниць іншомовними засобами може здійснюватися шляхом експлікації змісту.

Адекватність передавання алюзій обмеженої відомості досягається шляхом застосування аналогового та описового перекладу [7; 14, с. 16]. Аналоговий переклад надає можливість хоча б частково відтворити зміст і конотації алюзивних засобів. Описовий переклад є експлікативним, що переводить екстралінгвальний контекст або його частину у вербальний контекст [37, с. 13]. Експліцитне розкриття змісту алюзивного засобу надає повідомленню іншої стилістичної тональності, змінює його структуру, розширює його, але забезпечує адекватне сприйняття алюзії в умовах іншого лінгвокультурного контексту.

До алюзивних засобів обмеженої відомості відносять також одиниці, що відсилають до віддалених за часом та простором понять, явищ тощо. Їх відтворення повними чи частковими відповідниками мови перекладу призводить до редукції змісту вихідних одиниць, невідповідності їх функційного призначення у вихідному та цільовому текстах. Застосування відповідників все ж таки може забезпечити адекватність передавання цих

одиниць завдяки контексту, в якому уточнюються їх значення. У зв'язку з цим завданням перекладача при відтворенні просторово та темпорально віддалених алюзій засобами іншої мови відбувається відновлення їх асоціативного фону.

На думку Р. Леппільгальме, при перекладі алюзій необхідно розмежовувати конотації цих одиниць та ті асоціації, що виникають у реципієнта при їх сприйнятті. Перекладач повинен, у першу чергу, враховувати саме конотативні аспекти значення алюзивних засобів у контексті тексту оригіналу, оскільки асоціативні уявлення, що викликають подібні алюзивні засоби в кожного реципієнта, можуть бути різними [87, с. 32].

Переклад алюзій, що належать до універсальної енциклопедії та, так званого, спільного інтертекстуального тезауруса представників різних лінгвоспільнот, не становить значних труднощів. Він здійснюється шляхом калькування, за допомогою відповідників алюзивних одиниць вихідного тексту, транскодування власних назв, використаних у алюзивно навантажених одиницях. Передавання універсальних алюзій вимагає також застосування перекладацьких трансформацій, що зумовлено необхідністю відтворити їх одиницями мови перекладу та пристосувати перекладені одиниці до її лексичних, граматичних та інших норм. Використання перекладацьких трансформацій дозволяє здійснювати міжмовні перетворення задля досягнення перекладацької адекватності та еквівалентності [36, с. 72].

На сьогоднішній день у перекладознавстві існує значна кількість класифікацій перекладацьких трансформацій. Так, наприклад, Л. К. Латишев розрізняє такі їх види:

- морфологічні, що дозволяють здійснювати заміни однієї категоріальної форми іншими;

- лексико-семантичні, що полягають у зміні форми вираження змісту поданої інформації;
- змішані – лексико-семантичні та синтаксично-морфологічні;
- синтаксичні, за допомогою яких здійснюються синтаксичні зміни при перекладі;
- стилістичні, що допомагають адекватно відтворити стилістичне забарвлення певного відрізка тексту, його одиниць при перекладі [41, с. 78–79].

Я. Й. Рецкер пропонує розрізняти лише два види перекладацьких трансформацій: граматичні, що включають заміни частин мови чи членів речення, та лексичні, до яких відносить генералізацію, конкретизацію, диференціацію значень, компенсацію втрат, що виникають у процесі перекладу [54, с. 87–88]. Український перекладознавець В. І. Карабан пропонує власну класифікацію перекладацьких трансформацій [29, с. 67–122].

Переклад алюзій здійснюється за допомогою трансформацій:

- лексичних, що включають транскодування, калькування та лексико-семантичні заміни;
- комплексних трансформацій [35, с. 675].

Адекватність передавання алюзій за допомогою їх відповідників та із застосуванням указаних трансформацій досягається за умови відомості алюзій реципієнтам перекладу чи завдяки контексту, в якому уточнюється їхнє значення.

Поширеними способами передавання англомовних алюзивних власних назв загальної відомості є повні відповідники, що створюються шляхом транскодування, традиційною передачею власної назви, семантичним калькуванням. Англомовні алюзивні власні назви можуть також перекладатися частковими відповідниками, утвореними їх структурними

варіантами із додаванням елементів мови перекладу чи скороченням вихідних елементів власної назви.

Критеріями вибору способів перекладу алюзивних одиниць медіадискурсу США є не тільки ступінь їх відомості у вихідній і цільовій мовах, характер і вид алюзій, контекст їх використання, але й їх комунікативно-прагматичне призначення. Алюзивні одиниці використовуються авторами медіатекстів для привертання уваги та позначення важливої інформації, надання певних характеристик, оцінювання, викликання асоціативних уявлень про ті чи інші факти, події, явища та їх учасників. За допомогою алюзивних засобів здійснюється також вплив на адресата медіадискурсу, встановлюється контакт із ним, формується його ставлення до інформації, поданої в алюзивно навантажених медіатекстах і їх реченнях. Усі ці фактори повинні бути враховані при перекладі алюзій і фрагментів медіадискурсу з ними.

Перекладач повинен також визначити ступінь трансформації кожної алюзивної одиниці медіадискурсу й вирішити, чи буде бажаною адаптація тексту перекладу з нею до мови перекладу. У зв'язку з цим він завжди стикається з вибором, чи залишити незмінною алюзію задля самостійного декодування її реципієнтом перекладу, чи передати алюзивний засіб її адекватним відповідником. У зв'язку з цим перекладачі говорять про застосування стратегій доместикації та форенізації [37, с. 12; 51, с. 32].

Зазначимо, що терміни «доместикація» та «форенізація» (у вітчизняних дослідженнях більш відомі як одомашнення та очуження) увійшли в обіг для позначення двох істотно відмінних поглядів на збереження / незбереження автентичності вихідних текстів та їх одиниць. Доместикація (від англ. *domestication*) передбачає надання їм етнокультурного забарвлення в перекладі, заміну елементів вихідних текстів культурними маркерами мови перекладу, що сприяє наближенню цих текстів до мови іншомовного реципієнта [84, с. 112]. Форенізація (від англ. *foreignisation*) передбачає

збереження автентичності вихідного тексту та його одиниць, орієнтує перекладача на достовірність відтворення в перекладі його етнокультурно забарвлених елементів, мовних особливостей [43, с. 32–33].

У практичній площині «форенізація» та «доместикація» означають дві стратегії, перед вибором яких постає перекладач: або зберегти автентичність вихідного тексту, або надати йому рис, що відповідають мові та культурі адресата перекладу, тобто його реципієнту. Образно кажучи, «або перекладач залишає, наскільки це можливо, у спокої автора і переносить читача до нього. Або він залишає в спокої, наскільки це можливо, читача і переносить до нього автора» [43, с. 34]. Оскільки основним призначенням медіадискурсу є інформування масового адресата про певні події, факти тощо, подібна інформація повинна бути максимально зрозумілою для іншомовного реципієнта. Саме тому перекладачі не повинні вдаватися до форенізації медіадискурсу при його перекладі. З іншого боку, перекладацькі коментарі, деталізовані пояснення нетипові для перекладу медіадискурсу та його одиниць, оскільки подібний переклад буде відволікати іншомовного реципієнта від основної інформації, поданої в ньому. Саме тому перекладач повинен комбінувати різні способи та прийоми перекладу алюзивних одиниць медіадискурсу для їх адекватного сприйняття та розуміння реципієнтом перекладу.

Отже, труднощі перекладу алюзивних засобів англomовного медіадискурсу США зумовлені не тільки особливостями їх структурно-семантичної організації, але й інтенціями їх застосування, національно-культурним забарвленням їх значення. Декодування алюзивного змісту тієї чи іншої одиниці медіадискурсу США засобами іншої мови передбачає її ідентифікування в контексті; визначення її реального значення, що здійснюється з урахуванням джерела її походження та контексту застосування; добору способу перекладу, перекладацької трансформації, лексичної, граматичної, лексико-граматичної, що дозволить адекватно

передати зміст алюзивної одиниці та адаптувати її до норм і вимог мови перекладу. За ступенем складності відтворення алюзивних засобів у мові перекладу розрізняють загальновідомі алюзії та алюзії обмеженої відомості. Аналіз способів перекладу алюзій медіадискурсу США українською мовою здійснювався нами з урахуванням ключових сфер їх запозичення: історичної, міфологічної. Джерелами походження англомовних медійних алюзій США є також мішаної та невербальної природи. Загальновідомі алюзії, запозичені в медіадискурсі США із зазначених сфер, перекладаються шляхом калькування, за допомогою лексичних відповідників, у той час як передавання медійних алюзій обмеженої відомості вимагає застосування експлікативного перекладу. Власні назви, використані у алюзивних одиницях аналізованого типу дискурсу передаються шляхом транскодування.

3.2. Історичні алюзії

Історичні алюзії широко використовуються в англомовному медіадискурсі США, відсилаючи насамперед до історичних подій, фактів, що відбувалися в країні, її головних історичних документів тощо. Подібні одиниці зазвичай легко декодуються не тільки самими американцями, але й іншомовними перекладачами, добре обізнаними з історією країни, зокрема:

***We the People of the United States** always remained loyal to the country, its independence, freedom and democracy [129].*

***Ми, народ Сполучених Штатів**, завжди залишалися вірними нашій країні, її незалежності, свободі та демократії.*

У наведеному фрагменті використовується алюзивний засіб *We the People of the United States*, який відсилає адресата до перших рядків преамбули американської конституції, прийнятої 17 вересня 1787 року у Філадельфії делегатами Конституційної Конвенції під керівництвом

президента США Джорджа Вашингтона (1789–1797 рр.). Оригінал Конституції, що стала першою не тільки в країні, але й у всьому світі, зберігається нині в Національному архіві столиці США – Вашингтоні. Переклад алюзивного засобу українською мовою здійснювався шляхом калькування, тобто заміни слів вихідного алюзивного словосполучення їхніми лексичними відповідниками в мові перекладу. Зазначимо, що вказана алюзія досить часто використовується в медіадискурсі країни в модифікованому вигляді, наприклад:

Last night, Deputy Secretary of Homeland Security Jane Holl Lute visited the Northern Manhattan Coalition for Immigrant Rights in New York City and discussed the importance of the Constitution with citizens. ‘We the people’ is the core principle of the U.S. Constitution,’ said Deputy Secretary Lute. She also shared her personal take on the importance of understanding how every person impacts the history of the country, and what ‘We the people’ means to each of American citizens and the communities of which he or she is a part [136].

Учора ввечері заступниця міністра національної безпеки Джейн Холл Лут відвідала Коаліцію Південного Манхеттена за права іммігрантів у Нью-Йорку та обговорила важливість Конституції з громадянами. «Ми, народ» є основним принципом Конституції США», – сказала заступниця міністра Лут. Вона також поділилася своєю особистою думкою про важливість розуміння того, як кожна людина впливає на історію країни, і що «Ми, народ» означає для кожного американського громадянина та для спільноти, частиною якої є він чи вона.

Кількісно модифікована в наведеному фрагменті медіадискурсу, алюзія *We the people* відсилає адресата до преамбули першої американської Конституції. На те, що саме про Конституцію країни говорить заступниця міністра національної безпеки Джейн Холл Лут, вказує не тільки алюзивний засіб *We the people*, але й одиниці, що виступають засобами безпосередньої номінації Конституції (...discussed the importance of **the Constitution** with

citizens...; 'We the people' is the core principle of the U.S. Constitution). Як і в попередньому прикладі, переклад алюзивної одиниці здійснюється за допомогою українських відповідників її компонентів. Передавання алюзії відбувається також із збереженням формального маркера алюзивності – лапок, що дозволяє вказати україномовному реципієнту на алюзивне навантаження одиниці.

Наступний приклад також свідчить про модифікацію аналізованої алюзивної одиниці:

We the Members of Native American Journalists Association, in order to form more perfect professional community, do announce annual competition for Native American journalists [164].

Ми, члени Асоціації корінних американців-журналістів, з метою формування більш досконалої професійної спільноти, оголошуємо щорічний конкурс для корінних американців-журналістів.

Зазначимо, що порівняльний аналіз наведеного фрагмента медіадискурсу з текстом преамбули Конституції США вказує, що алюзивно навантаженою є не тільки ініціальна номінативна одиниця *We the Members of Native American Journalists Association*, але й увесь наведений фрагмент. Якісно та кількісно модифікований, він нагадує структурно-семантичні особливості тексту преамбули Конституції. Подібна структурно-семантична організація офіційного оголошення членів Асоціації корінних американців-журналістів є, на нашу думку, свідомою. Вона підкреслює як значущість цього оголошення, так і той факт, що корінні американці відносять себе до американської нації, відзначаючи одночасно свою самотність і можливість представляти себе як окрему групу (асоціацію) в професійній журналістиці країни.

Переклад ініціальної алюзивної одиниці, якісно модифікованої порівняно з джерелом її походження, здійснювався не тільки за допомогою лексичних відповідників її компонентів, але й із застосуванням

трансформації перестановки слів (порів. *We the Members of Native American Journalists Association – Ми, члени Асоціації корінних американців-журналістів*), що дозволило пристосувати перекладене словосполучення до граматичних, орфоепічних та інших норм мови перекладу. При перекладі були також відтворені всі структурно-семантичні особливості вихідного алюзивно навантаженого речення, що зумовлено фактором адекватності та комунікативної рівноцінності перекладу.

Відзначаємо, що аналізована алюзивна одиниця досить часто використовується в заголовках газетних і журнальних статей медіадискурсу США, що привертає увагу до їх змісту представників американської нації:

We the People of the United States [161].

NEW PETITION: 'We the people of the United States' [137].

We the People Aren't Sure Who We Even Are [162].

'We the People' Are Out of Hibernation [160].

We the People...United We Serve [163].

Останній із наведених заголовків містить не тільки алюзію – посилення на текст преамбули Конституції США, але й алюзивну одиницю, що відсилає адресата до відомого вислову «*united we stand, divided we fall*», використаного у виступі «*the House divided*» А. Лінкольном у 1858 році. Переклад означеного алюзивного засобу здійснюється нами, як і в попередніх прикладах, за допомогою українських відповідників його компонентів: ... *Об'єднані Ми Слугуємо*.

Проаналізуємо використання іншої історичної алюзії в англomовному медіадискурсі США та визначимо способи її перекладу:

*Caring the **Charters**, American people always supported the core values of their country: its laws, democracy and freedom, equal rights and opportunities* [130].

Дбаючи про Хартії Свободи, американський народ завжди підтримував основні цінності своєї країни: її закони, демократію і свободу, рівні права та можливості.

Алюзивна одиниця *Charters*, використана в наведеному прикладі, відсилає адресата до трьох основних найдавніших історичних документів США, що визначали закони країни, а також права, обов'язки та свободи її громадян: Декларації незалежності Сполучених Штатів (*United States Declaration of Independence*), Конституції (*the Constitution*), Білль про права (*the Bill of Rights*). Ці документи отримали в історії Америки назву *Charters of Freedom* (Хартії Свободи), посилання на які здійснюється в наведеному фрагменті медіадискурсу. Переклад вказаної алюзивної одиниці українською мовою здійснювався з додаванням лексичної одиниці (*the Charters – Хартії Свободи*), що дозволило відтворити її повну назву, зробивши її зрозумілою для україномовного реципієнта.

Відзначаємо, що алюзії, які відсилають адресата до ключових історичних документів, їх текстів і назв, а також відомих висловів видатних політичних і громадських діячів США та світу, досить часто використовуються в медіадискурсі країни, оскільки застосування подібних одиниць дозволяє авторам медіатекстів апелювати до патріотичних почуттів американців, сприяє підвищенню рівня їх національної самосвідомості, консолідуванню нації.

Зауважимо також, що передавання певної прагматично навантаженої інформації може здійснюватися в медіадискурсі США не тільки вербальними алюзивними знаками, але й певними візуальними зображеннями (малюнками, фотографіями, символами тощо), що взаємодіють з вербальними одиницями. Такий спосіб подавання інформації сприяє ефективності здійснення впливу. Вибір вербальних і візуальних алюзивних знаків може залежати від позамовних факторів, одним із яких є фактор адресата, зокрема:

Рис. 3.1. Приклад використання алюзії [122].

Рис. 3.2. Приклад використання алюзії [121].

На обкладинці спеціального номера щотижневого американського журналу TIME, присвяченого Дню Незалежності країни, розміщена фотографія тексту Конституції. Однак, версія обкладинки журналу, адресованого представникам американської нації (Рис. 3.1), відрізняється від тієї, що призначена європейському, азіатському та австралійському адресатам (Рис. 3.2). Замість використання подібної назви, автори обкладинки апелюють до його тексту та використовують для цього особовий займенник *it* (*Does **It** Still Matter?*), розраховуючи на те, що американці знайомі із зображенням оригінального рукописного тексту Конституції та можуть ідентифікувати його завдяки ініціувальному виразу *We the People*, характерному стилю, структурі тощо. У представників інших націй ідентифікування цього документа може викликати труднощі. Саме тому на обкладинці журналу, адресованого неамериканцям, позначення Конституції США відбувається за допомогою вербального засобу її безпосередньої номінації (*Does **the U.S. Constitution** Still Matter?*). Особливістю зображення тексту Конституції країни є використання візуальної метафори для передавання ідеї загрози американським цінностям, закладеним у ній. Нижня частина документа у зв'язку з цим вказує на те, що він побував у шредері.

Алюзивно навантаженим у наведених прикладах є саме візуальне зображення Конституції США – її фотографія, подана на обкладинках обох журналів TIME. Подібні алюзії є *інтерсеміотичними*, що виражають відношення між знаками різної природи, один із яких виражений через інший [9, с. 61]. Під *інтерсеміотичними* алюзіями розуміють також «натяк на складові тексту, створеного засобами семіотичної системи, відмінної від семіотичної системи, у межах якої створений текст, що містить інтерсеміотичні алюзивні засоби» [12, с. 144].

Як свідчить фактичний матеріал, у медіадискурсі США використовуються також історичні алюзії, що вказують на певні періоди розвитку країни та їх назви, зокрема:

*With every passing year it becomes clearer that **the Depression** is back for ordinary Americans and the **Gilded age** is back for the elites* [112].

*З кожним роком стає все ясніше, що **Довга депресія** повертається для пересічних американців, а **Золочене століття** повертається для еліти.*

Алюзивна одиниця *the Depression*, використана в наведеному прикладі, вказує на період Тривалої депресії (*Long Depression*), що відбувався у США у 1873–1879 рр., вважався одним із найбільш важких періодів для країни та її жителів та був викликаний загальною світовою кризою. Переклад вказаної алюзії здійснювався українською мовою не тільки за допомогою адаптивного транскодування вихідної власної назви (*the Depression* – *депресія*), але й шляхом додавання лексичної одиниці на позначення повної назви історичного періоду країни (*the Depression* – *Тривала депресія*) задля її розуміння україномовним реципієнтом.

Наступна алюзивна одиниця, подана у вихідному англomовному реченні в повній формі (*the Gilded Age*), відсилає до назви іншого періоду в історії розвитку країни, який припадає на 1865–1993 рр. та вважається періодом швидкого розвитку її економіки та населення. Відзначаємо, що свою назву цей період отримав дещо пізніше: у 20-ті роки XX століття. Вона походить від назви роману Марка Твена та Чарльза Дадлі Ворнера «*Золочене століття: оповіді про сьогодні*» («*The Gilded Age: A Tale of Today*»), опублікованого вперше в 1873 році.

Згідно гіпотезою, назва роману американських письменників являє собою іронічне переосмислення традиційного уявлення про золотий вік – «райський» період життя первісної людини, що жила в гармонії з природою, самою собою та іншими. Поняття «золотий вік» (грец. *Χρυσόν Γένος Chryson Genos*, лат. *aurea aetas*) фіксується вперше в античній літературі в I столітті в «*Енеїді*» Вергілія та «*Метаморфозах*» Овідія.

Назва роману М. Твена та Ч. Ворнера «*The Gilded Age*» була перенесена на історичний період країни не тільки у зв'язку з піднесенням її економіки,

але й насамперед пов'язана з тим, що цей період характеризувався великими витратами розбагатілих американців на розкоші, розбудовою пишних маєтків із парками і скульптурами, що й викликало ідею про золоченість і фінансову успішність цього періоду. Незважаючи на загальне фінансове піднесення, двічі за період відбулася економічна депресія, однією із яких і закінчилося «Золочене століття».

Аналіз джерел походження алюзивної одиниці, використаної в медіадискурсі США, вказує на її реальне значення та ті асоціації, що вона викликає в реципієнта, обізнаного не тільки з історією країни, але й зі світовою та американською літературою. Подібні асоціації неможливо передати при перекладі, саме тому переклад алюзивної одиниці *the Gilded age* здійснюється його загальноприйнятим українським відповідником *Золочене століття*. Застосування алюзивної одиниці *the Depression* на позначення умов, в яких перебувають звичайні американці, а також алюзії *the Gilded age*, що використовується для номінації особливостей та характеристик життя американської еліти, вказують не тільки на різницю в рівні життя представників різних верств населення США, але й на іронічне ставлення автора медіатексту до американської еліти та його сподівання на можливі зміни в країні.

Відзначаємо, що алюзивна одиниця *the Gilded age*, характеристиками якої можна вважати значну кількість асоціацій, а також щонайменше два джерела походження, досить часто використовується в заголовках статей медіадискурсу США не тільки у вихідній формі, але й у кількісно модифікованому вигляді, наприклад:

The Gilded Age in New York [148].

Золочене століття в Нью-Йорку.

What Comes After the Second Gilded Age? [166]

Що буде після другого Золоченого століття?

Welcome to the New Gilded Age [165].

Ласкаво просимо до нового Золоченого століття.

Переклад вказаних алюзивних одиниць здійснювався за допомогою їх лексичних відповідників.

Частотністю використання характеризуються також алюзії медіадискурсу США, що вказують на трагічні події 11 вересня 2001 року, зокрема:

Рис. 3.3. Приклад використання алюзії [144].

Рис. 3.4. Приклад використання алюзії [118].

Рис. 3.5. Приклад використання алюзії [114].

Рис. 3.6. Приклад використання алюзії [121].

Алюзивне навантаження мають літерно-цифрова (*SEPT.11,2001* – Рис. 3.4) та цифрова номінація (*9/11* – Рис. 3.5; Рис. 3.6) терористичних актів, внаслідок яких загинуло 2977 мирних громадян та було зруйновано вежі Всесвітнього торгового центру в Нью-Йорку, розташованого в південній частині Манхетенна. Подібні засоби номінації є інтерсеміотичними алюзіями, що вказують на відношення між знаками різної природи, один з яких виражений через інший.

Алюзивного навантаження набуває також візуальне зображення веж торгового центру: фотографія, де вони показані зруйнованими та палаючими (Рис. 3.4). Алюзивне навантаження цифрового номінативного засобу 9/11 (Рис. 3.6) підкріплено також візуальним образом: зображенням двох яскравих променів прожекторів на місці трагедії, що гарно видно з космосу на супутниковій карті США. Зазначимо, що малюнок веж – «близнюків», їх фотографії є *інтермедіальними* алюзивними знаками, створеними засобами одного семіотичного комплексу, такими його структурами, що є симулятивними аналогами знаків іншого семіотичного комплексу [7; 60, с. 23]. Застосування різних типів алюзивних знаків сприяє не тільки збереженню в пам'яті американців трагічних подій, які сталися в суспільстві в 2001 році, але й консолідації американської нації.

Зазначимо, що в медіадискурсі США використовуються також алюзії, що відсилають до всесвітніх історичних подій, у більшості своїй відомих пересічній людині, зокрема:

The Waterloo rearrangement. *The uncanny parallels between the summit and the battle* [154].

Реконструкція битви під Ватерлоо. *Вражаючі паралелі між самітом та битвою.*

У цьому заголовку статті використовується номінативне речення із власною назвою, що натякає на битву при Ватерлоо (1815 р.) та поразку Наполеона Бонапарта. Відомо, що після цієї поразки великого французького полководця примусили відректися від престолу та вирушити у вигнання. Переклад вказаного алюзивного речення здійснювався за допомогою трансформації перестановки членів речення (*The Waterloo Rearrangement* – *Реконструкція битви під Ватерлоо*), транслітерації (*Waterloo* – *Ватерлоо*) та смислового розвитку (*Waterloo* – *битви під Ватерлоо*), що дозволило адаптувати його до норм української мови.

Отже, історичні алюзії досить часто використовуються в англomовному медіадискурсі США. Подібні одиниці є не тільки вербальними, але й інтерсеміотичними та інтермедіальними алюзіями, що вказують на історичні події, факти країни та світу, відсилають до головних історичних документів країни. Переклад історичних алюзивних одиниць не становить загалом значних труднощів. Проте він передбачає знання історії країни та світу, що необхідно для ідентифікації та декодування алюзивного знака, використаного в медіадискурсі. Переклад історичних алюзій здійснювався нами шляхом калькування та транскодування, добору лексичного відповідника, а також за допомогою перекладацьких трансформацій – конкретизація, перестановка, додавання, описовий переклад. Використання вказаних способів та прийомів перекладу сприяло його адекватності, точному передаванню алюзивного змісту мовних одиниць оригіналу та інтенцій авторів.

3.3. Міфологічні алюзії

Сферою-донором алюзивних засобів англomовного медіадискурсу США виступає також міфологія. Міфологічні уявлення відбивали бачення світу пралюдських і людських колективів на ранніх стадіях соціогенезу. Оскільки Північна Америка була заселена вихідцями з Європи та племенами північноамериканських індіанців, а доколумбівські цивілізації, що існували на континенті, зникли ще до появи там європейських колоністів, «міфологічний простір Америки фактично заповнено європейським, із вкрапленнями тотемних уявлень її корінних мешканців, прадавніх та тих, що залишились» [96, с. 112]. В англomовному медіадискурсі США знаходять своє використання алюзивні одиниці, що відсилають до давньогрецької міфології, зокрема:

*In a speech Thursday at the American Bar Association's Antitrust Forum, the appointee of President Donald Trump Makan Delrahim emphasized that the latest AT&T deal became **a sword of Damocles** for other telecommunication companies of the country. Delrahim also laid out the DOJ's current thinking about so-called 'behavioral remedies' that allow to ensure fair competition of American telecommunication companies [84].*

*У виступі на Антимонополістичному форумі Американської асоціації юристів, який відбувся у четвер, призначенець президента Дональда Трампа Макан Дерлахім підкреслив, що остання угода найкрупнішої американської транснаціональної телекомунікаційної компанії AT&T стала **потенційною загрозою** для інших телекомунікаційних компаній країни. виклав нинішнє бачення Департаменту юстиції про, так звані, «поведінкові заходи правового захисту», що дозволять забезпечити справедливую конкуренцію американських телекомунікаційних компаній.*

У наведеному прикладі спостерігаємо використання алюзії *a sword of Damocles*, що відсилає адресата до давньогрецького переказу про те, як Дамоклу, одному із помічників тирана Сиракузи Діонісія I та підлеснику, що заздрив своєму правителю через владу та багатство, Діонісій I запропонував зайняти його місце на один день. Перебуваючи на троні під час бенкету у цей день, Дамокл несподівано побачив меч, який висів над його головою на тоненькій волосиньці. Він почав благати Діонісія I звільнити його від царського престолу та тієї загрози, що нависла над ним у вигляді меча, який міг от-от позбавити його життя. Так Діонісій I вказав своєму підлеглому, що влада та багатства є лише примарами. Вираз *a sword of Damocles* (дамоклів меч) отримав у зв'язку з цим значення «*потенційна загроза чи небезпека при позірному благополуччі*». Зазначимо, що вперше історія про дамоклів меч була описана давньоримським оратором, політичним діячем і філософом Цицероном у 45 р. до н. е. [95, с. 318].

Переклад алюзивного виразу, використаного у наведеному фрагменті медіадискурсу, здійснюється не його еквівалентною україномовною одиницею *дамоклів меч*, а шляхом опису (*потенційна загроза*). Зауважимо, що вираз *дамоклів меч* є зрозумілим україномовному реципієнтові, проте контекст застосування вихідної одиниці *a sword of Damocles* вказує на те, що саме описовий переклад є найбільш вдалим. Він є нейтральним та не відволікає україномовного реципієнта від основної інформації, поданої у зазначеному текстовому фрагменті. Крім того, в цьому фрагменті використовується значна кількість власних імен (*Donald Trump, Makan Delrahim*) та назв (*AT&T, DOJ, American Bar Association's Antitrust Forum*), що відсилають до американських реалій. Так, наприклад, для правильного розуміння змісту всього фрагменту медіатексту україномовним реципієнтом необхідно декодувати аббревіатури *AT&T, DOJ* що здійснюється із використанням трансформації додавання (*AT&T – американська транснаціональна телекомунікаційна компанії AT&T*) та передаванням аббревіатури *DOJ (Department of Justice)* її повним україномовним відповідником.

Спостерігаємо також використання алюзій міфологічного походження у заголовках статей медіадискурсу США, наприклад:

*The defeat of Hillary Clinton Became an **Apple of Discord** for Many Americans* [145].

*Поразка Гіллари Клінтон стала **яблуком розбрату** для багатьох американців.*

Алюзивна одиниця *apple of discord*, використана в заголовку статті, присвяченій реакції американців на результати президентських виборів 2016 року, відсилає адресата до давньогрецького міфу, в якому розповідається про події, що стали причиною Троянської війни. Відомо, що в президентських перегонах Гіларрі Клінтон підтримувала більшість американців. Вона випереджала свого супротивника від Республіканської партії Дональда

Трампа приблизно на 2,9 мільйона голосів виборців, але за підсумками голосування колегії виборців зазнала поразки, отримавши 232 голоси виборців проти 306 голосів Дональда Трампа. Це викликало певне непорозуміння серед звичайних американців, які палко обговорювали результати виборів між собою по всій країні. У 2017 році вийшла книга Гілларі Клінтон «Що відбулося» («*What Happened*») [76], в якій політик описала події президентських перегонів та виборів 2016 року та її враження від них. Книга відразу стала бестселером у країні та поза її межами. Переклад алюзії *apple of discord* здійснювався її еквівалентною одиницею – україномовним словосполученням, значення якого є також загальновідомим українцям.

Проаналізуємо інший приклад заголовка медіадискурсу США із міфологічною алюзією:

Real Estate Business News. What is Happening in Ambrosia Business? [142].

Новини у сфері бізнесу нерухомості. Що відбувається в прибутковому бізнесі?

З одного боку, лексична одиниця *ambrosia* є назвою бур'яну, що швидко розповсюджується, завдаючи шкоди не тільки іншим (корисним) рослинам, але й ґрунту, на якому вона з'являється, оскільки швидко висушує його. Амброзія є також алергенною рослиною, що викликає алергічний риніт. Вважається, що амброзія є одним із найнебезпечніших бур'янів-алергенів. З іншого боку, в давньогрецькій міфології лексема *ambrosia* (давньогрец. *αμβροσία* – *безсмертя*) використовувалася для позначення напою олімпійських богів, що живив їх, надаючи їм вічну молодість та безсмертя. Зауважимо, що давньогрецьке *αμβροσία* відповідає назві напою на санскриті (*amṛta* – *безсмертний*), а в індуїстській міфології вона також позначала напій богів, який робив їх безсмертними.

Лексична одиниця *ambrosia*, використана в наведеному заголовку статті, відсилає адресата до реалії давньогрецької міфології. Статтю присвячено опису стану речей у бізнесі нерухомості країни та її окремих штатах. Зазначимо, що ріелтерський бізнес США вважається найбільш розвинутим у світі. До досвідчених ріелтерів ставляться в Америці як до гарних лікарів чи вчителів. Їх поважають і цінують. Ріелтерський бізнес дозволяє справжнім професіоналам країни отримувати великі доходи. Так, наприклад, декілька років тому при проведенні операції з купівлі-продажу ріелтер отримував 7–8% від вартості нерухомого майна. Зараз американські ріелтери зменшили свої комісійні до 5–3 %, проте це ніяк не відбилося на їх доходах, оскільки ціни на нерухомість значно зросли в країні. Як наслідок, ріелтери отримують значно більше, ніж раніше, що дозволяє справжнім професіоналам ставати багатими людьми.

У зв'язку з цим ріелтерський бізнес у США отримує неофіційну метафоричну назву *ambrosia business*, що використовується не тільки в повсякденному мовленні американців, але й проникає в ЗМІ країни. Українською мовою переклад алюзивної одиниці *ambrosia*, що стає своєрідною неофіційною, повсякденною назвою ріелтерського бізнесу в Америці, здійснюється шляхом опису (*ambrosia business* – *прибутковий бізнес*). Подібний спосіб перекладу дозволяє адекватно відтворити зміст, закладений у визначеній алюзії і контекстом її використання, і джерелом походження.

Таким чином, алюзії міфологічного походження застосовуються в англomовному медіадискурсі США, відсилаючи до загальновідомих міфів і легенд та позначаючи поняття та явища не тільки універсального, але й суто національного характеру. Переклад міфологічних алюзій здійснюється їх еквівалентними україномовними одиницями, а також шляхом опису.

3.4. Алюзії, джерелами яких є твори мішаної та артефакти невербальної природи

Широко використовуються в англomовному медіадискурсі США алюзивні одиниці, джерелами походження яких є твори мішаної та артефакти невербальної природи. Під артефактом розуміють будь-який штучно створений об'єкт, продукт людської діяльності [24, с. 36]. Ключовими джерелами походження алюзій мішаної природи є музичні та кінематографічні твори, відомі представникам американської нації.

Звертаємося до аналізу прикладів використання подібних алюзивних одиниць:

*This **hellblazer** forgot that these people had lived here with faith, with God in their hearts and **the God blessed them and the country** [110].*

*Цей **посланець пекла** забув, що ці люди жили тут із вірою, із Богом у їхніх серцях, і **Бог благословляв їх та країну**.*

Статтю, фрагмент якої подано в прикладі, присвячено подіям 12 червня 2016 року в Орландо (штат Флорида, США). У цей день двадцятидев'ятирічним Омаром Матіном, батьки якого є уродженцями Афганістану, було скоєне масове вбивство, внаслідок якого загинуло 49 осіб, а 53 людини отримали поранення. У ході перестрілки з поліцією, яка прибула на місце злочину, Омара Матіна було вбито.

Алюзивний засіб *this hellblazers*, використаний у наведеному фрагменті медіатексту для номінації злочинця, відсилає адресата до серії американських книг містичних жахів під назвою «*John Constantine: Hellblazer*» («*Джон Костянтин: Посланець пекла*»), головний герой яких Джон Костянтин живе в сучасному світі, коїть зло, аргументуючи його ідеєю великого блага.

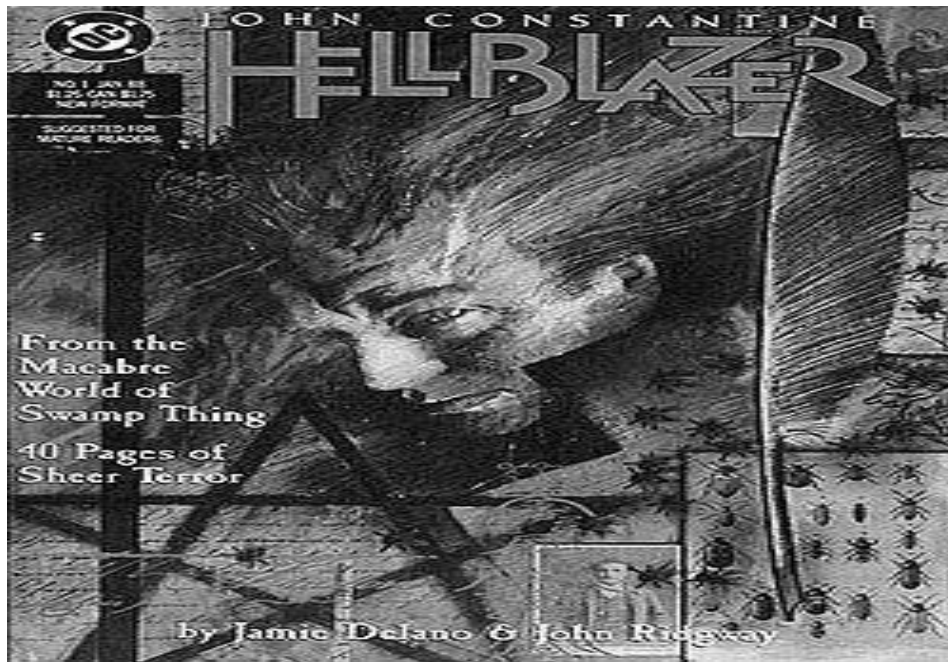

Рис. 3.7. Приклад використання алюзії [132].

Застосовуючи алюзивний засіб *hellblazer*, автор не тільки висловлює своє ставлення до вбивці, який скоїв тяжкий злочин, загинувши при цьому сам, але й протиставляє його загиблим американцям, яких характеризує як благословених Богом та таких, що жили із вірою в душі (*these people had lived here with faith, with God in their hearts and the God blessed...*). Переклад вказаної алюзивної одиниці здійснюється українською мовою шляхом опису: *посланець пекла*. Подібний спосіб перекладу дозволяє експлікувати експлікувати значення вказаної алюзії, зробивши її зрозумілою україномовному реципієнтові. Зауважимо, що шляхом опису ця одиниця була також перекладена у назві книги «*John Constantine: Hellblazer*» – «*Джон Костянтин: Посланець пекла*».

У наведеному фрагменті медіадискурсу також використовується алюзивна одиниця *the God blessed them and the country*, що вказує адресату на назву відомої американської патріотичної пісні *God Bless America*, неофіційного гімну країни, написаного американським композитором

Ірвінгом Берліном у 1918 році. Алюзію було перекладено із застосуванням україномовних відповідників її одиниць: *Бог благословляв їх та країну*.

Алюзії, джерелом походження яких є пісенні та кінематографічні твори, використовуються також у заголовках статей, наприклад:

Dreams of Californization. How the West Has Transformed the Rocky Mountains [124].

Мрії про Каліфорнізацію. Як захід змінив Скелясті Гори.

Алюзивна одиниця *dreams of Californization*, застосована у вказаному фрагменті медіадискурсу, відсилає до приспіву з відомої пісні «*Californication*» (2000 р.) американського рок-гурту «*Red Hot Chili Peppers*»: *Dream of Californication*. Назва пісні створена із двох слів *California* – *Каліфорнія* та *fornication* – *перелюбство, блуд*. Пісня висвітлює тему моральної деградації американського суспільства. На думку автора тексту пісні Е. Кідіс, у цьому винні насамперед Каліфорнія та Голлівуд, що пропагують потяг до слави, великі гроші, споживацьке ставлення до життя, порнографію, розваги, перелюбство та блуд, поверхневу культуру. Щоб зробити пісню більш реалістичною, у ній згадуються реальні особи (*Kurt Cobain*), музичний альбом Девіда Бові («*Station to Station*»), робиться натяк на американську актрису й фото- та порномодель Дороті Страттен, яку було вбито в двадцятирічному віці та про яку було написано книгу «*Вбивство Єдинорога: Дороті Страттен 1960 – 1980*» («*The Killing of the Unicorn – Dorothy Stratten 1960 – 1980*», 1984 р.) американським кінорежисером, сценаристом, актором та письменником Пітером Богдановичем [88, с. 633].

У пісні йдеться про те, що вся Америка поступово стає штучною та порочною, як Каліфорнія. Незважаючи на це, мрії про Каліфорнію залишаються в багатьох американців. Кліп пісні «*Californication*» створено у вигляді комп'ютерної гри, що унаочнює штучність Каліфорнії та життя в ній. Зазначимо, що музичний канал США *VH1* включив пісню «*Californication*» до найкращих пісень року, а в кінці 2009 року слухачі ізраїльської

радіостанції «*Galgalatz*» визнали її найкращою композицією десятиліття [88, с. 634].

Переклад алюзії, що відсилає до відомої американської пісні та її тексту, здійснюється українською мовою шляхом калькування та адаптивного транскодування лексичної одиниці *Californization* (*мрії про Каліфорнізацію*). Перекладене словосполучення не є негативно-оцінним. Лише текст пісні, до якої відсилає аналізована алюзивна одиниця, а також зміст усієї статті під поданим заголовком вказує на негативно-оцінне навантаження цієї одиниці та всього заголовка в цілому. Зазначимо, що в статті йдеться про те, як поступово руйнується природний ландшафт Скелястих гір, як внаслідок розбудови курортів та потягу до наживи з боку Каліфорнії, знищуються природні багатства цієї території країни.

Алюзивно навантаженим є також заголовок іншої статті:

A Girl's Best Friends. Gentlemen Prefer Buying Jewellery Online [108].

Кращі друзі дівчини. Джентельмени надають перевагу купівлі коштовностей он-лайн.

Алюзія *a girl's best friends*, використана в заголовку статті, вказує на назву та окремі рядки пісні «*Diamonds are a girl's best friend*». Пісня була вперше виконана американською актрисою та співачкою Керол Ченнінг у мюзиклі «*Джентельмени надають перевагу білявкам*» («*Gentlemen Prefer Blondes*») у 1949 році. Пісня стала відомою після її виконання американською актрисою Мерілін Монро в 1953 році у фільмі, однойменному з мюзиклом. Для перекладу вказаної алюзії було використано трансформацію перестановка слів (*a girl's best friends* – *кращі друзі дівчини*), що зумовлено розбіжностями граматичної будови англомовного та україномовного алюзивного речення.

Алюзивно навантаженим є також друге речення аналізованого заголовка, початкове словосполучення якого (*gentlemen prefer*) відсилає до назви мюзиклу та фільму, в яких було виконано пісню. Переклад означеного

алюзивного словосполучення здійснювався адаптивним транскодуванням (*джентельмени*) та україномовним відповідником (*надавати перевагу*) його одиниць.

Використання алюзії спостерігаємо також в іншому заголовку статті медіадискурсу США:

From Brussels Without Love or How Relations with Russia were Stopped [127].

Із Брюсселя без любові або як були припинені відносини з Росією.

Алюзивну одиницю *from Brussels without love* вжито в заголовку статті, присвяченій питанням взаємовідносин НАТО та Росії після анексії Криму. Зазначена алюзія відсилає адресата до назви другого із відомої «бондіанди» фільму *«From Russia With Love»* («Із Росії з любов'ю»), в якому описуються пригоди та боротьба агента секретної розвідувальної служби Великобританії Джеймса Бонда із російською терористичною організацією «СПЕКТР». Фільм знято за однойменним романом британського журналіста та письменника Яна Флемінга [80]. Зазначимо, що всі двадцять чотири фільми про пригоди невлеского британського агента 007, було знято за сюжетами чотирнадцяти романів Яна Флемінга про нього. Романи Яна Флемінга стали загальновідомими в США після їх екранізації та показу. Переклад алюзивної одиниці, використаної у наведеному фрагменті медіадискурсу США для позначення реакції та дій НАТО по відношенню до Росії після анексії Криму, здійснюється шляхом калькування (*From Brussels Without Love – Із Брюсселя без любові*), власна назва на позначення столиці Бельгії, де розташована штаб-квартира НАТО, перекладалась українською мовою шляхом адаптивного транскодування.

Джерелом походження алюзивних одиниць, що використовуються в медіадискурсі США, може бути також невербальна сфера, зокрема:

*Their inborn **eagleism** and devotion to the cause, their senses of duty and great responsibility, their earnest desire to change the world for better made these men special for us [157].*

*Їх вроджений **дух свободи** та відданість справі, почуття обов'язку та великої відповідальності, їх щире бажання змінити світ на краще, зробили цих людей особливими для нас.*

Алюзія *eagleism*, використана в наведеному фрагменті медіадискурсу США, вказує на один із символів США – орла (білоголового орлана – *bald eagle*). Білоголовий орлан зустрічається тільки в Північній Америці та є одним із найдавніших птахів континенту. Він вважався священним птахом у культурах багатьох корінних мешканців Північної Америки. Цього птаха було відображено на гербі США ще в 1782 році. У зв'язку з цим американський герб називають у країні *American eagle, United States eagle, bird of freedom, national bird* [98, с. 432]. Образ білоголового орлана можна знайти на багатьох американських атрибутах. Він є символом свободи країни й дотепер [92, с. 66]. Розуміння символу дозволяє правильно декодувати значення алюзивної одиниці *eagleism*, яку було перекладено шляхом опису. Описовий переклад дозволяє експлікувати значення вказаної алюзії, зробити її зрозумілою україномовному реципієнтові. Зазначимо, що алюзивного навантаження в американському варіанті англійській мові лексема *eagle* набуває також у словосполученні *a flier of the eagle – patriot країни, spread eagle – прославлений герой (patriot) країни*. Подібні одиниці відсилають до суто національних понять і реалій США і тому перекладаються українською мовою шляхом опису. Зазначимо, що в англomовному медіадискурсі США використовуються також алюзії, джерелами походження яких є також побутова, наукова, медична, військова та інші сфери.

Таким чином, джерелами алюзій англomовного медіадискурсу США є також твори мішаної та артефакти невербальної природи. Поширеними є

алюзії, що відсилають до музичних і кінематографічних творів. Вони перекладаються за допомогою лексичних відповідників, шляхом калькування, із застосуванням перекладацьких трансформацій. Власні назви таких алюзій перекладаються шляхом адаптивного транскодування. Алюзії на позначення суто національних понять і реалій передаються шляхом опису. Алюзії невербального походження, можуть відсилати до певних національних символів. Національно-культурний компонент їх значення та обмежена відомість зумовлює необхідність здійснення їх перекладу шляхом опису.

РОЗДІЛ 4

ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА У НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ

Для виконання трудових обов'язків у сфері філології та перекладу з урахуванням положень нормативних вимог з безпеки праці, та для практичної реалізації теми: «Алюзивні засоби англomовного медіакурсу США та їх відтворення при перекладі», передбачається засвоєння основних заходів з охорони праці на робочих місцях в адміністративних приміщеннях.

4.1. Аналіз потенційних небезпек

На основі аналізу роботи існуючого обладнання і посадових обов'язків фахівця у приміщенні офісу обладнаному ПК з ВДТ, виявлені наступні небезпечні та шкідливі виробничі фактори, здатні привести до травм або ушкодження здоров'я працівників:

- можливість ураження електричним струмом, при виконанні посадових обов'язків внаслідок порушення правил з електробезпеки або помилкових дій персоналу, що може призвести до електротравм різного ступеню важкості або навіть до летального наслідку;
- механічне травмування внаслідок нераціонального розташування робочих місць, що є порушенням вимог ергономіки;
- підвищене нервово-психічне навантаження, внаслідок специфіки роботи, а саме постійний контакт з клієнтами, колегами по роботі, керівництвом, контрагентами при вирішенні робочих питань (деякі з них можуть бути конфліктними, суперечливими), що може викликати емоційний дискомфорт, внутрішнє роздратування та емоційну нестабільність під час короткотривалих певних негативних ситуацій, та може призвести до

захворювань нервової системи, зниження насаги на працю та стресових станів та помилкових дій;

- оскільки робота користувача ПК вимагає тривалого статичного напруження м'язів спини, шиї, рук і ніг тому не раціональна або неправильна конструкція, організація та обладнання комп'ютеризованого робочого місця не забезпечує правильного та комфортного положення при роботі за комп'ютером, що може привести до швидкої втоми, а як наслідок до помилок, зниженню працездатності та кістково-м'язовим порушенням;

- недостатнє або надмірне освітлення робочих місць, в зв'язку з несправністю, або хибним вибором освітлювальних приладів, в зв'язку з неправильним розташуванням робочих місць по відношенню до джерел природного та штучного освітлення, що призводить до помилкових дій, погіршення зору або ефекту засліплення;

- незадовільні параметри мікроклімату в робочих приміщеннях (підвищена або знижена температура, вологість і рухливість повітря), у зв'язку з відсутністю, хибним вибором та використанням не якісних або нераціональних систем вентиляції, кондиціонування повітря, приводить до підвищеної стомлюваності, а як наслідок до помилок, зниженню працездатності, а також може бути причиною простудних захворювань;

- неправильні або нераціональні дії персоналу в умовах надзвичайних ситуацій, внаслідок не своєчасного оповіщення, неякісної підготовки персоналу правилам дій в умовах надзвичайних ситуацій або якісної організації дій персоналу керівництвом, призводять до паніки, невиправданих травм та загибелі людей;

- можливість загоряння, в зв'язку з порушенням правил протипожежної безпеки, використанням несправного електрообладнання, або відсутністю систем пожежної сигналізації і пожежогасіння, що призводить до пожежі, а як наслідок може бути причиною опіків та травм різного ступеню важкості або навіть летального наслідку, а також значних матеріальних збитків.

- негативний вплив ЕМП на людини – обумовлений тим, що робота користувача персонального комп'ютера проходить навпроти наелектризованого монітора та у приміщенні з різноманітною електронною технікою, такий вплив викликає захворювання загального характеру та зниження імунітету людини;

- підвищений рівень шуму, який створюється перетворювачем напруги електронно-обчислювальної машини (далі ЕОМ), її технічною периферією, а також людьми, що працюють у приміщенні, і який призводить до погіршення слуху.

4.2. Заходи по забезпеченню безпеки

У приміщенні офісу застосовується широке різноманіття електроприладів: персональні комп'ютери, принтери, ксерокси, факси, освітлювальні прилади, кондиціонери, побутові електроприлади тощо. Небезпека ураження електричним струмом при використанні цих приладів з'являється при недотриманні заходів обережності, а також при відмові або несправності цього обладнання. Наслідки ураження електричним струмом залежать від багатьох факторів: опору організму, величини, тривалості дії, роду і частоти струму, шляхів його проходження через життєво важливі органи, умов зовнішнього середовища.

Для запобігання ураження електричним струмом встановлено електроустаткування, яке відповідає вимогам ДСанПіН 3.3.2.007-98 «Державні стандартні правила і норми роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин», «Правил улаштування електроустановок» (далі – «ПУЕ»), ДСТУ Б В.2.5-82:2016 «Електробезпека в будівлях і спорудах. Вимоги до захисних заходів від ураження електричним струмом», НПАОП 40.1-1.32-01 «Правила будови електроустановок.

Електрообладнання спеціальних установок», НАПБ А.01.001-2014 «Правила пожежної безпеки в Україні» та буде використовуватися згідно вимог НПАОП 40.1-1.01-97 «Правила безпечної експлуатації електроустановок» (далі – «ПБЕЕ»), НПАОП 40.1-1.21-98 «Правила безпечної експлуатації електроустановок споживачів» (далі – «ПБЕЕС») та НПАОП 0.00-7.15-18 «Вимоги щодо безпеки та захисту здоров'я працівників під час роботи з екранними пристроями».

Згідно «ПУЕ», за ступенем небезпеки ураження електрострумом, офісне приміщення належить до 1-го класу, тобто є приміщенням без підвищеної небезпеки, у якому відсутні умови, що створюють підвищену та особливу небезпеку.

Згідно глави 1.7. – «Заземлення і захисні заходи від ураження електричним струмом» – «ПУЕ», обладнання офісу має основну ізоляцію струмовідних частин, яка забезпечує захист від прямого дотику та подвійну, яка складається з основної та додаткової ізоляції, для забезпечення захисту від ураження електричним струмом у разі пошкодження основної ізоляції.

Відповідно до вимог п. 6.7.4. НПАОП 40.1-1.21-98 «ПБЕЕС» усі доступні для доторкання металеві деталі електрообладнання у приміщенні з ПК, які можуть опинитись під напругою, у випадку пошкодження ізоляції, з'єднані з заземлюючим пристроєм.

Оскільки офісне приміщення за ступенем небезпеки ураження електрострумом належить до 1-го класу, тому відповідно до вимог п. 6.7.6 НПАОП 40.1-1.21-98 «ПБЕЕС» та додатку №1 до НПАОП 40.1-1.01-97 «ПБЕЕ» користувачі ПК пройшли інструктаж з електробезпеки з оформленням в журналі інструктажу та мають I групу з електробезпеки.

Ймовірність механічного травмування може виникнути внаслідок нераціонального розташування робочих місць, захаращення робочих місць або у зв'язку з недбалістю та неуважністю обслуговуючого персоналу. Для виключення травматизму згідно ДСанПіН 3.3.2.007-98 «Державні санітарні

правила і норми роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин» зроблено більш зручне та раціональне розташування робочих місць, таким чином збільшена відстань між ними, яка відповідає нормованому значенню (площа на одне робоче місце має становити не менше ніж $6,0 \text{ м}^2$, а об'єм не менше ніж $20,0 \text{ м}^3$). Поверхня підлоги є рівною, неслизькою, з антистатичними властивостями.

У зв'язку із стресовими ситуаціями та нервово-емоційними навантаженнями у працівників може виникнути ймовірність захворювань загально-невротичного характеру.

З метою зниження нервово-емоційного напруження, стомлення зорового аналізатора, поліпшення мозкового кровообігу, подолання несприятливих наслідків гіподинамії, запобігання втоми, згідно ДСанПіН 3.3.2.007-98 «Державні санітарні правила і норми роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин» для робітників із застосування ЕОМ, передбачені регламентовані перерви для відпочинку тривалістю 15 хвилин через кожні дві години, а також обладнані побутові приміщення для відпочинку під час роботи, кімната психологічного розвантаження. В кімнаті психологічного розвантаження передбачені пристрої для приготування й роздачі тонізуючих напоїв, а також місця для занять фізичною культурою

Для оптимізації відносин у колективі проводяться тренінги з залучанням психологів на теми: «Адаптація у новому колективі», «Поведінка в суспільстві».

Для запобігання кістково-м'язових порушень робочі місця користувачів ПК у офісному приміщенні відповідають ергономічним вимогам з урахуванням характеру і особливостей трудової діяльності згідно з ДСанПіН 3.3.2.007-98 «Державні санітарні правила і норми роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин».

Висота робочої поверхні столу з ПК регулюється в межах 680–800 мм, а ширина і глибина – забезпечує можливість виконання операцій у зоні досяжності моторного поля (рекомендовані розміри: ширина – 600–1400 мм, глибина – 800–1000 мм). Робочий стіл має простір для ніг висотою 600 мм, шириною – 500 мм, глибиною (на рівні колін) – 450 мм, на відстані витягнутої ноги – 650 мм.

4.3. Заходи по забезпеченню виробничої санітарії та гігієни праці

Основними причинами недостатньої або надмірної освітленості робочих місць є несправність або хибний вибір освітлювальних приладів, неправильне розташування робочих місць по відношенню до джерел освітлення.

Незадовільна освітленість на робочому місці або на робочій зоні може бути причиною зниження продуктивності та якості праці, отримання травм. Недостатнє або надмірне освітлення викликає зоровий дискомфорт, що виражається у відчутті незручності або напруженості. Тривале перебування в умовах зорового дискомфорту призводить до розсіювання уваги, зменшення зосередженості, зоровий і загальний втомі.

У офісному приміщенні обладнаному ПК з екранним пристроєм (далі – «ЕП»), згідно ДСанПіН 3.3.2.007-98 «Державні санітарні правила і норми роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин» та ДБН В.2.5-28-2018 «Природне і штучне освітлення» передбачене природне та штучне освітлення.

Природне освітлення здійснено через світлові прорізи, які орієнтовані на південь і забезпечують коефіцієнт природної освітленості (КПО) не нижче 1,5%. Для захисту від прямих сонячних променів, які створюють прямі та

відбиті відблиски на поверхні екранів і клавіатури, передбачено сонцезахисні пристрої, на вікнах встановлені жалюзі.

Розрахунок загального штучного освітлення в приміщенні офісу розмірами $A \times B \times H = 6 \times 5,5 \times 3,1$, з висотою робочої поверхні $h_p = 0,8$ м, нормованим значенням штучного освітлення для кабінету $E_n = 300$ лк. 1.

Розраховуємо кількість рядів світильників у приміщенні N_p :

$$N_p = \frac{B}{(H - h_p) \cdot [L/h]}, \text{ шт}; \quad (4.1)$$

де: B – ширина приміщення, м;

H – висота приміщення, м;

h_p – висота робочої поверхні, м;

$[L/h]$ – числове значення коефіцієнта світильника;

$$N_p = \frac{5,5}{(3,1 - 0,8) \cdot 1,4} = 2 \text{ шт.}$$

Визначаємо максимально припустиму відстань між рядами світильника $L_{\max}$:

$$L_{\max} = \frac{B}{N_p}, \text{ м}; \quad (4.2)$$

де: B – ширина приміщення, м;

N_p – кількість рядів світильників у приміщенні, шт;

$$L_{\max} = \frac{5,5}{2} = 2,75 \text{ м.}$$

Визначаємо значення індексу приміщення i , що характеризує співвідношення розмірів освітлювального приміщення і висоти розміщення світильників:

$$i = \frac{A \cdot B}{(H - h_p) \cdot (A + B)}; \quad (4.3)$$

де: A – довжина приміщення, м;

B – ширина приміщення, м;

H – висота приміщення, м;

h_p – висота робочої поверхні, м;

$$i = \frac{6 \cdot 5,5}{(3,1 - 0,8) \cdot (6 + 5,5)} = 1,25$$

Визначаємо значення коефіцієнта використання світлового потоку η , створюваного растровим світильником типу ЛПО.

Вибирається з урахуванням відбиття поверхонь приміщення та індексу приміщення і дорівнює 47 %.

Визначаємо сумарний світловий потік освітлювальної установки у даному приміщенні Φ_Σ :

$$\Phi_\Sigma = \frac{E_H \cdot A \cdot B \cdot k_z \cdot z}{\eta}, \text{ лм}; \quad (4.4)$$

де: E_H – рівень нормованого загального освітлення, лк;

A – довжина приміщення, м;

B – ширина приміщення, м;

k_z – коефіцієнт запасу (для кабінету $k_z = 1,4$);

z – коефіцієнт нерівномірності (мінімальної) освітленості (відношення середньої освітленості до мінімальної освітленості), як правило дорівнює (для люмінесцентних ламп $z = 1,1$);

η – коефіцієнт використання світлового потоку;

$$\Phi_\Sigma = \frac{300 \cdot 6 \cdot 5,5 \cdot 1,4 \cdot 1,1}{0,47} = 32438 \text{ лм.}$$

Визначаємо умовну загальну кількість світильників у приміщенні N_{cv}^* :

$$N_{cv}^* = \frac{A \cdot B}{L_{\max}^2}, \text{ шт}; \quad (4.5)$$

де: A – довжина приміщення, м;

B – ширина приміщення, м;

$L_{\max}$ – максимально припустима відстань між рядами світильників, м;

$$N_{cv}^* = \frac{6 \cdot 5,5}{2,75^2} = 4 \text{ шт.}$$

Розраховуємо світловий потік умовного джерела світла Φ_l^* :

$$\Phi_l^* = \frac{\Phi_\Sigma}{N_l^*}, \text{ лм}; \quad (4.6)$$

де: Φ_Σ – сумарний світловий потік освітлювальної установки, лм;

N_l^* – загальна кількість ламп у світильнику, яка розраховується за формулою:

$$N_l^* = N_{св}^* \cdot n, \text{ шт}; \quad (4.7)$$

де: n – кількість ламп у світильнику, шт;

$$N_l^* = 4 \cdot 4 = 16 \text{ шт};$$

$$\Phi_l^* = \frac{32438}{16} = 2027 \text{ лм}.$$

Знаходимо коефіцієнт m – співвідношення між розрахунковим світловим потоком лампи Φ_l^* та фактичним світловим потоком вибраної стандартної лампи Φ_l :

$$m = \frac{\Phi_l^*}{\Phi_l}; \quad (4.8)$$

$$m = \frac{2027}{1050} = 2$$

Визначаємо оптимальну (фактичну) кількість світильників у приміщенні $N_{св}$:

$$N_{св} = N_{св}^* \cdot m, \text{ шт}; \quad (4.9)$$

де: $N_{св}^*$ – умовна загальна кількість світильників у приміщенні, шт;

m – співвідношення між розрахунковим світловим потоком лампи та фактичним світловим потоком вибраної стандартної лампи;

$$N_{св} = 4 \cdot 2 = 8, \text{ шт}.$$

Визначаємо фактичну кількість ламп у приміщенні N_l :

$$N_l = N_{св} \cdot n, \text{ шт}; \quad (4.10)$$

де: $N_{сб}$ – оптимальна (фактична) кількість світильників у приміщенні, шт;

n – кількість ламп у світильнику, шт;

$$N_{л} = 8 \cdot 4 = 32, \text{ шт.}$$

Визначаємо загальну розрахункову освітленість E_p у приміщенні, що створюється при застосуванні стандартних ламп:

$$E_p = \frac{\Phi_{л} \cdot N_{л} \cdot \eta}{A \cdot B \cdot k_z \cdot z}, \text{ лк}; \quad (4.11)$$

де: $\Phi_{л}$ – фактичний світловий потік вибраної стандартної лампи, лм;

$N_{л}$ – фактична кількість ламп у приміщенні, шт;

η – коефіцієнт використання світлового потоку;

A – довжина приміщення, м;

B – ширина приміщення, м;

k_z – коефіцієнт запасу;

z – коефіцієнт нерівномірності (мінімальної) освітленості;

$$E_p = \frac{1050 \cdot 32 \cdot 0,47}{6 \cdot 5,5 \cdot 1,4 \cdot 1,1} = 311 \text{ лк}$$

Виходячи з розрахунку загальне штучне освітлення в приміщенні офісу дорівнює 311 лк, що відповідає нормованому значенню освітлення і яке забезпечується за допомогою 32 растрових світильників типу ЛВО.

Рівні звукового тиску в октавних смугах частот, рівні звуку та еквівалентні рівні звуку на робочих місцях приміщення відповідають вимогам ДСанПіН 3.3.2.007-98 «Державні санітарні правила і норми роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин» та ДСН 3.3.6.037-99 «Санітарні норми виробничого шуму, ультразвуку та інфразвуку». Зниження рівня шуму в приміщенні здійснено за допомогою:

- використання більш сучасного обладнання;
- розташування принтерів та різноманітного устаткування

колективного користування на значній відстані від більшості робочих місць працівників;

- переведення жорсткого диска в режим сну (Standby), якщо комп'ютер не працює протягом визначеного часу;

- використання блоків живлення ПК з вентиляторами на гумових підвісках;

Неправильне проектування або несправність систем опалення та вентиляції в приміщенні офісу може призвести до негативних впливів на здоров'я працівників у вигляді простудних захворювань, перегрівань, проблем із дихальними шляхами тощо.

Робота принтера не передбачає постійної присутності працівника поряд з ним, проте при роботі лазерних принтерів істотно змінюються параметри повітря в приміщенні. При розпечатуванні документа здійснюється запікання тонера, нагрівання паперу і в повітря виділяються озон, оксид азоту, оксид вуглецю, а також можливе толуол, ксилол, бензол, ізооктан та ін. Внаслідок цього прийняті міри про наявність вентиляції в приміщеннях з встановленими принтерами, регулярному провітрюванні і вологому прибиранні приміщень. Копіювальний апарат багато в чому аналогічний лазерному принтеру. Однак у сучасних копіювальних апаратах замість лазера використовується високовольтне коронування, що обумовлює більш високу концентрацію озону та оксиду азоту в повітрі. Наявність цих шкідливих факторів обумовлено вимогами, що пред'являються до приміщень, де використовується розмножувальна техніка, а саме: площа не менш 6 м^2 на 1 робоче місце, кубатура приміщення не менше 15 м^3 , відстань з боку зони обслуговування не менше 1,0 м, з боку стіни 0,6 м, розміри проходів не менше 0,6 м. Копіювальна техніка та принтери розташовуються далеко від робочих місць або ж в окремих приміщеннях.

Метеорологічні умови в приміщенні офісу – температура повітря, відносна вологість повітря й швидкість його переміщення відповідають

встановленим санітарно-гігієнічним вимогам ДСН 3.3.6.042-99 «Державні санітарні норми мікроклімату виробничих приміщень» і ГОСТ 12.1.005-88 (1991) «ССБТ. Общие санитарно-гигиенические требования к воздуху рабочей зоны». Роботи в офісному приміщенні, належать до категорії Іб - легка робота, тому передбачені наступні оптимальні значення параметрів мікроклімату:

- у холодний період року: температура 21-23°C; відносна вологість: 40-60%; швидкість переміщення повітря: 0,1 м/с;

- у теплий період року: температура 22-24°C; відносна вологість: 40-60%; швидкість переміщення повітря: 0,2 м/с.

Забезпечення таких параметрів мікроклімату досягається оснащенням приміщень пристроями кондиціонування, вентиляції та дезодорації повітря, системами опалювання.

Оптимальні рівні позитивних (n+) і негативних (n-) іонів у повітрі приміщення з ВДТ відповідають вимогам ГН 2152-80 «Санітарно-гігієнічні норми допустимих рівнів іонізації повітря виробничих та громадських приміщень» і становить: $n+ = 1500-30000$ (шт. на 1см^3); $n- = 3000-5000$ (шт. на 1см^3). Підтримку оптимального рівня легких позитивних і негативних аероіонів у повітрі на робочих місцях забезпечуються за допомогою біполярних коронних аероіонізаторів.

Для запобігання хвороботворної дії мікроорганізмів на людину передбачено проведення щоденного вологого прибирання приміщень, їх періодичне провітрювання. В періоди загострення інфекційної обстановки необхідно виконувати щоденні додаткові заходи:

- кравцювання;
- вологе прибирання з використанням антисептичних препаратів;
- дотримання правил особистої гігієни.

4.4. Заходи безпеки у надзвичайних ситуаціях

4.4.1. Заходи з пожежної безпеки

Горінням називається складний фізико-хімічний процес взаємодії горючої речовини та окиснювача, який супроводжується виділенням тепла та випромінюванням світла.

Процес горіння призводить до пожежі.

Пожежа – неконтрольоване горіння поза спеціальним вогнищем, що розповсюджується в часі і просторі.

Пожежна профілактика – це комплекс організаційних і технічних заходів, спрямованих на забезпечення безпеки людей, на запобігання пожежі, обмеження її поширення, а так само на створення умов для успішного гасіння пожежі.

В офісному приміщенні знаходиться дерев'яні меблі, електронна апаратура, паперові носії інформації. Клас пожежі у офісному приміщенні (згідно із ДБН В.1.1.7-2016 «Захист від пожежі. Пожежна безпека об'єктів будівництва») – пожежі твердих речовин, переважно органічного походження, горіння яких супроводжується тлінням (деревина, пластмаси, папір) визначається як клас А. Категорія приміщення (згідно із ДСТУ Б В.1.1-36:2016 «Норми визначення категорій приміщень, будинків та зовнішніх установок за вибухопожежною та пожежною небезпекою») – визначається як категорії Д. Визначення типу та розрахунок кількості первинних засобів пожежегасіння (згідно із ДБН В.1.1.7-2016 «Захист від пожежі. Пожежна безпека об'єктів будівництва») – для адміністративного приміщення площею 33 м² слід застосовувати два вуглекислотних ВВК –1,4 вогнегасника (ДСТУ Б В.1.1-36:2016 «Норми визначення категорій приміщень, будинків та зовнішніх установок за вибухопожежною та пожежною небезпекою»). ДБН В.1.1.7-2016 «Пожежна безпека об'єктів

будівництва»). Крім цього адміністративні приміщення повинні бути обладнані автоматичними пожежними сповіщувачами, що реагують на підвищення температури, дим, полум'я. Наприклад, сповіщувачі моделей ДТЛ, ІТМ.

В приміщенні офісу для відводу надлишкового тепла від ЕОМ запроектована система вентиляції і кондиціонування повітря; для виявлення загоряння і пожеж у приміщенні встановлена система автоматичної пожежної сигналізації з димовими пожежними сповіщувачами ; встановлено 2 переносних газових вогнегасника ВВК-1,4 на відстані 5 метрів один від одного, на двері кабінету розташовано план евакуації при пожежі.

4.4.2. Порядок проведення рятувальних та інших невідкладних робіт при аваріях на АЕС

Проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт 1. Проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій у мирний час та в особливий період включає:

- організацію та управління аварійно-рятувальними та іншими невідкладними роботами;
- розвідку районів, зон, ділянок, об'єктів проведення робіт з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації;
- визначення та локалізацію зони надзвичайної ситуації;
- виявлення та позначення районів, які зазнали радіоактивного, хімічного забруднення чи біологічного зараження (крім районів бойових дій);
- прогнозування зони можливого поширення надзвичайної ситуації та масштабів можливих наслідків;

- ліквідацію або мінімізацію впливу небезпечних чинників, які виникли внаслідок надзвичайної ситуації;
- пошук та рятування постраждалих, надання їм екстреної медичної допомоги і транспортування до закладів охорони здоров'я;
- евакуацію або відселення постраждалих;
- виявлення та знешкодження вибухонебезпечних предметів;
- санітарну обробку населення та спеціальну обробку одягу, техніки, обладнання, засобів захисту, будівель, споруд і територій, які зазнали радіоактивного, хімічного забруднення чи біологічного зараження;
- надання медичної допомоги постраждалим, здійснення санітарно протиепідемічних заходів, забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення в районі виникнення надзвичайної ситуації та місцях тимчасового розміщення постраждалих;
- запровадження обмежувальних заходів, обсервації та карантину;
- надання психологічної та матеріальної допомоги постраждалим, проведення їх медико-психологічної реабілітації;
- забезпечення громадського порядку в зоні надзвичайної ситуації;
- проведення першочергового ремонту та відновлення роботи пошкоджених об'єктів життєзабезпечення населення, транспорту і зв'язку;
- здійснення заходів соціального захисту постраждалих внаслідок надзвичайних ситуацій;
- проведення інших робіт та заходів залежно від характеру та виду надзвичайної ситуації.

Аварійно-рятувальні та інші невідкладні роботи проводяться відповідно до порядку, що визначається інструкціями, правилами, статутами, іншими нормативними документами щодо дій у надзвичайних ситуаціях, які затверджуються відповідними центральними органами виконавчої влади.

В окремих випадках з урахуванням вимог статті 103 Кодексу цивільного захисту України для ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій

можуть залучатися особи, які навчаються у навчальних закладах цивільного захисту.

Транспортні засоби аварійно-рятувальних служб, які мають кольоровографічні позначення встановленого зразка, спеціальні звукові та світлові сигнали, під час прямування до зони надзвичайної ситуації мають право безперешкодного проїзду, позачергового придбання пального та мастильних матеріалів. Пересування автомобільними дорогами великогабаритних та великовагових транспортних засобів до місця проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій та у зворотному напрямку здійснюється на підставі дозволу відповідного підрозділу Міністерства внутрішніх справ України, що видається невідкладно, протягом однієї години, згідно з поданою заявкою, без проведення додаткових процедур погодження. Для проведення АРІНР використовують всі сили ЦЗ, які є в розпорядженні начальників ЦЗ. Безпосередньо до сил ЦЗ належать: оперативно-рятувальна служба цивільного захисту; аварійно-рятувальні служби; формування цивільного захисту; спеціалізовані служби цивільного захисту; пожежно-рятувальні підрозділи (частини); добровільні формування цивільного захисту, а також організації та установи, що притягаються для вирішення завдань ЦЗ. Зміст невідкладних аварійно-відбудовних робіт. Прокладка колонних шляхів та улаштування проїздів у завалах і на заражених ділянках; локалізація аварій на газових, енергетичних та інших мережах; зміцнення або обвалення конструкцій будинків і споруд, що загрожують обвалом, які перешкоджають безпечному руху і проведенню рятувальних робіт; відновлення і ремонт ушкоджених захисних споруд. АРІНР організують у мінімально короткий термін і проводять безупинно вдень і вночі, у будь-яку погоду, до повного їх завершення. Це вимагає від начальника ЦЗ, штабу, служб і формувань високої організованості, а від особового складу – високої морально-психологічної стійкості, фізичної витривалості і мобілізації всіх

сил. Успішне проведення рятувальних і невідкладних аварійно-відбудовних робіт досягається: своєчасною організацією і безупинним веденням розвідки; створенням угруповання сил і засобів, швидким їхнім висуванням на ділянку (об'єкт) робіт; морально-психологічною підготовкою особового складу органів керування і формувань; активною участю населення в проведенні рятувальних робіт і умінням надавати першу медичну допомогу ураженим; умілою допомогою з боку начальників штабів і служб ЦЗ, діяльністю підлеглих при організації і проведенні АРІНР, 40 організацією і підтримкою безупинної взаємодії органів керування, формувань, інших сил та засобів, залучених до рятувальних і невідкладних аварійно-відбудовних робіт. Угруповання сил і засобів ЦЗ для організованого проведення АРІНР створюються в мирний час рішенням начальника ЦЗ району.

Створюються умови для швидкого збору формувань, підготовляються шляхи для висування формувань до об'єктів робіт. У районі розташування організується спостереження за зараженістю зовнішнього середовища і всебічне забезпечення. Формування, які виділені рішенням старшого начальника, прискорено будують протирадіаційні укриття для населення і пристосовують придатні для цих цілей споруди. Якщо формування розташовуються в населеному пункті, то на передбачуваному напрямку висування до осередку ураження призначається район збору формувань. Формування можуть висуватися в складі загальної колони сил ЦЗ району чи самостійно. У першому випадку порядок висування визначається начальником ЦЗ району, у другому – начальником цивільного захисту об'єкта. До початку висування формування виводяться в район збору, що призначається завчасно в безпосередній близькості від маршруту руху. Штаб і служби ЦЗ об'єкта організують керування підлеглими і взаємодіючими формуваннями, аналізують отримані дані про обстановку, роблять розрахунки можливого обсягу аварійно – рятувальних і невідкладних робіт та визначають необхідну кількість сил і засобів для їхнього виконання. Вчасно

доводять усі розпорядження і задачі до формувань, надають необхідну допомогу і здійснюють контроль за їх виконанням, інформують вищий штаб про обстановку, що склалася, і її зміни, а також про дії сил об'єкта. Завдання формуванню щодо проведення аварійно – рятувальних та інших невідкладних робіт ставить начальник ЦЗ об'єкта. Командир формування, одержавши таку задачу, після її з'ясування й ухвалення рішення ставить задачі підлеглим, віддає необхідні розпорядження і організовує висування формування в осередок ураження. Формування об'єкта для висування в осередок ураження шикуються в похідну колону. Порядок побудови колони встановлюється залежно від сформованої обстановки на маршрутах руху і ділянках (об'єктах) робіт. Один з можливих варіантів побудови колони: розвідка, загін забезпечення руху (ЗЗР), колона головних сил (перший та другий ешелони), резерви, технічне забезпечення. Командир формування особисто керує висуванням формування. Він перевіряє готовність його до руху і віддає розпорядження про початок висування. У ході висування командир формування знаходиться в голові колони. За допомогою радіо і сигнальних засобів він підтримує постійний зв'язок, здійснює керування формуваннями і доданими засобами, підтримує встановлений порядок і заходи безпеки, стежить за дотриманням установленної швидкості руху, своєчасним проходженням вихідного пункту і пунктів регулювання. У випадку змін обстановки на маршруті негайно доповідає штабу, начальнику ЦЗ й інформує формування і сусідів. У першу чергу задачі ставляться розвідці і формуванням, що входять до складу ЗЗР. Розвідці вказується, які дані і до якого часу добути, а загону забезпечення руху – склад, маршрут руху, час проходження вихідного рубежу (пункту), задачі по забезпеченню висування сил і засобів, обсягів робіт, порядок дії після виконання задачі.

Таким чином в розділі було розглянуто, що під час виконання роботи в сфері філології та перекладу, на робочому місці в кабінеті (офісному приміщенні) можливе виникнення великої кількості потенційних небезпек.

До яких були розглянуті заходи по забезпеченню безпеки, заходи по забезпеченню виробничої санітарії та гігієни праці, де було розраховане загальне штучне освітлення в приміщенні офісу, яке дорівнює 311 лк, що відповідає нормованому значенню освітлення і яке забезпечується за допомогою 32 растрових світильників типу ЛПО. Розглянуті заходи з пожежної безпеки, а саме встановлено два вуглекислотні вогнегасника об'ємом 5 літрів. Також були розглянуті заходи при проведенні рятувальних та інших невідкладних робіт при аваріях на АЕС.

ВИСНОВКИ

Інтерес науковців до алюзії зумовлений не тільки складністю та багатогранністю цього феномену, але й поширеним використанням алюзивних одиниць у текстах і дискурсах різних типів, необхідністю здійснення їх адекватного перекладу різними мовами. Наукового висвітлення потребують у зв'язку з цим питання структурно-семантичних і функційних характеристик алюзивних засобів англomовного медіадискурсу США, проблеми визначення труднощів і способів їх перекладу українською мовою, чому власне й присвячена запропонована наукова праця.

Трактування поняття алюзії в лінгвістиці досить неоднозначне. Алюзію розглядають і як стилістичний прийом, що відсилає до певного відомого факту чи натякає на нього, і як засіб вияву інтертекстуальності, і як феномен прецедентності. Ключовими ознаками алюзії, що визначають її лінгвістичний статус, є імпліцитність, двоплановість, інтенціональність.

Алюзія співвідноситься з явищем інтертекстуальності, що актуалізує взаємодію текстів, дискурсів і відтворює рекурсивний зв'язок між ними. Виявами інтертекстуальності є також цитати, квазіцитати, ремінісценції, прецедентні феномени. Алюзія є родовим поняттям для цитації, квазіцитації та ремінісценції. Суміжними з поняттям алюзії є також поняття імплікації, підтексту, суто текстової імплікації. Алюзія, підтекст та текстова імплікація є явищами одного рівня, що взаємодіють між собою та беруть участь у реалізації імплікації. Алюзивні одиниці виступають засобами реалізації прецедентності, оскільки прецедентним стає той текст чи дискурс, який через певні знаки вступає в інтертекстуальні відношення з іншими текстами та дискурсами. Текст-джерело алюзії не обов'язково повинен бути прецедентним.

Якщо джерелом алюзії виступає вербальний текст, її структура визначається наявністю репрезентантів і трансформантів. Репрезентанти

збігаються з елементами тексту-джерела, відсилаючи до нього. Трансформанти є модифікованими елементами тексту-джерела алюзивного засобу, властивими тільки певному, конкретному контекстові. Модифіковані елементи вказують на тип трансформаційних змін алюзивної одиниці в контексті її використання. У англomовному медіадискурсі США використовуються прямі та непрямі алюзії. Прямі алюзії не підлягають трансформаційним змінам у новому контексті, непрямі алюзії зазнають подібних трансформацій, якісно та кількісно модифікуючись.

Структура алюзивної одиниці характеризується також наявністю експліцитної та імпліцитної частини: експліцитна частина – це ті елементи тексту-джерела, які перейшли до тексту-реципієнта в незміненому або зміненому вигляді; імпліцитною частиною є елементи тексту-джерела, які необхідно відтворити для актуалізації алюзивного змісту. Експліцитна частина алюзії може бути представлена одиницями будь-якого рівня: фонографічного, морфемного, лексичного, синтаксичного. Алюзивно навантаженим може бути також цілий текст.

Виявлення алюзивного навантаження тієї чи іншої мовної одиниці відбувається з урахуванням її семантичних характеристик. Повний зміст алюзивного навантаження мовної одиниці актуалізується трьома компонентами її значення: словниковим, незалежним від контексту її використання, її значенням у тексті-джерелі та значенням, набутим нею в тексті-реципієнті. За обсягом семантичної дії алюзії розподіляються на домінантні та локалізовані.

Алюзивні одиниці широко використовуються в англomовному медіадискурсі США, привертаючи увагу адресата до інформації, позначеної та схарактеризованої ними, увиразнюючи її, слугуючи засобами вираження різноманітних емоційно-оцінних, прагматичних значень, одиницями здійснення впливу та встановлення контакту. Медіадискурсом США вважаємо сукупність процесів і результатів мовленнєво-мисленнєвої

діяльності журналістів та інших фахівців галузі в мас-медійному просторі країни. Дискретними, логічно завершеними та ціліснооформленими одиницями медіадискурсу виступають медіатексти. Актуалізований усними та писемними медійними текстами, медіадискурс поширюється в країні за допомогою ЗМІ та мережі Інтернет. Основними сферами походження алюзій означеного типу дискурсу є історична, літературна, біблійна, міфологічна. Джерелами походження цих алюзій є також твори мішаної та артефакти невербальної природи.

Поліфункційний характер алюзивних одиниць англomовного медіадискурсу США визначається їх здатністю до реалізації декількох функцій одночасно. Аналіз функційного потенціалу алюзій означеного типу дискурсу дозволив виокремити їх базові (комунікативна, пізнавально-відображальна, номінативна, оцінно-характеризуюча, компресивна) та варіативні (контактовстановлююча, емотивна, волюнтативна, апелятивна, дейктична та культурологічна) функції.

Труднощі перекладу алюзій англomовного медіадискурсу США зумовлені не тільки складністю їх структурно-семантичної організації, але й їх комунікативно-прагматичним і національно-культурним значенням, що повинно бути враховано при перекладі цих одиниць. За ступенем складності їх відтворення у цільовій мові розрізняють загальновідомі алюзії та алюзії обмеженої відомості.

Загальновідомими є алюзії, джерелами походження яких є світова література, біблійні, міфологічні алюзії, знані історичні події, факти, крилаті вирази. Алюзії обмеженої відомості позначають національно-специфічні поняття, явища, реалії, факти тощо. Оскільки подібні одиниці містять інформацію, зрозумілу здебільшого представникам американської нації, вони викликають найбільші труднощі при перекладі.

Труднощі відтворення таких алюзії полягають у повній або частковій втраті їх впізнаваності цільовим реципієнтом. Алюзії обмеженої відомості

перекладаються шляхом експлікації їх змісту, аналогового перекладу. Загальновідомі алюзії англомовного медіадискурсу США перекладаються українською мовою за допомогою їх відповідників, шляхом калькування. Переклад алюзивних засобів вказаного типу дискурсу здійснюється також із застосуванням різноманітних перекладацьких трансформацій, що дозволяють адаптувати ці одиниці до норм мови перекладу. Вид алюзії, її структурно-семантичні характеристики, контекст використання, ступінь відомості у вихідній і цільовій мовах визначають факт необхідності її адаптації до норм мови перекладу. Аналіз способів перекладу англомовних алюзій медіадискурсу США українською мовою здійснювався з урахуванням ключових сфер їх походження.

Історичні алюзії відсилають до історичних подій, фактів країни, її головних історичних документів, періодів розвитку. Такі алюзивні одиниці зазвичай легко декодуються представниками американської нації та перекладачами-знавцями історії США. Їх переклад здійснювався за допомогою лексичних відповідників, шляхом калькування, транскодування. Адаптування вказаних одиниць до норм української мови відбувалося із застосуванням трансформацій перестановки, додавання слів. Історичні алюзії, використані в медіадискурсі США, відсилають також до відомих історичних подій і фактів. Переклад подібних алюзивних засобів не викликав значних труднощів, хоча й вимагав використання різноманітних перекладацьких прийомів і трансформацій.

Алюзії міфологічного походження, що знаходять своє застосування в англомовному медіадискурсі США, можуть позначати не тільки універсальні, але й суто національні поняття. Переклад цих одиниць здійснювався їх україномовними відповідниками та шляхом опису. Алюзивні засоби, джерелами походження яких є твори мішаної та невербальної природи, відсилають до музичних та кінематографічних творів, відомих

символів країни. Основними способами відтворення цих алюзій є також переклад за допомогою відповідників та описовий.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо у вивченні невербальних алюзивних знаків медіадискурсу США, детальному з'ясуванні особливостей їх взаємодії із вербальними алюзіями. Перспективним видається також здійснення порівняльного аналізу особливостей алюзивного навантаження медіадискурсу США, Великобританії та України.

SUMMARY

The theme of my MA degree paper is «Allusive means of the English-language media discourse of the USA and their reproduction in translation».

The topicality of the research is much stipulated by the growing interest to the allusively loaded types of discourses, insufficient study of structural-semantic and functional characteristics of allusions used in the English media discourse of the USA, necessity of clarifying their ways of translation into the Ukrainian language.

The novelty of the research lies in the fact that for the first time structural-semantic and functional characteristics of allusions of the USA media discourse as well as ways of their translation into the Ukrainian language have been analyzed systematically.

The research was done on the material of one thousand and two hundred allusions of the English media discourse of the USA chosen from the texts of articles of newspapers and magazines «The New York Times», «USA Today», «Los Angeles Times», «The Washington Post», «Newsday», «New York Post», «The New York Times Magazine», «Time», «Us Weekly», «American Heritage» etc.

The object of the MA paper is allusive means of the English media discourse of the USA.

The subject-matter of the research is structural-semantic and functional characteristics of allusions of the USA media discourse as well as ways of their translation into the Ukrainian language.

The following methods have been used in the research:

- *method of description* used to reveal theoretical basis of allusions' analysis;

- *methods of structural and semantic, functional, contextual analysis* used to determine structural and semantic as well as functional characteristics of allusive

means used in the USA media discourse; to clarify ways of allusions' translation into the Ukrainian language.

- *method of quantitative analysis* used to determine basic spheres of allusions' origin as well as main ways of their translation into the Ukrainian language.

The practical importance of the results obtained is determined by the possibility of their use in lecture and practical courses in Stylistics of the English language, Translation Studies, linguistic and cultural studies and half-courses in discourse analysis, media linguistics as well as in doing research.

The objective of the paper lies in revealing structural-semantic and functional characteristics of the allusions used in the English media discourse of the USA as well as difficulties and ways of their translation into the Ukrainian language.

The objective set foresees the fulfilling of the following tasks:

- to define lingual status of allusions and notions closely related to them;
- to reveal structural-semantic characteristics of allusions;
- to characterize the English media discourse of the USA as the context of allusions;
- to clarify functional characteristics of the allusions used in the English media discourse of the USA;
- to determine main spheres of origin of allusions used the English media discourse of the USA;
- to clear up difficulties of translation of allusions into the Ukrainian language;
- to analyze ways of their translation into the Ukrainian language.

The objective and the tasks set have determined the structure of the MA degree paper. It consists of introduction, which briefly summarizes the topicality, novelty, object, subject-matter, the material of the research, objective and tasks, practical importance.

Chapter 1 deals with the theoretical material survey on allusions. Lingual status of allusions and notions closely related to them is defined. Structural-semantic characteristics of allusions are also clarified in the chapter. Chapter 2 dwells on a detailed analysis of the English media discourse of the USA as the context of allusions usage. Main spheres of their origin, functions and polyfunctional characteristics of allusive units used in the English media discourse of the USA are revealed. Chapter 3 focuses on the detailed analysis of difficulties as well as ways of translation of the studied units into the Ukrainian language.

In chapter 4 an overview of theoretical material on protection of labour and safety in emergency situations, the analysis of potential dangers; measures to ensure safety, industrial sanitation and hygiene, fire safety rules are presented. In general conclusions the basic theoretical and practical results of the diploma work are described. The basic theoretical and practical results are presented in the Conclusions of the paper.

As a result of the research performed we have come to the following conclusions:

Allusion is viewed by linguists either as a stylistic device or a figure of speech that makes indirect reference to the well-known fact, event, name, expression or hint at it. Allusions are also viewed as markers of intertextuality that reveal the quality of texts and discourses to interact. Allusion is a generic term to other means of intertextual connection: citation, quasicitation, reminiscence. Allusions are also considered to be means of realization of precedent phenomena, known to addresses. Implication, subtext, pure textual implication is notions closely related to the allusion. Intentionality, implicitness, two sides of content are thought to be main signs of the allusion.

If the source of the allusion is a verbal text, the semantic structure of the allusion is determined by the elements that coincide with the elements of the text the allusion originated from and its modified elements. Structural and semantic characteristics are also determined by transformations which allusions can

undergo. Allusions which do not undergo transformations are called direct allusions. Indirect allusions undergo qualitative and quantitative transformation. According to their origin allusions can be historical, literal, biblical and mythological. Citations, well-known phrases as well as works of nonverbal and mixed nature can be also sources of allusions' origin.

Allusions are widely used in the English media discourse of the USA, represented by oral and written texts, created by journalists and other specialists of the media sphere. These texts are spread through mass media (American newspapers, magazines, TV and radio programs), the Internet. Media discourse is an institutional type of communication aimed at a mass addressee. Media texts are considered to be discrete units of media discourse. They are characterized by integrity, logical completeness, and heterogeneous character. Allusions are widely used in media discourse because of their ability to designate information in an original and peculiar way. With the help of allusions authors of media texts can express their attitude towards the presented information. Allusions also attract addressee's attention to it. Allusions of the USA media discourse originated from history, mythology. Works of nonverbal and mixed nature can be also sources of their origin.

Allusions used in the English media discourse of the USA are characterized by their polyfunctional character revealed in their ability to realize several functions simultaneously. Communicative, cognitive and reflective, nominative, evaluative and characterizing, compressive are considered to be basic functions of the allusions. Additional functions of allusions are emotive, volutative, appellative, deictic and phatic. Basic and additional functions of the allusion can be revealed simultaneously.

Difficulties of allusions' translation used in the English media discourse of the USA are stipulated by peculiarities of their structural and semantic organization, national and cultural coloring of their meanings, communicative and pragmatic intentions of their usage. Allusions are subdivided into well-known

units which do not cause difficulties in translation and allusions which are not well-known. These units usually cause certain difficulties in translation.

Historical allusions used in the English media discourse of the USA refer to historical events, facts of the country and world, important historical documents of the country. These units are translated by calque, transcoding and their lexical equivalents, with the help of translation transformations. Literal allusions of analyzed type of discourse refer to works of American and world literature, their names, fragments of their texts. These allusions are also translated by calque, transcoding and their lexical equivalents, with the help of translation transformations.

Mythological allusions of the USA media discourse designate well known notions and phenomena as well as culture-specific concepts and notions. That's why they are translated not only by calques and Ukrainian equivalents but also descriptively.

Allusions that refer to songs and films are also widely used in the English media discourse of the USA. They are translated by their Ukrainian equivalents, by calques or descriptively. Proper names, used in such allusions are translated by adaptive transcoding. Allusions of nonverbal origin used in the English media discourse of the USA are translated descriptively.

In the fourth chapter an overview of theoretical material on protection of labour and safety in emergency situations, the analysis of potential dangers; measures to ensure safety, industrial sanitation and hygiene, fire safety rules are presented. In general conclusions the basic theoretical and practical results of the diploma work are described. Comparative analysis of allusive potential of American, British and Ukrainian media discourse is considered as a perspective of our further research.

.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абрамова О. Ю. Алюзія у ліриці: функціональний аспект (на матеріалі поетичних творів Й. О. Бродського, О. С. Кушнера, А. О. Тарковського) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : [спец.] 10.02.19 «Теорія мови» / ОНУ им. И. И. Мечникова. Одеса, 1994. 16 с.
2. Алещанова И. В. Цитация в газетном тексте (на материале современной английской и российской прессы) : автор. дис. ... канд. филол. наук : [спец.] 10.02.20 «Сравнительно-историческое, типологическое и сопоставительное языкознание» / Волгоградский государственный университет, 2000. 22 с.
3. Арнольд И. В. Импликация как прием построения текста и предмет филологического изучения // Вопросы языкознания. 1982. № 4. С. 83–91.
4. Арутюнова Н. Д. Дискурс // Лингвистический энциклопедический словарь. М. : Сов. энциклопедия, 1990. С. 136–137.
5. Бахтин М. М. Эстетика словесного творчества. М. : Искусство, 1986. 445 с.
6. Белова А. Д. Поняття «стиль», «жанр», «дискурс», «текст» у сучасній лінгвістиці // Іноземна філологія. 2002. Вип. 32–33. С. 11–14.
7. Борисова И. Перевод и граница: перспективы интермедиальной поэтики // Toronto Slavic Quarterly. 2004. № 7. URL : <http://www.utoronto.ca/tsq/07/borisova07.shtml>. (дата обращения: 7.09.2020).
8. Бурдые П. Дух государства : генезис и структура бюрократического поля // Поэтика и политика : сборник статей. СПб, 1999. С. 125–166.
9. Валентинова О. И. Семиотика полифонии : монография. М. : Изд-во РУДН, 2005. 259 с.
10. Васильева Л. В. Исследование модусных категорий в эволюции медиадискурса: на материале американской прессы XX века :

автореф. дис. ... канд. филол. наук : [спец.] 10.02.04 «Германские языки» / Дальневосточный государственный гуманитарный университет, 2010. 24 с.

11. Воробйова М. В. Алюзія в англомовному публіцистичному дискурсі: структура, семантика, функціонування : автореф. дис. ... канд. філол. наук : [спец.] 10.02.04 «Германські мови» / ХДУ. Херсон, 2011. 20 с.

12. Воробйова М. В. Інтерсеміотичність в актуалізації алюзій в англомовному публіцистичному дискурсі // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Лінгвістика». Херсон : Вид-во ХДУ, 2011. Випуск 12. С. 143–149.

13. Гальперин И. Р. Текст как объект лингвистического исследования. М. : КомКнига, 2006. 144 с.

14. Грек Л. В. Інтертекстуальність як проблема перекладу (на матеріалі англомовних перекладів української постмодерністської прози) : автореф. : [спец.] 10.02.04 «Германські мови» / КНУ ім. Т. Шевченка. К., 2006. 24 с.

15. Дейк Т. А. ван. Язык. Познание. Коммуникация / пер. с англ. ; сост. В. В. Петрова. М. : Прогресс, 1989. 312 с.

16. Демецкая В. В. Дискурс и текст в переводе // Когниция, коммуникация, дискурс. Харьков : ХНУ им. В. Н. Каразина, 2010. № 2. С. 6–17.

17. Демьянков В. З. Когнитивная лингвистика как разновидность интерпретирующего подхода // Вопросы языкознания. М. : Наука, 1994. № 4. С. 17–33.

18. Деникин А. А. О некоторых особенностях новых медиа // Художественная культура. 2014. № 4 (13). С. 14–19.

19. Добросклонская Т. Г. Вопросы изучения медиатекстов: опыт исследования современной английской медиаречи. М. : МАКС Пресс, 2000. 180 с.

20. Добросклонская Т. Г. Медиадискурс как объект лингвистики и межкультурной коммуникации // Вестник Московского университета. 2006. Сер. 9. «Филология». № 2. С. 20–33.

21. Дронова Е. М. Стилистический прием аллюзии в свете теории интертекстуальности (на материале языка англо-ирланд. драмы первой половины XX в.) : автореф. дис. ... канд. филол. наук : [спец.] 10.02.04 «Германские языки» / Воронежский государственный ун-т. Воронеж, 2006. 24 с.

22. Евсеев А. С. Основы теории аллюзии (на материале русского языка) : автореф. дис. ... канд. филол. наук : [спец.] 10.02.01 «Русский язык» / Ун-т Дружбы народов им. Патриса Лумумбы. М., 1990. 15 с.

23. Желтухина М. Р. Политический и масс-медийный дискурсы : воздействие – восприятие – интерпретация // Язык, сознание, коммуникация : сб. статей / отв. ред. В. В. Красных, А. И. Изотов. М. : МАКС Пресс, 2003. Вып. 23. С. 38–51.

24. Звегинцев В. А. О цельнооформленности единиц текста // Известия АН СССР. Серия «Литература и язык». 1980. Т. 39. № 1. С. 13–21.

25. Звегинцев В. А. Предложение и его отношение к языку и речи. М. : Изд-во Московского университета, 1976. 308 с.

26. Ильин И. П. Стилистика интертекстуальности. Теоретические аспекты // Проблемы современной стилистики / под ред. М. П. Брандес. М. : Высшая школа, 1989. С. 186–207.

27. Ишмуратов О. Т. Вторичный текст в концепциях текстуальности и интертекстуальности // Филологические науки. 2006. № 4. С. 87–95.

28. Каменская О. Л. Текст и коммуникация. М. : Высш. шк., 1990. 152 с.

29. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Вінниця : Нова книга, 2004. 574 с.

30. Карасик В. И. О категориях дискурса // Языковая личность: социолингвистические и эмотивные аспекты : сборник науч. трудов / под общ. ред. В. И. Карасика. Волгоград : Перемена, 1998. С. 185–197.
31. Карасик В. И. Структура институционального дискурса // Проблемы речевой коммуникации / под общ. ред. В. И. Карасика. Саратов : Изд-во Сарат. ун-та, 2000. С. 25–33.
32. Караулов Ю. Н. Русский язык и языковая личность. М. : Наука, 1987. 263 с.
33. Караулов Ю. Н. Текстовые преобразования в ассоциативных преобразованиях // Язык : система и функционирование : сб. науч. тр. М. : Наука, 1988. С. 108–115.
34. Кибрик А. Е. Современная лингвистика: откуда и куда? // Вестник Московского ун-та. Сер. 9. «Филология». 1995. № 5. С. 93–103.
35. Комарова К. О. Алюзія як засіб реалізації інформаційного та супровідного аспектів висловлення // Мовознавство. 1986. № 5. С. 32–36.
36. Комиссаров В. Н., Рецкер Я. И., Тархов В. И. Пособие по переводу с английского языка на русский. М. : Высшая школа, 1965. 268 с.
37. Копильна О. М. Відтворення авторської алюзії в художньому перекладі (на матеріалі українських перекладів англомовної прози ХХ століття) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : [спец.] 10.02.16 «Перекладознавство». К., 2007. 20 с.
38. Кристева Ю. Бахтин. Слово, диалог и роман // Французская семиотика: От структурализма к постструктурализму / пер. с франц., сост. и вступ. статья Г. К. Косикова. М. : Просвещение, 2000. С. 427–457.
39. Кубрякова Е. С. О понятиях дискурса и дискурсивного анализа в современной лингвистике // Дискурс, речь, речевая деятельность : функциональный и структурные аспекты. Серия «Теория и история языкознания». М. : ИНИОН РАН, 2000. С. 7–25.

40. Кубрякова Е. С. О тексте и критериях его определения // Текст. Структура и семантика / под общ. ред. З. С. Тураевой. М., 2001. Т. 1. С. 72–81.
41. Латышев Л. К. Курс перевода (эквивалентность перевода и способы ее достижения). М. : Международные отношения, 1981. 247 с.
42. Макаров М. Л. Основы теории дискурса. М. : Гнозис, 2003. 280 с.
43. Макаров С. Л. Художественный перевод : подходы, направления, инструментарий. М. : Международные отношения, 1976. 216 с.
44. Мамаева А. Г. Лингвистическая природа и стилистические функции аллюзии (на материале английского языка) : автореф. дис. ... канд. филол. наук : [спец.] 10.02.04 «Германские языки» / Воронежский государственный университет. М., 1977. 24 с.
45. Машкова Л. А. Литературная аллюзия как предмет филологической герменевтики : автореф. дис. ... канд. филол. наук : [спец.] 10.02.04 «Германские языки» / МГУ им. М. В. Ломоносова. Москва, 1989. 20 с.
46. Машкова Л. А. Аллюзивность как категория вертикального контекста // Вестник Московского ун-та. Сер. 9. «Филология». 1989. № 2. С. 25–33.
47. Мороз Ю. Релігієзнавчий аналіз біблійних перекладів і конфесійна біблеїстика // Релігія та соціум. 2014. № 1. С. 13–27.
48. Москаленко А. З. Основні функції і принципи преси. К. : Наукова думка, 1998. 96 с.
49. Москвин В. П. Цитирование, аппликация, парафраз: к разграничению понятий // Филологические науки. 2002. № 1. С. 63–70.
50. Нестерова Н. Г. Коммуникативно-прагматическая специфика спонтанного радиодискурса // Вестник Томского гос. ун-та. Серия «Филология». Томск, 2009. № 18. С. 37–41.

51. Новохачова Н. Ю. Стилистический прием литературной аллюзии в газетно-публицистическом дискурсе конца XX – начала XXI веков : автореф. дис. ... канд. фил. наук: [спец.] 10.02.01 «Русский язык» / Ставропольский государственный ун-т. Ставрополь, 2005. 24 с.

52. Олешков М. Ю. Дискурсивные категории в коммуникативном процессе (опыт лингвистического анализа) // Филологические науки. 2006. № 4. С. 105–114.

53. Прозоров В. В. Три рода современных СМИ : вопросы генеалогии // сборн. тезисов международной научной конференция «Русская словесность в контексте современных интеграционных процессов». Волгоград : Перемена, 2005. С. 30–31.

54. Рецкер Я. И. Теория перевода и переводческая практика. М. : Международные отношения, 1974. 216 с.

55. Рогозина И. В. Медиакартина мира: когнитивно-семиотический аспект : монография. М. – Барнаул : Изд-во АлтГТУ, 2003. 289 с.

56. Солганик Г. Я. К определению понятий «текст» и «медiateкст» // Вестник Московского гос. ун-та. Серия 10. «Журналистика». М. : МГУ, 2005. №2. С. 7–15.

57. Солодуб Ю. П. Интертекстуальность как лингвистическая проблема // Филологические науки. 2000. № 2. С. 51–57.

58. Стилистика английского языка / А. Н. Мороховский, О. П. Воробьева, Н. И. Лихошерст, З. В. Тимошенко. К. : Вища школа, 1984. 248 с.

59. Сунько Н. О. Алюзія як маркер інтертекстуальності в англійськомовному газетному заголовку : автореф. дис. ... канд. філол. наук : [спец.] 10.02.04 «Германські мови» / Чернівецький нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. Чернівці, 2016. 20 с.

60. Толстолуцьких А. Р. Поняття алюзії // Світова наука: проблеми, перспективи, інновації : матеріали I Міжнародної науково-практичної

інтернет-конференції (2 жовтня 2020 року) : збірник тез. Бердянськ : БДПУ, 2020. С. 65–67.

61. Тухарели М. Д. Аллюзия в системе художественного произведения : автореф. дис. ... канд. филол. наук: [спец.] 10.01.08 «Теория литературы» / Тбилисский государственный ун-т. Тбилиси, 1984. 28 с.

62. Тютенко А. А. Структура і функції алюзії в пресі Німеччини, Австрії та Швейцарії : автореф. дис. ... канд. філол. наук : [спец.] 10.02.04 «Германські мови» / ХНУ ім. В. І. Каразіна. Харків, 2000. 20 с.

63. Фатеева Н. А. Типология интертекстуальных элементов и связей в художественной речи // Известия АН. Серия «Литература и язык». М. : «Наука», 1998. Т. 57. № 5. С. 25–38.

64. Филиппова М. М. Непрямая коммуникация и средства создания двусмысленного дискурса // Филологические науки. 2007. № 1. С. 60–69.

65. Фуко М. Слова и вещи. Археология гуманитарных наук. М. : Прогресс, 1977. 488 с.

66. Холквист М. Диалогизм: Бахтин и его мир. М. : Просвещение, 1998. 228 с.

68. Хализев В. Е. Теория литературы. М. : Высшая школа, 1999. 398 с.

69. Христенко И. С. К истории термина «аллюзия» // Вестник Московского университета. Сер. 9 «Филология». 1992. № 4. С. 38–44.

70. Черкас Н. В. Мовно-стилістичні засоби відображення біблійних мотивів у повоєнному американському романі : автореф. дис. ... канд. філол. наук : [спец.] 10.02.04 «Германські мови» / Львівський національний ун-т ім. І. Франка. Львів, 2004. 20 с.

71. Чернявская В. Е. Лингвистика текста. Лингвистика дискурса / М. : «Флинта», 2012. 208 с.

72. Шеманов А. Ряд аллюзий как связь времён? // Философские науки. 2003. № 10. С. 73–80.

73. Шпіньов І. С. Вертикальний контекст і підтекст // Іноземна філологія. Вип. 84. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка 1986. С. 28–54.
74. Ярема О. Б. Алюзія в текстах британської художньої літератури : лінгвостатистичний аспект (на матеріалі творів модерністів) / автореф. дис. ... канд. філол. наук : [спец.] 10.02.04 «Германські мови» / Чернівецький нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. Чернівці, 2016. 20 с.
75. Cherkas N. Biblical Allusion as a Psychosemantic Phenomenon (Based on Peyton's Monologue from the Novel Lie down in Darkness by W. Styron) // Мова і культура: науковий журнал. К. : Видавничий Дім Дмитра Бураго, 2009. Вип. 11. Т. XI (123). С. 55–60.
76. Clinton H. R. What Happened. N. Y. : Simon & Schuster, 1997. 512 p.
77. Dijk van T. A. Studies in the Pragmatics of Discourse. The Hague : Mouton Publishers, 1981. 331 p.
78. Fairclough N. Critical Discourse Analysis: The Critical Study of Language. L. : Pearson Education, 2001. 265 p.
79. Fairclough N. Media Discourse. Throwbridge : Redwood Books, 1995. 216 p.
80. Fleming Ian. From Russia, with Love. L. : Jonathan Cape, 1957. 253 p.
81. Galperin I. R. Stylistics. 2-nd ed. M. : Higher School Publication House, 1977. 332 p.
82. Garber M. Shakespeare after All. N. Y. : Anchor, 2005. 1008 p.
83. Harris Z. Discourse analysis // Language. 1952. V. 28. № 1. P. 1–30.
84. Hatim B., Mason I. Discourse and the Translator. L. : Longman, 1990. 210 p.
85. Hinds S. Allusion and Intertext: Dynamics of Appropriation in Roman Poetry. N. Y. : Cambridge University Press, 1998. 193 p.
86. Lennon P . The Functions of Allusion: Allusion in the Press. URL : <http://www.referenceglobal.com/doi/abs/10.1515/> (дата звернення: 6.09.2020).

87. Leppihalme R. Culture Bumps: An Empirical Approach to the Translation of Allusions. Cleve don: Multilingual MattersLtd, 1997. 195 p.
88. Stone O., Kuznick P. The Untold History of the United States. N. Y. : Gallery Books, 2013. 784 p.
89. Stubbs M. Discourse Analysis. O. : Basil Blackwell, 1983. 272 p.
90. Warren R. All the King's Men. N. Y. : Harcourt, Brace&Company, 1946. 464 p.
91. Wheeler M. The Art of Allusion in Victorian Fiction. L. : Macmillan, 1979. 224 p.

ПЕРЕЛІК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ

92. Американа. Англо-русский страноведческий словарь / под ред. Г. В. Чернова. Смоленск : Полиграмма, 1996. 1420 с.
93. Ахманова О. С. Словарь лингвистических терминов. М. : Советская энциклопедия, 1978. 608 с.
94. Ильин И. П. Постмодернизм : словарь терминов. М. : ИНИОН РАН – INTRADA, 2001. 384 с.
95. Народы и религии мира : энциклопедия / гл. ред. В. А. Тишков. М. : Большая Рос. энциклопедия, 1999. 928 с.
96. Народы мира : историко-этнографический справочник / гл. ред. Ю. В. Бромлей. М. : Сов. энциклопедия, 1988. 624 с.
97. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія. Полтава : Довкілля-К, 2010. 844 с.
98. Томахин Г. Д. США. Лингвострановедческий словарь. М. : Русский язык, 2001. 576 с.
99. Языкознание. Большой энциклопедический словарь / гл. ред. В. Н. Ярцева. М. : Большая Российская энциклопедия, 1998. 685 с.

100. Cresswell J. From Trojan Horse to Soup Dragon : Collins Dictionary of Allusions. L. : HarperCollins, 1997. 288 p.
101. Delahunty A., Dignen Sh., Stock P. The Oxford Dictionary of Allusions. O. : Oxford University Press, 2001. 453 p.
102. Manser H. M. The Facts on File Dictionary of Allusions / ed. D. Pickering. N. Y. : Infobase Publishing, 2009. 532 p.
103. Oxford Dictionary of Modern English / [ed. by Ch. T. Onions]. O. : Oxford University Press Inc., 2006. 1312 p.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

104. ПОЛНАЯ УТРАТА ДОВЕРИЯ. Плоды двухлетнего труда Виктора Януковича на посту Президента полностью дискредитировали его в глазах соотечественников // Корреспондент : електрон. версія журн. 05.09.2012. URL : <https://korrespondent.net/ukraine/241111> (дата звернення: 7.08.2020).
105. Священне Писання / [пер. Філарета]. К. : Вид-во української православної церкви Київського патріархату, 2004. 612 с.
106. Святе Письмо Старого і Нового Завіту / [пер. Івана Хоменко]. К. : Місіонер, 1998. 788 с.
107. The Holy Bible: King James Version / ed. by Anakeim. N. Y. : Foundation Publications, 2010. 896 p.
108. A Girl's Best Friends. Gentlemen Prefer Buying Jewellery Online // Life & Style Weekly. 11.02.2015. URL : <https://www.lifeandstylemag.com/articles/11/02/2015/A-Girl's-Best-Friends-Gentlemen-Prefer-Buying-Jewellery-Online.html> (дата звернення: 14.07.2020).
109. A New Entertainment Center In New York City Is For YOU // US Weekly. 14.05.2017. URL : https://www.usmagazine.com/2017/05/14/A_New_Entertainment_Center_in_New_York_City (дата звернення: 12.08.2020).

110. Act of Terror in Orlando Led to Deaths of Innocent People // USA Today. 13.06.2016. URL : https://www.usatoday.com/story/opinion/2016/06/13/act_of_terror-in_Orlando_led_to_deaths_of-innocent_people /1164521635/ (дата звернення: 16.07.2020).

111. All the President's Men? // Visionaire. 04.03.2017. URL : https://www.visionaireworld.com/2017/03/04/all_the_President's_Men_article&1 (дата звернення: 14.09.2020).

112. Are Old Times Coming Back? // New York Post. 14.06.2019. URL : https://nypost.com/2015/06/14/are_old_times_ coming_back (дата звернення: 2.08.2020).

113. Berlusconi's Sequel to the Robbie Baron // Visionaire. 02.11.2016. URL : https://www.visionaireworld.com/2016/11/02/_ Berlusconi's_sequel_to_the_Robbie_Baron&1 (дата звернення: 12.08.2020).

114. Beyond 9/11 // TIME. 17.09.2017. URL : <https://time.com/129868/Beyond-9-11/?xid=homepage> (дата звернення: 7.08.2020).

115. Bomb Attack in Kabul Leaves At Least 9 Dead // The New York Times. 11.09.2017. URL : https://www.nytimes.com/2017/11/09/ bomb_attack_in_Kabul_leaves_at_least_9_dead.html?action (дата звернення: 4.08.2020).

116. Californication // Red Hot Chilly Peppers. URL : https://www.bravolyrics.ru/publ/red_hot_chili_peppers/californication/924-1-0-24278 (дата звернення: 11.07.2020).

117. Can We Speak About The Winter Of Our Content? // TIME. 12.05.2015. URL : <https://time.com/5039373/can-we-speak-about-the-winter-of-our-content/?xid=homepage> (дата звернення: 18.09.2020).

118. CAN WE STOP THE NEXT 9/11? // TIME. 11.09.2016. URL : <https://time.com/1452614/CAN-WE-STOP-THE-NEXT-9/11/?xid=homepage> (дата звернення: 6.06.2020).

119. Commemorating Memory of Lucian Freud // US Weekly. 20.07.2016.

URL : https://www.usmagazine.com/2019/07/20/commemorating_memory_of_Lucian_Freud& (дата звернення: 12.07.2020).

120. Destroy ISIL, Not American Values // The Washington Post. 6.12.2019. URL : <https://www.washingtonpost.com/article/Destroy-ISIL-not-American-values/2015/12/dj4fk275d> (дата звернення: 9.07.2020).

121. Does It Still Matter? // TIME. 17.09.2019. URL : <https://time.com/129867/does-it-still-matter/?xid=homepage> (дата звернення: 19.08.2020).

122. Does the U.S. Constitution Still Matter? // TIME. 17.09.2017. URL : <https://time.com/129868/does-the-u.s.-constitution-still-matter/?xid=homepage> (дата звернення: 8.08.2020).

123. Dotheboys Hall in Brooklyn // New York Post. 9.05.2015. URL : https://nypost.com/2015/05/09/Dotheboys_hall_in_Brooklyn (дата звернення: 14.06.2020).

124. Dreams of Californization. How the West Has Transformed the Rocky Mountains // Los Angeles Times. 13.02.2018. URL : <https://www.latimes.com/article/dreams-of-californization-how-the-west-has-transformed-the-rocky-mountains.html> (дата звернення: 7.07.2020).

125. Exit the Dragon: Why China Should Stop Supporting Venezuela // Newsday. 29.07.2019. URL : <https://www.newsday.com/article/Exit-the-Dragon-Why-China-Should-Stop-Supporting-Venezuela> (дата звернення: 23.07.2020).

126. Foreign Policy of Trump: Inferno, Purgatorio or Paradiso? // National Journal. 12.03.2019. URL : <https://www.nationaljournal.com/articles/12/03/2019/Foreign-Policy-of-Trump-Inferno-Purgatorio-or-Paradiso?> (дата звернення: 14.08.2020).

127. From Brussels Without Love or How Relations with Russia were Stopped // The Washington Post. 03.01.2019. URL : <https://www.washingtonpost.com/articles/2015/01/03/fbwls174d> (дата звернення: 22.06.2020).

128. Gatsby Past or Gatsby Present // The New York Times Magazine. 12.08.2019. URL: <https://www.nytimes.com/section/magazine/2015/08/12/Gatsby-past-or-Gatsby-Present> (дата звернення: 15.06.2020).

129. Hate is Not an American Value // Boston Globe. 12.07.2017. URL : <https://www.bostonglobe.com/2017/07/12/hate-is-not-an-American-value/article.html> (дата звернення: 6.08.2020).

130. Heritage of the Past. Heritage of the Present // Democracy. 16.07.2016. URL : <https://democracyjournal.org/magazine/16/heritage-of-the-past/> (дата звернення: 23.06.2020).

131. Hillary Clinton's Post-Campaign Life // Democracy. 18.05.2017. URL : <https://democracyjournal.org/magazine/0517/> (дата звернення: 20.06.2020).

132. How the Islamic State Became a Major World Threat // The Washington Post. 07.03.2017. URL : https://www.washingtonpost.com/article/how_the_Islamic_State_became_a_major_world_threat_dead (дата звернення: 2.07.2020).

133. Inherited from the Lord // American Heritage. 12.05.2017. URL : https://www.americanheritage.com/article/Inherited_from_the_Lord_1 (дата звернення: 14.09.2020).

134. Is Fair Competition in American Telecom Industry Really Possible? // USA Today. 12.09.2017. URL : <https://www.usatoday/article/2017/09/12/Is-Fair-Competition-in-American-Telecom-Industry-Really-Possible/121447336789/> (дата звернення: 18.09.2020).

135. Islamic State Threat Targets American Muslim Leaders // The American Interest. 11.08.2016. URL : https://www.the-american-interest.com/2016/08/11/Islamic-State-threat_1 (дата звернення: 27.06.2020).

136. Jane Holl Lute Visits the Northern Manhattan Coalition for Immigrant Rights in New York City // The Washington Post. 10.09.2017. URL : https://www.washingtonpost.com/article/how_the_Islamic_State_became_a_major_world_threat_dead (дата звернення: 1.08.2020).

137. NEW PETITION: «We the people of the United States» // The Recorder. 28.05.2017. URL : <https://www.recorder.com/article/new-petition-we-the-people-of-the-united-states> (дата звернення: 24.07.2020).

138. News From William J. Clinton Presidential Library // Visionaire. 14.06.2015. URL : https://www.visionaireworld.com/2015/06/14/_News_From_William_J._Clinton_Presidential_Library_article&1 (дата звернення: 11.07.2020).

139. Oklahoma City Priest Tells About American Hollow Square Sitzings // American Heritage. 14.02.2016. URL : https://www.americanheritage.com/article/Oklahoma_City_priest_tells_about_American_hollow_square_sittings_1 (дата звернення: 1.09.2020).

140. One More Case of Unusual Pregnancy // The Philadelphia Inquirer. 11.04.2017. URL : https://www.philly.com/article/one_more_case_of_unusual_pregnancy_1 (дата звернення: 27.07.2020).

141. Paved Way For Peace // Democracy. 24.08.2019. URL : <https://democracyjournal.org/magazine/0815/> (дата звернення: 6.08.2020).

142. Real Estate Business News. What is Happening in Ambrosia Business? // Newsday. 12.07.2016. URL : <https://www.newsday.com/article/Real-Estate-Business-News-What-is-Happening-in-Ambrosia-Business?> (дата звернення: 19.07.2020).

143. Russia's Incredible Shrinking Prime Minister // TIME. 28.10.2019. URL : <https://time.com/756491/The-Incredible-Shrinking-Prime-Minister/?xid=homepage> (дата звернення: 16.08.2020).

144. Sept 11, 2001 THE DAY THAT SHOOK AMERICA // PEOPLE. 11.09.2016. URL : <https://people.com/article/Sept-11-2001-THE-DAY-THAT-SHOOK-AMERICA> (дата звернення: 23.08.2020).

145. The defeat of Hillary Clinton Became an Apple of Discord for Many Americans // USA Today. 07.10.2016. URL : <https://www.usatoday.com/story/>

opinion/2016/10/07/ the-defeat-of- Hillary-Clinton- Became-an-Apple-of-Discord-for-Many-Americans /111436589/ (дата звернення: 17.08.2020).

146. The Dragon Breathes Fire: Chinese Organized Crime in New York City // The New York Times. 11.12.2016. URL : <https://www.nytimes.com/2016/09/11/article/the-dragon-breathes-fire-Chinese-organized-crime-in-New-York-City.html?action> (дата звернення: 25.07.2020).

147. The First Muslim in the House of Representatives // USA Today. 27.11.2016. URL : https://www.usatoday.com/story/news/politics/onpolitics/2016/11/27/the_first_Muslim_in_the_House_of_Representatives (дата звернення: 17.08.2020).

148. The Gilded Age in New York // The New York Times Magazine. 9.12.2016. URL : <https://www.nytimes.com/section/magazine/2016/12/9/The-Gilded-Age-in-New-York> (дата звернення: 11.08.2020).

149. The Incredible Shrinking Président // The Economist. 1.03.2015. URL : <https://www.economist.com/blogs/erasmus/2015/03/the-incredible-shrinking-Président> (дата звернення: 9.07.2020).

150. The Incredible Shrinking President // TIME. 14.09.2015. URL : <https://time.com/756239/The-Incredible-Shrinking-President/?xid=homepage> (дата звернення: 14.08.2020).

151. The New Script of American Diversity // American Heritage. 12.07.2019. URL : https://www.americanheritage.com/article/the_new_script_of_american_diversity_1 (дата звернення: 27.07.2020).

152. The Pursuit of Human Happiness // Time. 20.05.2017. URL : <https://time.com/20052017/the-pursuit-of-happines/?xid=homepage> (дата звернення: 4.08.2020).

153. The Unique Diversity of America // American Heritage. 1.10.2017. URL : https://www.americanheritage.com/article/the_unique_diversity_of_america_1 (дата звернення: 24.07.2020).

154. The Waterloo Rearrangement. The Uncanny Parallels Between the Summit and the Battle // The Washington Post. 17.04.2015. URL : <https://www.washingtonpost.com/article/the-Waterloo-rearrangement-theuncanny-parallels-between-the-summit-and-the-battle/2015/04/17/c63f179c> (дата звернення: 6.07.2020).

55. To Vote Or Not To Vote. Danes Face A Possible Early Election With Immigration As A Big Issue // The American Interest. 08.02.2016. URL : https://www.the-american-interest.com/2016/02/02/To-Vote-Or-Not_1 (дата звернення: 19.08.2020).

156. United We May Win Divided We Will Lose // USA Today. 14.06.2016. URL : https://www.usatoday.com/story/news/politics//2016/06/14/united_we_may_win_divided_we_will_lose (дата звернення: 5.08.2020).

157. Unforgettable Compatriots of the USA // TIME. 17.09.2015. URL : https://www.americanheritage.com/article/UnforgettableCompatRiots_1 (дата звернення: 17.07.2020).

158. Utopia Meets Reality. An Argument For Reforms // The New York Times. 27.03.2016. URL : https://www.nytimes.com/2016/03/19/Utopia_Meets_Reality_An_Argument_For_Reforms.html?action (дата звернення: 19.08.2020).

159. We Need Patriotism, Not Severed Heads, to Make America Great Again // USA Today. 14.06.2017. URL : <https://www.usatoday.com/story/opinion/2017/06/14/patriotism-not-severed-heads-make-america-great/102777768/> (дата звернення: 27.08.2020).

160. 'We the People' Are Out of Hibernation // San Diego Union Tribune. 29. 11.2016. URL : <https://www.sandiegouniontribune.com/we-the-people-are-out-of-hibernation> (дата звернення: 11.08.2020).

161. We the People of the United States // Chicago Tribune. 10.02.2016. URL : <https://www.chicagotribune.com/article/We-the-People-of-the-United-States> (дата звернення: 27.06.2020).

162. We the People Aren't Sure Who We Are // The New York Times Magazine. 14.11.2016. URL : <https://www.nytimes.com/section/magazine//2016/11/14/We-the-People-Aren't-Sure-Who-We-Are> (дата звернення: 17.08.2020).

163. We the People...United We Serve // The New York Times. 17.12.2016. URL : <https://www.nytimes.com/2016/17/12/article/We-the-People-United-We-Serve.html?action> (дата звернення: 22.06.2020).

164. Welcome to Native American Journalists Association // Moore American. 1.10.2018. URL : <https://www.mooreamerican.com/article/Welcome-to-Native-American-Journalists-Association&> (дата звернення: 18.08.2020).

165. Welcome to the New Gilded Age // US Weekly. 12.04.2016. URL : https://www.usmagazine.com/2016/04/12/Welcome_to_the_New_Gilded_Age (дата звернення: 7.08.2020).

166. What Comes After the Second Gilded Age? // Newsday. 11.05.2016. URL : <https://www.newsday.com/article/What-Comes-After-the-Second-Gilded-Age?> (дата звернення: 27.07.2020).

167. What Happened in Ohio: United We Win, Divided We Fall // Dayton Daily News. 11.05.2016. URL: <https://www.daytondailynews.com/article/what-happened-in-ohio-united-we-win-divided-we-fall/GNpFODxshNkZmicG5M1FEI/> (дата звернення: 22.08.2020).

168. Will the Democrats vote For the Tax-Reduction Bill? // The Wall Street Journal. 8.04.2017. URL : <https://www.wsj.com/articles/will-the-Democrats-vote-for-the-tax-reduction-bill?-511890800> (дата звернення: 17.07.2020).

ДОДАТКИ

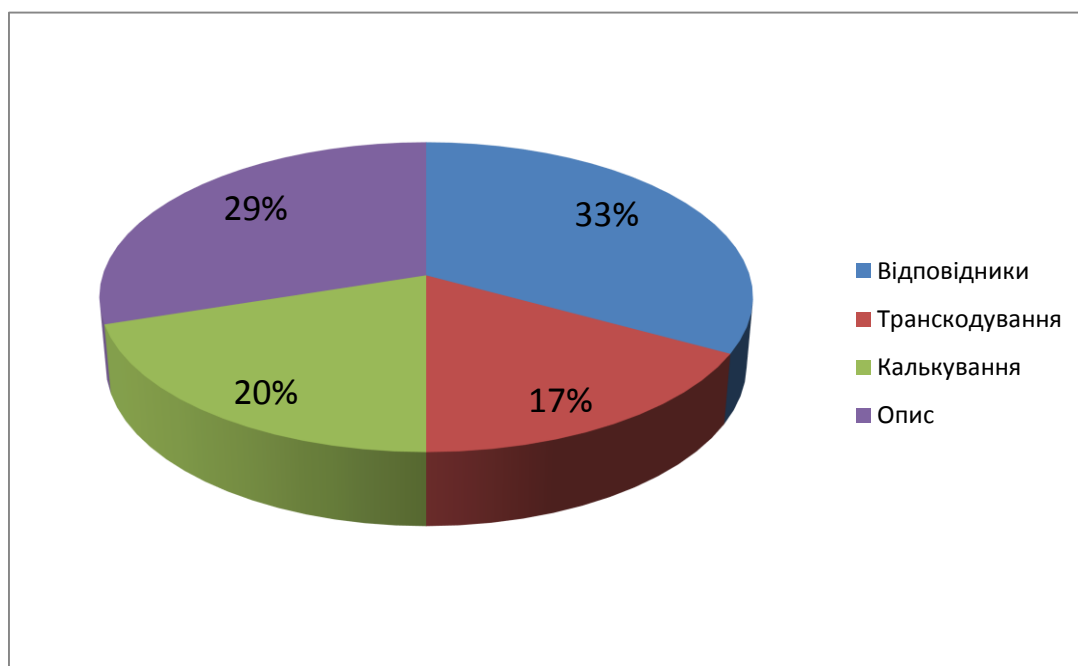
Додаток А

Класифікація алюзій: критерії та типи

Табл.1.1

Критерій класифікації	Типи алюзій
I. Наявність і тип трансформації джерела алюзії	1) прямі; 2) непрямі: - створені субституцією; - створені експансією; - створені редукцією; - створені поєднанням двох і більше типів трансформацій
II. Етимологічний: 1) кількість джерел (1, 2 ... N) 2) якість джерел(а) – належність до певної сфери людського буття	1) одностжерельні, дводжерельні тощо 2а) власні назви – антропоніми, топоніми, зооніми тощо; літературні, міфологічні, біблійні, історичні та інші реалії; відлуння цитат, загальновідомих і ходових виразів, перифрази, контамінації (М. Д. Тухарелі); 2б) літературно-художні; фольклорні; кінематографічні; пісенні; газетно-публіцистичні; крилаті; офіційно-ділові; інтермедіальні; біблеїзми; наукові алюзії (Н. Ю. Новохачева); 2 в) літературні, біблійні, міфологічні, історичні, інтермедіальні, побутові (М.В. Воробйова).
3. Структурний: а) кількість одиниць, що несуть алюзивний зміст б) кількість та якість одиниць, що несуть алюзивний зміст	а) одноклексемні та полілексемні б) номінальні та вербальні
4. Обсяг семантичної дії в тексті	домінантні vs. локалізовані (Н. Черкас) або предикативні vs. релятивні (М. Д. Тухарелі)

Додаток Б
Основні способи перекладу алюзій
англомовного медіадискурсу США

Додаток В**Тези на тему: «Поняття алузії»**

БЕРДЯНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
РАДА МОЛОДИХ УЧЕНИХ

**Світова наука :
проблеми, перспективи, інновації**

Матеріали

I Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції
(2 жовтня 2020 року)

Рада молодих учених
Бердянського державного педагогічного університету

Бердянськ, 2020

УДК 378:001. (063)
С-71

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ

Голова конференції - Богданов Ігор Тимофійович, доктор педагогічних наук, професор, ректор Бердянського державного педагогічного університету

Організатори конференції:

Іржи Кабелка, голова правління The Company "DEL a.s.";

Ліпич Вікторія Миколаївна, кандидат філологічних наук, доцент, проректор з науково-педагогічної роботи Бердянського державного педагогічного університету;

Онищенко Сергій Вікторович, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри професійної освіти, трудового навчання та технологій Бердянського державного педагогічного університету, голова Ради молодих учених факультету ФМКТО БДПУ;

Шурденко Марія Махайлівна, асистент кафедри професійної освіти, трудового навчання та технологій Бердянського державного педагогічного університету

Шульженко Анжеліка Сергіївна, провідний фахівець Бердянського державного педагогічного університету

С-71 Світова наука: проблеми, перспективи, інновації: матеріали I Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (2 жовтня 2020 року): збірник тез. – Бердянськ: БДПУ, 2020. – 82 с.

До збірника увійшли матеріали I Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції "Світова наука: проблеми, перспективи, інновації". Матеріали збірника будуть корисними для дослідників, науковців, аспірантів, пошукувачів, викладачів, студентів

За зміст статей і правильність цитування відповідальність несе автор.

© Бердянський державний педагогічний університет, 2020
© Автори статей, 2020

Світова наука: проблеми, перспективи, інновації

Онищенко С.В.	
Цифрові технології в розвитку інклюзивної освіти	42
Переворська О.І., Богомолов Г.В.	
Особливості когнітивної сфери підлітків з інтелектуальними порушеннями легкого ступеня	45
Переворська О.І., Гаспарян Д.Ф.	
Особливості когнітивної діяльності дітей старшого дошкільного віку із затримкою психічного розвитку	48
Переворська О.І., Січко Д.М.	
Особливості комунікативної діяльності дітей дошкільного віку з порушеннями мовлення	51
Потапенко Г.М., Потапенко М.В.	
Інформаційні технології в професійній підготовці студентів спеціалізації графічний дизайн	54
Селицкая О.Ю.	
Теоретические основы модели формирования профессиональной компетентности в области энергосберегающих технологий у студентов учреждения высшего образования агротехнического профиля	57

ФІЛОЛОГІЯ І ЖУРНАЛІСТИКА

Загороднюк М.П.	
Поняття антропоніма. Одиначні та множинні антропоніми	60
Тарасенко К.В., Луньова А.Г.	
Особливості перекладу ІТ-термінів	62
Толстоуцька А.Р.	
Поняття алюзії	65
Хіль Д.С.	
Поняття «термін» і його ознаки	68
Шульженко А.С.	
Лінгвокультурний підхід до вивчення фразеологічних одиниць на позначення відчуттів людини	71

ТЕХНІЧНІ НАУКИ

Вакулич Р.С., Зеленькевич А.И., Збродыга В.М.	
Исследование уровня высших гармоник в электрических сетях молочно- товарной фермы на 400 голов	74
Ершов В.В., Зеленькевич А.И., Збродыга В.М.	
Исследование симметрии напряжения в электрических сетях молочно- товарной фермы	76
Тюнина Е.А.	
Несимметрия напряжений в сельских электрических сетях Республики Беларусь	78

ПОНЯТТЯ АЛЮЗІЇ

Толстолуцька Анастасія Русланівна
магістр кафедри теорії та практики перекладу
(Національний університет «Запорізька політехніка»)

Алюзія як спосіб творення підтексту, засіб прикрашання мовлення та текстів, маркер їх інтертекстуальності, цікавила ораторів, письменників ще за часів античності. Являючи собою одну з характеристик сучасних текстів і дискурсів різних типів, алюзія привертає увагу фахівців зі стилістики, літературознавства, перекладознавства, поезики, риторики, теорії референції й нині.

Жвавий інтерес науковців до алюзії (від лат. *allusio* – натяк, жарт) зумовив появу великої кількості дефініцій цього явища. Алюзію розглядають насамперед як стилістичний прийом, уживання в мовленні чи у творі відомого виразу як натяку на добре відомий історичний, побутовий, соціокультурний, політичний та інший факт [2, с. 5]. Стилістичний прийом алюзії відіграє велику роль у створенні збагачених образами текстів різних жанрів, сприяє підвищенню їх емоційно-оцінного змісту [3, с. 8].

Під алюзією розуміють також „приховане звертання, оформлене словом або фразою, до історичного, літературного, міфологічного, біблійного факту чи факту повсякденного життя, що зустрічається в усному чи писемному мовленні” [1, с. 4]. Алюзію описують як „символічне / образне / приховане посилання чи натяк” [7, с. 39].

І. Р. Гальперін порівнює алюзію з фразеологізмом: „Можна сказати, що алюзія – це мовний фразеологізм. Але, на відміну від мовних фразеологізмів, що фіксуються словниками як одиниці словникового складу мови, алюзії стають поєднанням фразеологізму лише в тому випадку, якщо вони співвідносяться з тими творами, де вони були використані вперше. Іншими словами, складові частини вільної словосполучки в тексті, на який робиться посилання, стають зв’язаними, якщо вони використовуються в іншому контексті” [9, с.123].

У лінгвістиці на сьогоднішній день існує два глобальні підходи до розуміння алюзії. У межах першого підходу алюзія розглядається як лаконічне використання того чи іншого відомого факту чи висловлювання [5, с. 7], згідно із другим – алюзія є цілеспрямованим натяком на них [6, с. 4]. Домінуючим визначається другий підхід, згідно з яким ключовими ознаками алюзії вважають імпліцитність, двоплановість, інтенціональність [1, с. 12; 6, с. 5].

Оскільки алюзія є фактично засобом непрямого вираження змісту, що викликає ті чи інші асоціації з відомими фактами, подіями тощо, це зумовлює її імпліцитний характер. Двоплановість алюзії визначається її складовими: референтом, що є глибинним об’єктом непрямого посилання, а також репрезентантом, вербалізованим словами чи висловлюваннями, що викликають алюзивні асоціації [6, с. 5]. Інтенціональний характер алюзії полягає у свідомому

використанні її як непрямого посилання на той чи інший факт, подію, джерело задля виклику подібних асоціацій.

Існують також інші визначення алюзії, але так чи інакше вони інтерпретують це явище як непряме посилання на будь-який факт (особу чи подію), що вважається потенційно відомим. При цьому діапазон посилань варіюється від історичних подій до використання натяків, різного роду іносказань; від згадувань епізодів і персонажів літературних творів до біблійних мотивів і міфологічних сюжетів, від посилань на факти минулого до фактів сучасного життя [8, с. 74].

Свідомий та інтенціональний характер відсилання до певного тексту, факту, події тощо відрізняє алюзію від таких суміжних явищ, як цитата та ремінісценція. Прихована цитата може перетворитися на алюзію за умов її свідомого використання автором як непрямого посилання. Алюзивного змісту можуть набувати також ремінісценції, використані за умов свідомого використання з тією ж метою [4, с. 53].

Зазначимо, що мовна одиниця може набувати статусу алюзії, якщо вона володіє такими характеристиками: присутність прихованого змісту; наявність посилання до одного чи більшої кількості джерел походження та використання, необхідних для адекватного відтворення її змісту; інтенціональний і свідомий характер відсилання до подібних джерел; ідейне чи художнє апелювання до адресата; гра змісту першоджерела алюзивної одиниці та її змісту в тексті-реципієнті [5, с. 5–6].

Алюзивні одиниці активізують увагу адресата, відсилаючи його до складної системи соціокультурних, історичних, літературних та інших асоціацій і зіставлень. Вони сприяють створенню візуальних і чуттєвих образів, пов'язаних із предметно-логічним змістом, кодифікованим текстами та дискурсами із подібними одиницями.

Література

1. Воробійова М. В. Алюзія в англомовному публіцистичному дискурсі: структура, семантика, функціонування: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / Херсонський державний університет. Херсон, 2011. 20 с.
2. Дронова Е. М. Стилистический прием аллюзии в свете теории интертекстуальности (на материале языка англо-ирланд. драмы первой половины XX в.) : автореф. дис. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.04 / Воронежский государственный университет, 2006. 24 с.
3. Машкова Л. А. Литературная аллюзия как предмет филологической герменевтики: автореф. дис. ... канд. филол. наук: 12.01.06 / МГУ им. М. В. Ломоносова. М., 1989. 24 с.
4. Солодуб Ю. П. Интертекстуальность как лингвистическая проблема. Филологические науки. 2000. № 2. С. 51–57.
5. Тухарели М. Д. Аллюзия в системе художественного произведения : автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.05.07 / Тбилисский государственный университет. Тбилиси, 1984. 28 с.

I Міжнародна науково-практична інтернет-конференція
(2 жовтня 2020 р., м. Бердянськ)

6. Тютенко А. А. Структура і функції аллюзії в пресі Німеччини, Австрії та Швейцарії : автореф. дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.04 / Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна. Харків, 2000. 20 с.
7. Христенко И. С. К истории термина «аллюзия». Вестник Московского университета. Сер. 9 : Филология. М. : МГУ, 1992. № 4. С. 38–44.
- 8.. Шеманов А. Ряд аллюзий как связь времён? Философские науки. М.: ИД «Гуманитарный», 2003. № 10. С. 73–80.
9. Galperin I. R. Stylistics. M.: Higher School Publ. House, 1977. 332 p.